77. Maanantaina 14 päivänä kesäkuuta 1993

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ainoa käsittely:

1) Muistutus valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta 1752

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5

2) Ehdotus kolmansien lisävaltuuksien antamisesta valtioneuvostolle lainanottoon vuoden 1993 aikana 1784

Hallituksen esitys n:o 37
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22

3) Ehdotus vuoden 1993 kolmanneksi lisätalousarvioksi 1812

Hallituksen esitys n:o 36
Lisätalousarvioaloitteet n:ot 52—69
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23

Esitellään:

4) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1992 (K 6) ..... „

Pöydällepanoa varten esitellään:

5) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 24 hallituksen esityksen johdosta laiksi leimaverolain muuttamisesta (HE 30)..... „

S.

6) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä laiksi kuntien kantokykyluokituksen toimittamisesta vuosiksi 1994 ja 1995 (HE 64) 1812

7) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laiksi julkisen hallinnon asiakaspalvelujen järjestämisestä yhteisissä palveluyksiköissä (HE 52)..... „

8) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laeiksi joustavaa eläkeikäjärjestelmää koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi (HE 26) ... „

9) Talousvaliokunnan mietintö n:o 22 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus kansainvälistä tekstiilikauppaa koskevan sopimuksen voimassa pitämistä koskevan pöytäkirjan voimaansaattamisesta (A 2) 1813

10) Talousvaliokunnan mietintö n:o 23 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus Thaimaan kanssa tehdyn tekstiilikauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 3) ..... „

11) Talousvaliokunnan mietintö n:o 24 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus Malesian kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 4) ..... „

12) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä laiksi vesilain muuttamisesta (HE 85) ..... „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Hacklin, Hiltunen, Huuhtanen, Isohookana-Asunmaa, Kauppinen, Korva, Koskinen, Kuuskoski, Laivoranta, Lamminen, Lax, Lehtinen, Leppänen J., Luttinen, Malm, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Nordman, Paasio, Pekkarinen, Pietikäinen S., Puisto, Rajamäki, Roos T., Ryynänen, Rönnholm, Salolainen, Suhonen, Särkijärvi, Tiuri, Turunen, Urpilainen, Viljamaa, Vuorensola, Vähäkangas ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Lax, Koskinen, Väyrynen, Malm, Rajamäki, Leppänen J., Vähäkangas, Särkijärvi, Mäki-Hakola, Myller ja Vuorensola.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Mäki-Hakola, virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho, Huuhtanen, Isohookana-Asunmaa, Pekkarinen, S. Pietikäinen ja Salolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Hacklin, Hiltunen, Lamminen, Lehtinen, Malm, Myller, Mäkelä, Nordman, Puisto, Rajamäki, T. Roos, Rönnholm, Suhonen, Tiuri, Turunen ja Urpilainen sekä tämän kuun 17 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Kuuskoski ja Paasio.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 232, 245—247, 249, 255 ja 259. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Muistutus valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta

Ainoa käsittely
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen varapuhemies: Perustuslakivaliokunnan annettua mietinnössään n:o 5 lausuntonsa valtioneuvoston entisen jäsenen Kauko Juhantalon virkatoimen lainvastaisuudesta on eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin sekä eduskunnan oikeusasiamiehen virkatointen lainmukaisuutta 25 päivänä marraskuuta 1922 annetun lain 6 §:n mukaan eduskunnan vallassa päättää, onko valtioneuvoston jäsen pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa sanotun lain mukaan vai onko asia raukeava.

Jos eduskunta ei suorastaan päätä, että asia on raukeava, on asianomaista valtioneuvoston entistä jäsentä kehotettava antamaan eduskunnalle kirjallinen tai suullinen selitys, joka on annettava kymmenen päivän kuluessa tiedon saamisesta.

Eduskunta voi siis asian käsittelyn tässä vaiheessa päättää, että käsiteltävänä oleva asia raukeaa. Muussa tapauksessa eduskunnan on kehotettava valtioneuvoston entistä jäsentä antamaan eduskunnalle edellä mainitun vastuunalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty kirjallinen tai suullinen selitys.

Huomautan valtiopäiväjärjestyksen 62 §:n säännöksestä, jonka mukaan edustaja saa häntä henkilökohtaisesti koskevassa asiassa olla mukana keskustelemassa, mutta ei päätöstä tekemässä.

Ennen keskusteluun ryhtymistä annan puheenvuorot edustajille Pelttari ja Vistbacka.

Ed. Pelttari: Arvoisa puhemies! Koska olen valtakunnanoikeuden varajäsen, ilmoitan, etten tule osallistumaan tämän asian käsittelyyn enkä äänestyksiin.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Kun olen valtakunnanoikeuden varajäsen ja kun käsiteltävänä oleva asia saattaa joutua valtakunnanoikeuden käsiteltäväksi, katson olevani esteellinen ottamaan osaa tämän asian käsittelyyn. Ilmoitan siis, arvoisa puhemies, etten tule ottamaan osaa asian käsittelyyn enkä myöskään äänestykseen, jos sellainen tapahtuu.

Ensimmäinen varapuhemies: Merkitään.

Keskustelu:

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Valiokunta on käsitellyt ed. Jaakonsaaren ja neljän

muun edustajan lokakuun 20 päivänä 1992 allekirjoittaman kirjelmän, joka sisältää muistutuksen entisen kauppa- ja teollisuusministerin Kauko Juhantalon virkatoimien lainvastaisuudesta. Tuo kirjelmä on jaettu edustajille. Juhantalo on puolestaan määräajassa, marraskuun 20 päivänä 1992, antanut suullisen selityksensä muistutuksen johdosta. Selitys puolestaan on referoitu valiokunnan mietinnössä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri oli jo lokakuun 9 päivänä 1992 viran puolesta ottanut tutkittavakseen saman asian eli Juhantalon toimet Tampella-konsernin Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankille aiheuttaman vastuukeskittymän purkamisessa.

Perustuslakivaliokunnalla ei ole käytettävissään varsinaisia tutkimusmenetelmiä. Sen vuoksi valiokunnan käsittely osin on perustunut oikeuskanslerin teettämään aineistoon eli aluksi ns. alustavaan puhutteluun, ja sitten kun perustuslakivaliokunta oli maaliskuun 30 päivänä kuluvaa vuotta pyytänyt oikeuskansleria toimituttamaan virallisen esitutkinnan, tuohon esitutkintaan, joka valmistui toukokuussa.

Valiokunta on keskeisten kysymysten osalta päätynyt pitämään totena asiassa seuraavaa:

Nimitettäessä ministeriksi Juhantalon yhtiörypäs oli velkaantunut kestämättömästi ja velat osin rasittivat myös Juhantaloa henkilökohtaisesti takausten kautta. Yhtiöiden pelastamiseksi oli käyty neuvotteluja rahalaitosten, myös SKOPin, kanssa, mutta velkaongelmien järjestelyt oli yksi toisensa jälkeen torjuttu mahdottomina. Tuossa vaiheessa Juhantalon on täytynyt havaita, että hän joutuisi ainakin asiallisesti arkaluonteiseen tilanteeseen, jos hän virkatoimissaan tulisi joutumaan tekemisiin sellaisten asioitten kanssa, jotka välillisesti tai välittömästi olivat samojen rahalaitosten, siis hänen kannaltaan velkojapankkien, intressissä.

Kesäkuussa Juhantalo sai ja otti vastaan Suomen Pankilta ja johtaja Ollilalta tehtävän ryhtyä neuvotteluihin SKOPin Tampella-konserniin liittyvän vastuukeskittymän purkamiseksi. Neuvottelut SKOPin kanssa alkoivat kesäkuun 6 päivänä ja jatkuivat sen jälkeen ainakin syyskuun 9 ja 17 päivinä. Ensineuvottelussa Juhantalo otti itse esille SKOPin kautta Tampellan ongelmien ohella myös omien yhtiöittensä lainajärjestelyjä koskevan asian. Käsitykset siitä, miten Juhantalo sanatarkasti kulloinkin asian esitti, poikkeavat toisistaan.

Valiokunta pitää todistajakertomusten ja niitä tukevan todistelun perusteella totena, että esityksen tarkoituksena ja sisältönä oli, että kummankin osapuolen ongelmat ratkaistaan samanaikaisesti ja myönteisesti.

Juhantalon esitystä ei ole nimenomaisesti torjuttu eikä hyväksytty, ja Juhantalo on tavallaan tyytynyt tähän avoimeksi jääneeseen tilanteeseen tosin niin, että hän on ottanut asian aina uudelleen esille. Tosiasiallisesti tilanne johti siihen, että SKOPissa on jatkettu Juhantalon luottopyyntöjen harkitsemista, jolloin ei ole ryhdytty häntä vastaan perintätoimenpiteisiin, ja Juhantalo puolestaan on jatkanut jo ennen hänen ministeriksi tuloaan Suomen Pankin ja SKOPin välillä esillä ollutta Tampella-vastuukeskittymän purkamista.

Tehdessään kuvatun esityksen Juhantalo on yhdistänyt hänelle ministerinä kuuluneisiin Tampella-konsernin kysymyksiin omia yksityisasioitaan koskevan asian ja siis niihin nähden täysin vieraan elementin. Valiokunta katsoi Juhantalon esityksiä tehdessään tienneen tämän johtavan väistämättä siihen, että esityksestä tietoiset SKOPin edustajat menettävät luottamuksen hänen puolueettomuuteensa asiassa. Samalla oli syntynyt tilanne, joka jos se olisi yleisesti tullut tietoon, olisi ollut omiaan horjuttamaan yleisön luottamusta Juhantalon puolueettomuuteen ainakin kuvatussa ministeriasemaan liittyvässä tehtävässä.

Juhantalon itse luoma tilanne muodostaa valiokunnan mielestä hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 6) kohdassa tarkoitetun erityisen syyn, joka objektiivisesti vaaransi luottamuksen Juhantalon kykyyn ja tahtoon hoitaa puolueettomasti asiaa. Näin ollen Juhantaloon kohdistui hallintomenettelylain 11 §:ssä säädetty esteellisen virkamiehen käsittelyynosallistumiskielto, jota hän ei noudattanut.

Valiokunnan käsityksen mukaan Juhantalon menettely täyttää ainakin rikoslain 40 luvun 10 §:ssä säädetyn virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön. Kun otetaan huomioon, että yhdistämisen tarkoituksena oli edistää hänen yhtiöilleen edullisen rahoitusratkaisun syntymistä, Juhantalon menettely tällaisen hyvin henkilökohtaisen vaikuttimen takia valiokunnan mielestä on ollut sillä tavoin selvästi lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan.

Valiokunta on lisäksi viitannut siihen, että ministerivastuukysymystä ei ole erikseen tarkasteltu rikoslain 40 luvun muiden säännösten suhteen. Niistä säännökset lahjoman ottamisesta ja virka-aseman väärinkäyttämisestä voivat tulla sovellettaviksi tässä asiassa. Tämän harkitsemi-

nen jää valiokunnan suorittaman teonkuvauksen perusteella syyttämisvaiheeseen.

Arvoisa puhemies! Yleiseltä periaatteelliselta kannalta tapaus on tuonut esiin ainakin kaksi kysymystä. On käyty keskustelua siitä, missä määrin ministerien tulisi selvittää taloudelliset sidonnaisuutensa siinä vaiheessa, kun heitä ollaan nimittämässä. Tästä konkreettisesta tapauksesta on vaikea tehdä muuta johtopäätöstä, kuin että julkinen keskustelu on ollut oikeilla linjoilla. Sen sijaan voidaan hyvin perustellusti kysyä, onko riittävää, että tuo selonantovelvollisuus perustuu hyväksyttyyn, mutta vain tapaan vai tulisiko siitä säätää erityinen velvollisuus, joka kohdistuisi samaan tilanteeseen kuin ministerinimityskin tapahtuu.

Toinen seikka liittyy itse ministerivastuulakiin ja ylipäätään ministerin oikeudelliseen vastuuseen ja sen toteutumiseen. Perustuslakivaliokunnalla on ministerivastuun selvittämisessä keskeinen rooli. Valiokunnalla ei kuitenkaan oman kuulemismenettelynsä lisäksi ole itsenäisiä menetelmiä, joilla asioihin voitaisiin hankkia selvitystä. Se, että valiokunnalla on käytettävissään virka-apua, ei ole riittävää keinovalikoiman kannalta. Myös tuomitseva tuomioistuin, valtakunnanoikeus, jo sinänsä itsessään merkitsee erittäin korkeaa kynnystä.

Kun nyt on valmisteilla ministerivastuulain uudistaminen, olisi eräänä näkökohtana silloin pohdittava, tulisiko oikeudellinen ministerivastuu jättää kokonaan yleisen syyttäjä- ja tuomioistuinlaitoksen tehtäväksi.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on tehnyt tässä asiassa erinomaista työtä. Muistutuskirjelmän yhtenä allekirjoittajana olen tästä hyvin tyytyväinen.

Valiokunnan puheenjohtaja Niinistö toi puheessaan esiin kaksi ongelmaa, joihin toivottavasti tulevaisuudessa saadaan ratkaisu. Sen sijaan hän ei kiinnittänyt siinä huomiota siihen seikkaan, että perustuslakivaliokunta on omassa kannanotossaan saman aineiston perusteella tullut toisenlaiseen tulokseen kuin meidän oikeuskanslerimme. Eli mitä mahdollisia seurauksia tästä ristiriidasta aiheutuu ja kenen tämä ristiriita olisi jatkossa selvitettävä? Onko se oikeusministeriön vai onko se eduskunnan tehtävä?

Tämän asian aineisto on niin valtava, että yksittäisen kansanedustajan on sitä vaikea hallita. Vaikka eduskuntaryhmänä olen saanut aikaisemmin kuin te monet muut käsiini tämän saman aineiston, siitä huolimatta joudun jatkossa perustamaan siihen alustavaan työhön, minkä perustuslakivaliokunta on tehnyt.

Yksi asia tässä aineistossa pistää silmään, pisti jo ihan alussa, kun näitä papereita ja lausuntoja lueskelin. Huomioni kiinnittyi nimittäin kirjan kirjoittajan Mauno Saaren lausuntoon ja siinä nimenomaan jälkikäteen omaehtoisesti tehtyyn lisäykseen. Tässä lisäyksessä Saari hyvin laajasti selvittää, ettei kirjan julkaisemisella ollut mitään poliittisia motiiveja ja kuinka hän ja Wegelius ovat epäpoliittisia henkilöitä ja kuinka Wegeliuksen motiivina on ollut vain saada oikeutta siinä merkityksessä, että hänenkin kertomuksensa on osa yleistä ja yhteistä ymmärrystä kasinotalouden syistä ja seurauksista ja erityisesti SKOPin katastrofista. Mauno Saari tähdentää omassa lisäyksessään moneen otteeseen, kuinka hän on tullut vakuuttuneeksi tietojen luotettavuudesta, kuinka Wegeliuksen pitkäaikaiset työtoverit ovat monin tavoin osoittaneet pitävänsä Wegeliusta ja Wegeliuksen muistiinpanoja kokemustensa nojalla luotettavina. Saari myös useaan otteeseen painottaa oman toimittajamoraalinsa eettistä puhtautta.

Arvoisa puhemies! On syytä hieman perusteellisemmin selvittää niitä motiiveja, joiden vuoksi minä olin yksi tämän muistutuksen allekirjoittajista. Syynä ei ollut pelkästään se, että halusin ristiinnaulita mädän poliittisen kulttuurin mädän tuloksen, vaan kysymys oli järjestelmästä paljon, paljon laajemmin.

Palaan vielä Saaren lausuntoon. Siinä huomio kiinnittyy kahteen seikkaan: Wegeliuksen paljastusten motiivina oli siis saada oikeutta Wegeliukselle itselleen. Työtoverit, joiden lausuntoihin Saari viittaa korostaessaan muistiinpanojen luotettavuutta, ovat itselleen oikeutta etsivän Wegeliuksen työtovereita, joko samaisen katastrofipankin tai SKOPin työntekijöitä, joilla itsellään on sama intressi kuin Wegeliuksella. Saaren oma ammattietiikka on asia, johon palaan tässä puheenvuorossa myöhemmin.

Arvoisa puhemies! Ed. Juhantalo on varmasti vanhan mädäntyneen poliittisen kulttuurin viimeinen edustaja. Hän ehkä on myös sen ainoa edustaja, jossa paha saa todella palkkansa. Nähdäkseni hän on kiistatta syyllinen siihen, mistä häntä nyt syytetään tai epäillään, eli yritykseen koplata yhteen omat velat ja Tampellan pelastaminen valtion varoin. Tämä on käsittämätöntä toimintaa jopa mädäntyneessä poliittisessa kulttuurissa. Uuden kanssa sillä ei kyllä ole mitään tekemistä. Mutta, hyvät kansanedustajat, onko Juhantalo ainoa? Kuinka paljon on painettu

villaisella samantapaisia, jos kohta ei samaa suuruusluokkaa olevia asioita? Meillä on toiminut vuosikausia, vuosikymmeniä poliitikkojen ja talouselämän mafia, joka on varjellut toistensa etuja. Emme kyllä kovin ratkaisevasti poikkea Italiasta, vaikka Italian tilannetta ihmettelemmekin silmät suitsirenkaina.

Mitkä ovat sitten tämän vanhan poliittisen kulttuurin ominaisuuksia, joista Juhantalo joutui kiinni ja joista monet häntä ennen ovat selvinneet kuiville? Se on poliittisen ja taloudellisen eliitin saumaton nivoutuminen yhteen. Poliitikot huseeraavat missä tahansa taustajärjestöissä ilman pienintäkään tunnontuskaa. He kuvittelevat, että pystyvät siitä huolimatta toimimaan ministereinä ja kansanedustajina yhteiskunnan parhaaksi, yhteiseksi hyväksi. Kyllä talouselämän kobrat osaavat löytää poliitikkojen heikot kohdat, joilla meidät saadaan tarvittaessa pihteihin. Juhantalolla ne olivat velat, joillakin muilla naiset jne.

Miten poliitikot yhä kuvittelevat, että he voivat hoitaa yhteisiä asioita, jos talouselämän mafia, nämä nykyajan bandiitit ovat saaneet heistä niskalenkin? Poliitikkoja kiristetään tiukan paikan tullen. Heitä hyppyytetään ja juoksutetaan talouselämän ja eri etujärjestöjen asioiden hoitajina. Kansanedustaja on kansan edustaja eikä mikään Etelärannan tai Hakaniementorin juoksupoika. Suomalaisen politiikan on päästävä kerta kaikkiaan eroon lopullisesti tällaisista sidonnaisuuksista. Muuten ei eduskunnan ja meidän poliitikkojen arvostus nouse.

Mikä on tämä hetken yhteiskunnan pahin vitsaus? Työttömyys, totta kai, mutta mistä se johtuu? Minun mielestäni sitäkin vakavampi vitsaus on kasinotalouden aiheuttama pankkikriisi, joka uhkaa raunioittaa koko maan. Mitä tekevät pankit ja pankkiherrat? He rohmuavat ja ryöstävät veronmaksajilta sen kuin ennättävät. Miksi me emme saa tähän maahan kunnollista, tiukkaa pankkitukilakia? Kenen etuja SDP:ssä ajateltiin ja ajettiin, kun lakiesitys tammikuussa kaadettiin mukamas elvytykseen? Ajateltiinko tuolloin yhteiskunnan vai oman pankin, oman punapääoman etuja?

Miksi meillä ei ole lakia, jonka turvin vedettäisiin myös wegeliukset oikeuteen? Miten he vastaavat yhteiskunnalle aiheuttamistaan miljardien, kymmenien miljardien markkojen tappioista? (Ed. Skinnari: Kirjoittavat kirjoja!) Eivät mitenkään! He nauravat partaansa, kun me väsäämme täällä lisäbudjetteja toisensa perään, jotta pankit saisivat köyhäinapua. Pankkiherrat ryöstävät itselleen asunnot ja kiinteistöt tällä hetkellä pilkkahinnalla, pistävät tappiot veronmaksajien piikkiin ja odottavat, että hinnat nousevat, ja myyvät sitten halvalla ostamansa asunnot ja kiinteistöt markkinoille hyvällä voitolla. Eikö tätä nykyajan maantierosvousta saada mitenkään kuriin? (Ed. Rinne: Se on sääntelyä se!)

Kun allekirjoitin muistutuksen, tein sen kahdesta syystä.

Ensiksi: Wegeliuksen kirjan paljastukset olivat niin järkyttäviä, että ne edellyttivät asian perusteellista tutkimista, ja nythän näin tehdään. Ei poliitikko kerta kaikkiaan saa kytkeä yhteisiä asioita omiin asioihinsa. Sillä tavalla ei yksinkertaisesti voi menetellä.

Mutta oli allekirjoittamiseen toinenkin motiivi. Lehdistö on tehnyt erinomaista työtä tuodessaan asiat julki. Niin pitää tehdä jatkossakin. On kaivettava, etsittävä, tongittava ja paljastettava, mutta tietojen on myös ehdottomasti pidettävä paikkansa. Niin julmettuja syytöksiä, kuin mitä Juhantaloa kohtaan esitettiin, ei kerta kaikkiaan saa heitää lonkalta, olipa kysymys kirjasta tai lehtijutusta.

Ei lehdistö tietenkään niin rajuja syytöksiä ole esittänytkään, että niiden takia olisi ollut syytä pohtia valtakunnanoikeutta. Sen teki Mauno Saari. Kun hän on lehtimies, hän on jokaisen toimittajan kollega. Hän on minun oman ammattikuntani edustaja. Häneen pätevät ne samat eettiset normit ja koodit, jotka jokaisen toimittajan on työssään sisäistettävä.

Minulla oli ja on, hyvät kansanedustajat, edelleenkin omat synkeät epäilyni Mauno Saaren lehtimiesmoraalista ja -etiikasta. Ne juontavat kyllä hyvin kaukaa, siltä ajalta, jolloin Saari oli Oulussa Helsingin Sanomien aluetoimittajana. Scoopeja, uutisvuotoja, tuli lehteen harva se päivä, mutta kun juttujen perään sitten kyseltiin, niissä ei ollut päätä, ei häntää. Ne olivat tuulesta temmattuja, liioiteltuja, vääristeltyjä ja väritettyjä. Ne eivät pitäneet paikkaansa.

Allekirjoitin muistutuksen Juhantalosta myös siksi, että halusin selvittää, mikä on todella lehtimies Saaren etiikka, lehtimiesmoraali. Jos ja kun näin järkyttäviä asioita poliitikko on tehnyt, niiden uutisoinnin on totta vieköön pidettävä paikkansa. Tämä on yksi syy siihen, että jatkossa aivan varmasti äänestän Juhantalon asian viemistä valtakunnanoikeuden tutkittavaksi, jos asia täällä äänestykseen tulee.

Jos Juhantalo on syyllinen, Mauno Saaren lehtimiesmoraali ei koe romahdusta. Asiat ovat silloin ihan hyvin. Mutta jos Juhantalo ei ole-

kaan syyllinen, niin entäs sitten? Mitä on sanottava silloin Mauno Saaren moraalista, hänen etiikastaan? Entä jos ei pystytäkään vedenpitävästi todistamaan, että Wegeliuksen väitteet ovat aitoja, vaan ne olisi tekaistu koston tai jonkin muun syyn takia, esimerkiksi sen takia, mistä puhuin aikaisemmin, että Wegelius saisi kaipaamaansa oikeutta, ymmärtämystä kasinotalouden syistä ja seurauksista, ja mitä sitten tapahtuu? Miten toimittaja korvaa aiheuttamansa kärsimykset ja vahingot? Toisin sanoen lehtimiehenä en kerta kaikkiaan voi muuta kuin toivoa, että Juhantalo todetaan syylliseksi myös valtakunnanoikeudessa. Wegeliuksen väitteiden on pidettävä paikkansa.

Ellei Juhantalo ole roistopoliitikko, Mauno Saari on häpäissyt koko ammattikunnan, ja jos Saari on tehnyt eettisesti väärin, olen todella huolissani siitä, mitä tämä talo tekee, mitä tekee poliittinen järjestelmä. Tuleeko imperiumin vastaisku? Ryhdytäänkö lehtimiesten toimintaa rajoittamaan? Pistetäänkö perättömille syytöksille niin kovat sanktiot, että tässä maassa ei kohta kirjoiteta muusta kuin poliitikkojen naistennipistelemisestä? Minulla on hirvittäviä epäilyjä ja pelkoja yhä edelleen huolimatta perustuslakivaliokunnan kannanotosta. Mauno Saaren lausunto nimittäin on sellainen, että jalat vapisten toivon ja suorastaan rukoilen, että valtakunnanoikeus tuomitsee Juhantalon syylliseksi. Oma ammattikuntani vedetään jatkossa kölin alta, ellei Juhantalo ole syyllinen. Näin on.

Arvoisa puhemies! Tapaus Juhantalo osoittaa, että meidän järjestelmämme, jossa ministeriltä ei edellytetä juuri muuta kuin rehellisyyttä ja taitavuutta, on jälkijättöinen. Kansainvälisessä vertailussa me olemme poikkeus. Tämä varmasti on osasyynä siihen, että kansalaisten luottamus poliitikkoja kohtaan horjuu. Kansalaisten tulee voida luottaa siihen, että yhteisiä asioita hoidetaan asianmukaisesti ilman eturistiriitoja ja ilman omanvoitonpyyntiä. Me tarvitsemme tässä suhteessa radikaaleja muutoksia, jotta kansalaisten luottamus poliitikkoja kohtaan ja koko poliittista järjestelmää kohtaan voidaan palauttaa. Siksi on hyvä asia, että ministerien asemaa ja vastuuta on ryhdytty reivaamaan myös lainsäädännöllä muiden länsimaiden tasolle.

Ministeri ei saa toimessaan joutua intressiristiriitaan. Juhantalon tapauksen kaltaisten tilanteiden syntyminen on voitava estää jo ennakolta. Niinpä ministerin on luovuttava niistä tehtävistä, joita hänellä nimityshetkellä on julkisella tai yksityisellä sektorilla yritysten, pankkien, vakuutuslaitosten, eri etujärjestöjen ja puulaakien hallinnossa. Hän ei saa toimia palkatussa virassa tai harjoittaa elinkeinotoimintaa. Tämä on kova vaatimus, mutta näin toimitaan esimerkiksi Ranskassa. Ehdoton sidonnaisuuskielto vapauttaisi monitoimiministerit hoitamaan oman tehtävänsä, ja tällaisiakin monitoimiministereitä meillä on. Ministerin on ilmoitettava sidonnaisuutensa ja taloudellinen asemansa kuten velat ja osakeomistukset nimityksensä yhteydessä julkisuuteen. Jos ministerin ei edellytetä luopuvan kaikista ulkopuolisista sidonnaisuuksista, julkistamisen jälkeen ainakin voidaan harkita, mitkä yhteydet synnyttäisivät etujen ristiriitaa eli mistä tehtävistä ministerin olisi erottava.

Samalla kun tällaisia rajoituksia ministerille suunnitellaan, on tarkasteltava myös kansanedustajien, meidän, sidonnaisuuksia ja omistusten julkistamisvelvollisuutta. Nyt monet kansanedustajat eivät ilmoita edes kansanedustajamatrikkelissa kaikkia sivuvirkojaan ja luottamustoimiaan julkisuuden pelossa. Vähintään eduskunnan pankkivaltuusmiehiltä ja talousvaliokunnan jäseniltä tulee edellyttää yhtä tiukkaa sidonnaisuuskieltoa ja julkistamispakkoa kuin ministereiltä. Ei voi olla oikein, että pankkivaltuusmies samalla kertaa toimii myös jonkin pankin hallintoneuvostossa tai pankin omistavan säätiön elimissä. Kansanedustajia ei pidä valita valtionyhtiöiden hallintoneuvostoihin, vaan yhteiskunnallinen valvonta on järjestettävä muuten: valitsemalla jäsenet muualta tai yksityistämällä valtionyhtiöt. Yksityiset hoitakoot asiansa miten haluavat, kunhan eivät tule kerjäämään valtiolta tukiaisia.

Kansanedustajan tulisi erota edustajaksi tulonsa jälkeen yritysten, yhtiöiden, pankkien, etujärjestöjen jne. palveluksesta ja hallinnosta. Sallittua olisi vain toimiminen sellaisissa yhteiskunnallisissa luottamustehtävissä, jotka ovat selvästi poliittisia. Myös kansanedustajaksi valitun ja puolueiden tulee julkistaa vaalirahoituksensa. Ministeri Pokka on luvannut uudistusta, mutta eipä ole esitystä kuulunut. Johtuuko asia ministeristä vai puolueista?

Arvoisa puhemies! Valtakunnanoikeus on aivan selvästi liian järeä ase jokaiseen epäselvyyteen, joita politiikassa voi syntyä. Siksi mielestäni eduskunnan on saatava toisenlaisia valvontakeinoja. Eduskuntaan tarvitaan uusi tutkintavaliokunta, joka voisi myös itsenäisesti vaatia epäselvyyksien syntyessä kuultavaksi niin ministerit kuin korkeimmat valtion virkamiehetkin. Tämä tehtävä voidaan tietenkin antaa perustuslakiva-

liokunnalle, ellei sen työmäärä kasva mahdottomuuksiin. Valiokunnan pitää järjestää myös julkisia kuulemisia suurimmista epäselvyyksistä, ja sillä pitäisi olla oikeus vaatia suoraan esitutkinnan suorittamista.

Edustajat Lax ja Koskinen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen todella järkyttynyt ed. Ukkolan puheenvuorosta siltä osin kun hän sanoo vilpittömästi toivovansa, että ed. Juhantalo tuomitaan valtakunnanoikeudessa, jotta joidenkin lehtimiesten katsottaisiin olevan oikeassa. Eikö yhteiskuntajärjestelmä, jolle me olemme tehneet täällä lait, lähde siitä, että henkilö tuomitaan vain siinä tapauksessa, että on varmuus siitä, että hän on syyllistynyt rikokseen, ja nimenomaan sen mukaisesti kuin hänen tekemänsä rikos edellyttää? Yleinen ohje tai kansanhokema on ollut se, että parempi on, että kymmenen syyllistä on vapaana kuin yksi syytön vankilassa, vaikkakaan ei kohta ed. Juhantalon osalta tässä nyt varmasti vankilatuomiosta puhutakaan.

Minäkin olen sitä mieltä, että asian on mentävä valtakunnanoikeuteen ja asia on selvitettävä. Mutta tämän tyyppisissä asioissa ei tällä tavalla saa käydä yhden ihmisen päälle missään tapauksessa, että edellytetään jo etukäteen tuomiota, oli syyllinen tai ei. Minun mielestäni tällaiset puheenvuorot ovat järkyttäviä. Minä en anna Saaren sen paremmin kuin Wegeliuksenkaan puheille niin kovin suurta moraalista arvoa kuin täällä nyt näkyi annettavan. Siis on lähdettävä viileän vilpittömästi tästä asiasta ja katsottava, että oikeus toteutuu, eikä lähdettävä siitä, että joku on tuomittava, oli syyllinen tai ei, jotta jonkun lehtimiehen moraali tulee pelastettua.

Ed. A l h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunnan täysistunto ei ole tuomioistuin. Me emme ole täällä jakamassa emmekä rukoilemassa tuomioita suuntaan emmekä toiseen. Meidän tehtävämme on vain tarkastaa valtioneuvoston jäsenten toimien lainmukaisuutta, ja siinä suhteessa perustuslakivaliokunta on tehnyt ehdotuksensa täysistunnon käsiteltäväksi. Jos syyteharkintaan mennään, niin tuomiot jaetaan jossain aivan muualla.

Haluan myös erityisesti korostaa sitä, että mielestäni tässä asiassa ei ole tärkeätä pohtia Saaren tai Wegeliuksen eikä kenenkään muunkaan motiiveja vaan pitäytyä itse asiaan, siihen, onko entinen kauppa- ja teollisuusministeri toiminut lainvastaisesti vaiko ei. Tähän keskusteluun ei voi osallistua Wegelius, Saari eikä kukaan muukaan ulkopuolinen. Tämä on vain ja yksinomaan eduskunnan käsissä.

Ed. M o i l a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Korostan edellisiin puheenvuoroihin yhtyen, että käsiteltävä asia on erittäin vakava, mutta siinä on muistettava koko ajan se, että syyttömyysolettama on eräs suomalaisen oikeusjärjestelmän perusasioita ja tarkoittaa sitä, että epäilty on katsottava syyttömäksi, kunnes hänet tuomiolla syylliseksi todetaan. Korostan sitä, että me emme ole nyt tuomitsemassa ketään, vaan me olemme saadun selvityksen perusteella päättämässä siitä, että tässä asiassa valtakunnanoikeus mahdollisesti kutsutaan koolle. Tämä asia on kaiken kaikkiaan niin vakava, monivivahteinen ja aiheuttaa monelle suunnalle tuskaa ja turhaa kärsimystä, että jo senkin perusteella meidän on syytä käsitellä tätä täydellä pieteetillä ja hienovaraisuudella ja muistaen oikeusjärjestyksemme meitäkin velvoittavat säännökset.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minut on kyllä ymmärretty väärin. (Hälinää) Totta kai oikeusjärjestelmä perustuu siihen, onko syytön vai syyllinen. Mutta kysyinkin, mitä sitten tapahtuu, miten vastaavat ne, jotka ovat ed. Juhantalon tuominneet jo etukäteen. Tästähän on nimenomaan kysymys.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin aamulla erittäin pettynyt, kun luin lehdistä, että tämä tilaisuus televisioidaan. Pelkäsin, että tästä tehdään todella muinaisten roomalaisten Colosseum, jossa räävittömillä puheilla "oikeuden" miehet ja naiset esittävät näkemyksiään tästä asiasta ja erilaiset populistit lyövät rintoihinsa: enhän minä, mutta tuo.

Jyrä on tässä asiassa lähtenyt liikkeelle. Perustuslakivaliokunta on antanut yksimielisen lausuntonsa. Minun mielestäni tässä keskustelussa pitäisi tyytyä minimaalisiin puheenvuoroihin, jotka siirtävät asian seuraaviin käsittelyvaiheisiin. Annettaisiin valtakunnanoikeuden hoitaa tämä asia. Uskon, että ed. Juhantalo toivoo tätä ehkä eniten tässä salissa. Toivon, että monet jo puheenvuoronsa pyytäneet — en nimistä päätte-

le minkälaisia puheenvuorot ovat, mutta sekin ajatus on lähellä — monet heistä peruuttaisivat substanssiin menevät puheenvuoronsa.

Ed. Jaakonsaari: Arvoisa puhemies! Ministerivastuulain mukainen prosessi etenee asteittain. Nyt teemme päätöstä vain siitä, annetaanko asian raueta vai ei. Vasta kuultuamme ed. Kauko Juhantalon vastineen, voimme päättää siitä, nostetaanko syytettä vai ei, ja vasta oikeuskäsittelyn jälkeen voimme sanoa, onko ed. Juhantalo syyllinen vai syytön. Älkäämme siis tänään jakako rangaistuksia kenellekään! Ed. Ukkola tavallaan vei moraalisen oikeutuksen tältä keskustelulta syyttämällä ja jakamalla tuomiota kaikille eläville ja kuolleille.

Arvoisa puhemies! Varsin usein ministerivastuulain mukaista muistutusta on käytetty "vääriin tarkoituksiin" siten, että tästä instituutiosta on tullut yksi tapa nostaa jokin asia julkiseen keskusteluun. Ministerivastuulaki koskee kuitenkin nimenomaan oikeudellista ministerivastuuta, valtioneuvoston jäsenten mahdollista tai epäiltyä lainvastaista menettelyä, ei poliittista vastuuta. Poliittinen vastuu toteutuu, jos on toteutuakseen, normaalin parlamentarismin kautta. Poliittinen vastuu ei ole kuitenkaan useinkaan realisoitunut. Kaikki tunnemme sen jo lähes vitsiltä tuntuvan toteamuksen: "otan poliittisen vastuun", jonka jälkeen kaikki jatkuu ennallaan.

Tällä kertaa muistutuksen tekijöillä ei ole syytä tuntea huonoa omaatuntoa siitä, että valtiosäännön mukaisia valvontakeinoja olisi käytetty perusteetta. Siihen ei olisi ollut aihetta siinäkään tapauksessa, että perustuslakivaliokunta olisi arvioissaan päätynyt toisenlaiseen tulokseen.

Sen sijaan itse kullakin on syytä tuntea tiettyä surullisuutta siitä, että asia on edennyt tähän pisteeseen. Surullisuutta voi tuntea ensinnäkin siitä syystä, että nyt puitavana olevien tekojen ja tosiasioiden taustalla on ihminen, hänen elämänsä, hänen perheensä. Inhimilliseltä kannalta katsottuna kyse on tragediasta. Ed. Kauko Juhantalo on omalla tavallaan sijaiskärsijä, hän kantaa maan tapaa ja systeemin syntejä Golgatalle.

Surullisuutta voi tuntea myös siksi, että käsittelyssä oleva tapaus paljastaa poliittisen järjestelmämme haavoittuvuuden. Tämä on omalta osaltaan heikentänyt kansalaisten uskoa politiikkaan. Tämä epäluottamus, kun se kasvaa, heikentää poliittisen järjestelmän mahdollisuuksia selvitä monista suurista käsillä ja edessä olevista haasteista, mahdollisuuksia tehdä kauaskantoisia päätöksiä, joilla on kansan tuki.

Ministerivastuulain mukainen prosessi on poliittisen järjestelmän mahdollisuus reagoida tekoihin, jotka heikentävät kansalaisten luottamusta poliitikkoihin ja valtiovallan toimenpiteisiin. Vaikka mieleni on apea, olisi se vieläkin apeampi, jos eduskunta olisi ikään kuin jättänyt käsittelemättä tämän asian. Siksi tämän prosessin läpikäyminen on tietyissä tapauksissa välttämätöntä, ja siksi meillä ei ole tänään enää mahdollisuutta antaa tämän prosessin pysähtyä.

Haluan korostaa sitä, että ministerivastuulain mukainen menettely etenee asteittain ja vasta valtakunnanoikeuden langettava tuomio tekee epäillystä ja syytetystä syyllisen. Eduskunta ja sen perustuslakivaliokunta eivät ole tuomioistuimia, ja siksi haluan omalta osaltani hillitä sellaista tunnelmaa, että itsekin syyllistytään tässä tilanteessa vallan väärinkäyttöön. Kysymys tässäkin asiassa on poliittisesta kulttuuristamme ja järjestelmän uskottavuudesta, mutta myös poliittisen järjestelmämme sivistyneisyydestä ja inhimillisyydestä.

Ed. Kauko Juhantalon tapauksen yhteydessä on ollut puhetta ministereiden syytekynnyksestä, tulisiko sen olla korkeammalla vai matalammalla kuin tavallisten virkamiesten tai tavallisten kansalaisten kohdalla. Käytäntö ja ilmeisesti lakikin lähtee siitä, että kynnys on korkeammalla. Teolta edellytetään selvää lainvastaisuutta ja myös tapauksen tosiseikaston tulisi olla riidaton. Tämä herättää oikeutettuakin ihmetystä ja närkästystä kansalaisten keskuudessa. Nostetaanhan syyte tavallisesti jo silloin, kun on todennäköisiä syitä epäillä rikoksen tapahtuneen. Selvää kuitenkin tulisi olla sen, että ministereiden kohdalla syytekynnys ei voi olla niin korkea, että syytettä ei voida nostaa tai että syytteen nostaminen samalla käytännössä merkitsee tuomion langettamista. Oikeudellinen ministerivastuu ei voi toimia, jos syytekynnys on liian korkea. Se menettää silloin merkityksensä. Toisaalta myös tutkinnan kohteen kannalta on oleellista, että hänen syyllisyytensä tai syyttömyytensä ratkaistaan tuomioistuimessa eikä eduskunnassa tai oikeuskanslerin virkahuoneessa.

Perustuslakivaliokunta on tehnyt käsillä olevassa asiassa hyvää ja perusteellista työtä. Perustuslakivaliokunnan yksimielinen lausunto osoittaa myös sen, että asia on voitu käsitellä oikeudellisesti. Kysymyshän on nimenomaan oikeudellisesta eikä poliittisesta vastuusta. Valiokunnan kanta on erittäin hyvin perusteltu. Siitä

selviää, mitä on pidetty totena ja miksi. Valiokunta ei ole ottanut kantaa kaikkiin tapauksessa mahdollisesti sovellettaviin rikoslain kohtiin. Tätä voidaan pitää perusteltuna nimenomaan siksi, että syytteen ajaminen ja asian varsinainen ratkaiseminen ei kuulu eduskunnalle, vaan eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtakunnanoikeudelle, jos eduskunta päättää syytteen nostaa.

Arvoisa puhemies! Useissa Euroopan maissa tällä hetkellä kipuillaan politiikan ja talouden moraalin kysymyksissä. Moraalihan on aluetta, jolla kysytään, miten meidän tulee elää. Se kysymys on yksilölle yhtä vaikea ja välttämätön kuin yhteiskunnallekin. Moraali on joskus jäänyt talouden ja politiikan jalkoihin, ja sen filosofinen pohja saattaa palautua itse Machiavelliin ja hänen käsitykseensä politiikan ja talouden autonomiasta. Tämän mukaan politiikassa ja taloudessa asetettuja päämääriä ja käytettyjä keinoja ei voida alistaa tarkasteluun, jossa kysytään oikeaa ja väärää, hyväksyttävää tai hylättävää. Tästä lienevät syntyneet monenlaiset käsitteet, sellaisetkin kuin poliittinen realismi tai taitava poliitikko.

Nyt on aika ja vaihe käydä Suomessa myös keskustelua julkisesta etiikasta ja julkisesta moraalista.

Ed. L u u k k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jaakonsaari valitteli meneillään olevaa prosessia. Minusta tästä prosessista kuitenkin voitaisiin ottaa opiksi: Eli mikäli edellytettäisiin, että ministereiden on julkistettava taloudelliset sidonnaisuutensa, tältäkin prosessilta olisi mahdollisesti vältytty.

Me vihreät olemme jo moneen otteeseen tuoneet tätä vaatimusta esille ja edellyttäneet, että käytäntö olisi sellainen, että ministerit julkistaisivat taloudelliset sidonnaisuutensa. Toivon, että tällainen käytäntö toteutettaisiin mahdollisimman pian.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puutun vain siihen, kun ed. Jaakonsaari sanoi, että Kauko Juhantalo kantaa maan tapaa ja systeemin syntejä Golgatalle — aika merkillinen tulkinta tässä kristityssä maassa. Käsittääkseni ihmiskunnan historiassa on ollut vain yksi persoona, joka Golgatalle on kantanut syntejä, ja se on ollut Jeesus Kristus, ja hän on tehnyt sen kaikkien ihmisten puolesta. Sinne ei tarvitse enää kenenkään mennä kantamaan syntejä muiden puolesta.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Tässä asiassa ja tämän asian yhteydessä on syytä tarkastella, mikä on eduskunnan rooli asiassa, ja ottaa kantaa sen tehtävän mukaisesti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen pohjalta. Mielestäni tämän lisäksi asiassa on sivuttava myös valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtäviä ja asemaa, semminkin kun oikeuskansleri on antanut asiasta varsin kiistanalaisen lausunnon. Kolmanneksi aina, kun ongelmia ilmenee, on syytä myös pohtia niitä keinoja, joilla vältettäisiin vastaavan toistuminen.

Tutustuttuani valiokunnan mietintöön olen itse päätynyt samalle kannalle kuin valiokunta näytön arvioinnin suhteen. Arvioimista helpottaa suuresti se, että Wegeliuksen alun perin kirjassaan julkistamaa tietoa tukevat muut todistajat ja todisteet. Tältä osin meitä ei siis tässä vaiheessa enää jää vaivaamaan se, että olisi vain yhden sana toista vastaan ja tämä yhden sana olisi lanseerattu vain kirjan myynninedistämistarkoituksessa.

Ministerivastuussa syytekynnys on korkeampi lähinnä siksi, etteivät valtioneuvoston jäsenet istuisi alinomaa oikeudessa varsin kevein perustein, vaan ennättäisivät hoitaa tärkeitä tehtäviäänkin. Tässä tapauksessa ei kuitenkaan ole valiokunnan mietinnön pohjalta arvioituna kysymys enää asiasta, jossa edellytykset olisivat olemattomat.

Ed. Juhantalon väitetty ja todistajien vahvistama pyrkimys liittää omat taloudelliset ongelmansa hänen SKOPin kanssa pankin asemasta käymiinsä neuvotteluihin on sen verran merkittävä, että järjestelmän uskottavuuden takia väitteet tulisi tutkia oikeudessa. Tässä mielessä olen tyytyväinen perustuslakivaliokunnan kantaan. Totean kuitenkin, että pidän mieleni siinä mielessä avoimena, että olen valmis perehtymään myös ed. Juhantalon mahdolliseen vastineeseen, mihin hänellä on lain mukainen oikeus.

Eduskunnan tehtävä tässä asiassa ei ole ratkaisijan. Eduskunta ei siis päätä syyllisyyskysymyksestä, saati tuomiosta. Siksi eduskunta ei voi muodostua sellaiseksi toverituomioistuimeksi, jossa tuomioita jaettaisiin mielivaltaisesti ja kestämättömin perustein. Perustuslakivaliokunta ja koko eduskunta olisi kylläkin saattanut muodostua toisenlaiseksi toverituomioistuimeksi, jos täällä yritettäisiin pitää syytekynnys liian korkealla. Silloin olisi varmasti syntynyt yleisön keskuudessa sellainen vaikutelma, että ei korppi korpin silmää noki. Tähän valiokunta ei ole onneksi mennyt, vaikka oikeus-

kanslerin omituinen lausunto olisi kyllä tarjonnut siihen eväitä.

Oikeuskanslerin tehtävien kahtalaisuus tekee hänen asemansa hankalaksi, ja siitä suoriutuminen ei kaikille ole helppoa.

Ensinnäkin suorittaessaan laillisuusvalvontaa valtioneuvostossa oikeuskansleri itse asiassa tulee lähelle tehtävää, jota sopisi paremmin kuvata nimikkeellä valtioneuvoston oikeudellinen avustaja tai oikeudellinen neuvonantaja. Tässä roolissa harva pystyy olemaan ulkopuolinen valvoja joutuessaan jatkuvasti toimimaan kiinteässä yhteistyössä valtioneuvoston jäsenten kanssa. Lähipiirin henkilöistä on itse kunkin vaikea uskoa pahaa, joten ei olisi ihme, vaikka kanslerin tehtäviä hoitavan henkilön kannanotot tulisivatkin lähelle puolustusasianajajan näkökulmaa, toki tietoisesti ja selvästi sellaista roolia omaksumatta. Ongelma tietysti on sekin, että kanslerin neuvot ja kannanotot eivät ole lopullisia, lopullinen ratkaisu, joten tässäkin mielessä hän valtioneuvostossa toimii pikemminkin neuvonantajana.

Tämän ohella oikeuskansleri on syyttäjien esimies ja hänen puoleensa kääntyvät kansalaiset valitusasioineen. Jotta kansalaisten luottamus säilyisi, oikeuskansleri ei voi kovin usein eikä merkittävissä jutuissa epäonnistua ja arvioida väärin sillä tavalla, että hän ymmärtää enemmän viran ja vallan haltijaa kuin niitä, jotka näkevät viran ja vallan haltijan toimissa moitittavaa. Oikeuskanslerin arvio Mikkelin pankkivankidraaman loppunäytöksestä osoittautui vääräksi. Nyt perustuslakivaliokunta on päätynyt eri kannalle, vaikka lopullisesti valtakunnanoikeus arvioikin käsiteltävänä olevan asian.

Kun me vasemmistoliitossa olemme nähneet oikeuskanslerin tehtävissä valtioneuvostosidonnaisuuden painavan suuresti, olemme tässä yhteydessä myös aikaisemmin ehdottaneet tehtävien jakamista siten, että nykyinen oikeuskansleri keskittyisi toimimaan valtioneuvoston neuvonantajana ja luotaisiin uusi tehtävä, jonka haltija toimisi syyttäjien esimiehenä ja siinä asemassa ottaisi vastaan kansalaisten valituksia oikeusasiamiehen kanssa säädetyn työnjaon mukaisesti. Tarvittaisiin siis joku, joka olisi asemassaan riippumaton tasavallan presidentistä, valtioneuvostosta ja eduskunnasta, varsinkin kun nykyinen oikeuskansleri tuntuu korostavan suhdettaan nimittäjäänsä.

Valtioneuvoston jäsenten taloudelliset sidonnaisuudet, varojen ja velkojen luonne sekä osallistuminen yksityisten yritysten hallituksiin ja hallintoneuvostoihin ovat aika ajoin herättäneet keskustelua ja niin täälläkin tänään. Pitkälle ei tässä asiassa valitettavasti ole edetty, eikä asian jättäminen kunkin omaan harkintaan ole oikea ratkaisu. Vielä hiljan Suomen Pankin johtokunnan jäsenet saattoivat kuulua suurten vientiyritysten hallintoneuvostoihin, vaikka siinä yritysten valuuttakursseja koskevat toiveet ja Suomen Pankin politiikka hyvinkin saattoivat joutua keskenään ristiriitaan.

Pidän tärkeänä, että säädetään lailla valtioneuvoston jäsenten ja kansanedustajien velvollisuudesta tehdä selkoa taloudellisista kytkennöistään, varoistaan ja veloistaan. Samaten tulisi määritellä minkälaiset yksityisten yritysten luottamustehtävät olisivat minkinlaisen julkisen tehtävän kanssa yhteensovittamattomia. Ensisijaisesti tämä koskisi valtioneuvostoa, Suomen Pankkia ja korkeimpia oikeuksia. Tyhjentävää luetteloa en tässä kykene antamaan. Sääntelyllä olisi myös se hyvä puoli, että kukin henkilö saisi selvemmän ohjenuoran, sillä ohjeistamattomassa tilanteessa moni seikka varsinaisen rikollisen menettelyn ulkopuolella, mikä on tietysti asia erikseen, on samalla kertaa sekä hyväksyttävää että paheksuttavaa. Voidaan sanoa, että liikutaan hämärän rajalla, jossa pensas voi hetken näyttää ihmiseltä ja päinvastoin. Näissä asioissa tarvitaan siis sääntelyn kirkasta valoa hälventämään epävarmuutta.

Ed. H e l l e : Arvoisa puhemies! Parin viime vuoden ajan olemme tässä salissa käsitelleet pääasiassa ikäviä asioita, eikä tämä asia tee poikkeusta.

Matti Kurjensaari totesi aikanaan, että "poliitikon pitää ottaa tavoitteensa itsensä ulkopuolelta". Ohje on hyvä ja oiva, mutta aina sitä ei kyetä noudattamaan. Suomi on pieni maa väestöltään. Tästä johtuu tietysti se, että niin poliittiset kuin talouselämänkin päättäjät suurin piirtein tuntevat toinen toisensa, aivan samalla tavalla kuin esimerkiksi poliittiset toimittajat ja taloustoimittajat tuntevat toinen toisensa. Tästä syystä syntyy hyvin nopeasti erilaisia kaveruussuhteita ja näistä johtuvia ongelmia.

Edellä muutamassa puheenvuorossa on kaivattu toimenpiteitä näiden säädösten muuttamiseksi. Tässä yhteydessä on syytä jälleen kerran kehaista oikeusministeriä, että tämäntapaiset selvitykset ovat meneillään. Ilmeisesti juuri Juhantalo-tapauksen johdosta oikeusministeriö on viime vuoden kesäkuun alussa asettanut toimi-

kunnan, joka pohtii mm. ministerivastuujärjestelmää.

Kyseinen toimikunta on viime vuoden lopussa luovuttanut välimietintönsä pohdinnoistaan ja toteaa siinä mm. seuraavaa: "Ministerien nykyisen poliittisen ja oikeudellisen vastuun toteutumisessa keskeisten mekanismien rinnalle kehitettäisiin ennakollisia keinoja, jotka mahdollisimman tehokkaasti estäisivät jo sellaisen tilanteen muodostumisen, joka saattaisi vaarantaa luottamusta valtioneuvoston jäsenen toimintaan." Toimikunta toteaa edelleen, että Suomen järjestelmä on sellainen, että siinä ei juurikaan ennakollisia toimia ole. Siinä mielessä se poikkeaa pitkälti eurooppalaisesta perinteestä tai kokemuksestä.

Niinpä tuo ns. Rihdon toimikunta onkin välimietinnössään päätynyt kannanottoihin, joiden mukaan sidonnaisuuskielloin ja julkistamisvelvollisuuksin ehkäistäisiin tämän kaltaisten ongelmatilanteiden synty. Sidonnaisuuskieltohan merkitsisi sitä, että ministeri ei saisi ministeriytensä aikana hoitaa sellaisia tehtäviä, jotka vaarantaisivat hänen ns. puolueettomuutensa ministerintehtävien hoidossa.

Me tiedämme, että mm. kunnallissektorilla tällä hetkellä pohditaan samantapaisia asioita. Pohditaan sitä, onko oikein, että pankinjohtaja voi kuulua kunnanhallitukseen. Asema siinä on verrattavissa hyvin pitkälle siihen, että ministeri kuuluu jonkin yksityisen yrityksen johtoon ministeriaikanaan.

Äsken mainittu julkistamisvelvollisuus taasen merkitsisi sitä, että ministerin tulisi nimityksensä yhteydessä tehdä selvää erilaisista sidonnaisuuksistaan, taloudellisista ja muista. On syytä muistaa, että viimeisen ministerinimityksen jälkeen näin tapahtuikin. Ministeri Haavistohan on tehnyt jälkikäteen selvityksen sidonnaisuuksistaan. Toivon mukaan tällaisesta tulee maan tapa ja toivon mukaan se myös säädellään. Tässä yhteydessä voisi jälkiviisaasti tietysti kysellä, että jos nykyisen hallituksen nimittämisen yhteydessä olisi tällainen käytäntö ollut, niin olisimmeko estyneet tämäntapaisen asian käsittelyltä. Näin saattaisi olla.

Äsken mainittu Rihdon toimikunta saanee syyskuussa mietintönsä valmiiksi. On oletettavaa, että tämäkin vauhdittaa näitten asioitten eteenpäinmenoa niin valtioneuvoston käsittelyssä kuin mahdollisesti eduskunnan istunnoissakin.

Monilla eri maailmankolkilla poliittiset järjestelmät ovat tällä hetkellä uskottavuuskriisissä. Jopa demokratia on vaarassa. Hallinnon pienet piirit ja salakähmäisyys ovat omalta osaltaan murentaneet suhtautumista demokratiaan.

Suomen osalta tilanne lienee se, että meillä myös talouselämän päättäjät ovat tietynlaisen uskottavuuskriisin keskiössä. Kysellääänhän jatkuvasti, ovatko yrityselämän johtajat ajan tasalla, tekevätkö he järkeviä päätöksiä jne. Myös tiedotuksessa, joka on tietysti kolmas puoli näitä julkisia päätöksentekoasioita ja julkista keskustelua, on julmetun usein siten, että sinne sopii ainoastaan yksi asia kerrallaan. Tästä saattaa hyvin lukijoitten, kuulijoitten, katsojien silmiin piirtyä myös se asia, heijastavatko tiedotusvälineet kuitenkaan koko todellisuutta, koska ne keskittyvät yleensä vain yhteen asiaan kerrallaan.

Niin sanottu länsimainen demokratia ja parlamentarismi ovat mielestäni parhaat olemassa olevat hallintomuodot. Niitä arvostellaan siitä huolimatta, kuten äsken totesin, rajusti. Mutta ilmeisesti on useimmiten niin, että arvostelijat eivät ole miettineet, mitä näitten järjestelmien tilalle tulisi. Tuskin arvostelijat haluavat diktatuuria, virkamiesvaltaa, oligarkiaa tai niin edelleen.

Samuli Paronen kirjoitti aikanaan oivallisesti: "Diktatuuriin kuljetaan avoimista ovista. Ovet suljetaan. Ulos tullaan vain murtautumalla." Tämä on syytä tässä maailmantilanteessa kyllä muistaa. Mutta eipä silti, ei länsimainen parlamentarismi näytä Suomessakaan olevan kovin suuressa suosiossa. Kuulimmehan jälleen viime viikonvaihteessakin kovia vaatimuksia ja julistuksia, että Suomi tarvitsee vahvan johtajan, parlamentarismista viis.

Oli mielenkiintoista mm. se, että ruotsalainen kansanpuolue, joka monissa asioissa on seurannut Ruotsin esimerkkiä, ottanut sieltä oppia ja markkinoinut niitä asioita Suomeen, ei tällä hetkellä hyväksy pohjoismaista demokratiamallia, sitä mikä on Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Enkä tällä suinkaan tarkoita kuningaskuntaa.

Olen tämänkin asian yhteydessä sitä mieltä, että meidän liian presidenttivaltainen hallitusmuotomme on eräänä syynä useisiin vastuuvääristymiin, mitä meidän yhteiskunnassamme on. Olemme myös poliittisen keskustelun yhteydessä jatkuvasti törmänneet siihen, että ministeritkin menevät presidentin selän taakse johtuen juuri vastuukysymyksistä, jotka eivät kaiken kaikkiaan ole edes kovin selvät, vaan ne ovat liukuvat, ja joka tapauksessa ne poikkeavat hyvin vahvas-

ti siitä, mikä on ns. länsimainen parlamentarismi. Tämänkin tapauksen käsittelyn yhteydessä on ollut lukuisia piirteitä, jotka ovat mutkistaneet asioitten hoitoa juuri tuosta vallanjaosta johtuen.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä hyväksyy sinällään perustuslakivaliokunnan esityksen.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Helteen kanssa siltä osin samaa mieltä kuin hän kiinnitti huomiota siihen, että ministeriksi nimitettäessä asianomaisen henkilön on selvitettävä taloudelliset sidonnaisuutensa ja että tuon selvityksen pitäisi perustua lainsäädäntöön eikä pelkästään tapaan.

Haluaisin kiinnittää huomiota eräisiin asioihin, jotka ovat aikaisemmissakin puheenvuoroissa tulleet esille.

Ensinnäkin mitä tulee oikeuskanslerin rooliin tässä asiassa, niin hän on lausunut oman mielipiteensä. On hyvin valitettavaa, että monet juridiset kysymykset, erityisesti ne, jotka liittyvät valtakunnanoikeuteen ja ministerivastuulakiin, ovat erittäin monimuotoisia. Tässäkään asiassa ei kukaan voi julistautua toisia paremmaksi asiantuntijaksi. Viittaan siihen, että oikeudellisia ongelmia ratkotaan myös äänestystuloksin korkeimmassa oikeudessa.

Haluaisin kiinnittää myös huomiota siihen, että ministerivastuulain perusteella ei voida päätyä syytteeseenpanoon sellaisten käsitysten perusteella kuin että tutkittavassa asiassa on tärkeätä saattaa se oikeuden tutkittavaksi tai että yleinen lainkuuliaisuus siihen velvoittaisi. Ministerivastuulaissa, joka on noudatettavaa lainsäädäntöä, on hyvin tiukat syytteeseenpanon edellytykset.

Ed. Väyrynen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Koskinen: Arvoisa puhemies! Ministerivastuulaissa korostetaan voimakkaasti sitä, että kysymys on valtioneuvoston jäsenten virkatointen lainmukaisuuden tarkastamisesta. Oikeudellisen vastuun ja poliittisen vastuun eroa on alleviivattu säätämällä, että valtioneuvoston jäsen tai oikeuskansleri voidaan panna syytteeseen vain selvästi lainvastaisesta menettelystä. Lainvastaisuuden tulee olla siis oikeudellisesti riidatonta. Itse syytekynnyksen korkeudesta voidaan ollakin monta mieltä.

Perustuslakivaliokunnan annettua lausuntonsa on eduskunnan vallassa päättää, onko valtioneuvoston jäsen pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa. Tämä eduskunnan täysistunnon harkintavalta ei ole puhtaasti laillisuusharkintaa, mutta se ei myöskään ole vapaata tarkoituksenmukaisuus- tai poliittista harkintaa. Valtiosäännön ja koko oikeusjärjestelmän periaatteet sitovat kansanedustajia tässä päätöksenteossa. Kysymyksen voisikin asettaa ehkä osuvimmin seuraavasti: Onko syytteeseenpano esillä olevassa tapauksessa oikeudenmukaista ja oikeustajumme mukaista?

Perustuslakivaliokunta on mietintöönsä kirjannut tapahtumien kulun sellaisena kuin se esitutkinnan perusteella on katsottu toteen näytetyksi. Näytön oikeudellisen arvioinnin pohjalta valiokunta päätyi yksimielisesti siihen johtopäätökseen, että kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalo on yhdistäessään omat taloudelliset asiansa toimintaansa Tampella-konsernista Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankille aiheutuneen vastuukeskittymän purkamiseksi menetellyt lainvastaisesti ja että tämä menettely on ollut sillä tavoin selvästi lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan.

Julkisuudessa on suurta huomiota kiinnitetty oikeuskanslerin toisen suuntaisiin johtopäätöksiin samassa asiassa. On väitetty, että perustuslakivaliokunnan tulkinnat olisivat poliittisempia kuin oikeuskanslerin omaksumat. Tästä ei ole kysymys. Oikeudellisissa tulkinnoissa voi usein päätyä sinänsä hyväksyttävin perustein vastakkaisiin tai vaihtoehtoisiin johtopäätöksiin. Esimerkiksi korkeimmissa tuomioistuimissamme, korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa, äänestyspäätökset eivät ole lainkaan harvinaisia.

Vaikka perustuslakivaliokunnan ja valtioneuvoston oikeuskanslerin mielipide-eroavuuksia ei siis olekaan syytä liioitella, selvyyden vuoksi totean lyhyesti keskeisimpiä oikeudellisen arvioinnin eroavuuksia oikeuskanslerin 1. kesäkuuta 93 antaman lausunnon ja käsiteltävänä olevan perustuslakivaliokunnan mietinnön välillä.

Ensinnäkin oikeuskansleri on katsonut ministerivastuulain 7 §:n suhteen rikoslain 40 luvun uusittuun normistoon tulkinnanvaraiseksi ja osaksi sen vuoksi katsonut, ettei Juhantalon sinänsä moitittavaa varomatonta menettelyä tulisi katsoa ministerivastuulaissa tarkoitetulla tavalla selvästi lainvastaiseksi. Ministerivastuulain perustuslakiominaisuuden, valmisteluasiakirjojen ja useiden asiantuntijalausuntojen perusteella

perustuslakivaliokunta taas katsoo riidattomasti, että valtioneuvoston jäsentä on pidettävä virkamiehenä sovellettaessa ministerivastuuasiassa rikoslain 40 luvun virkarikossäännöksiä. Virkarikosnormistoa uudistaessaan eduskunta nimenomaisesti totesi, ettei virkarikossääntelyyn ollut tarkoitus tehdä eikä tehty mitään ministerin mentävää aukkoa.

Toisaalta oikeuskansleri on useissa kohdin katsonut tulkinnanvaraiseksi, onko Juhantalon ministerinä käymiä alustavia neuvotteluja pidettävä hallintomenettelylaissa tarkoitettuna hallintomenettelynä tai ministerin virkatoimena ministerivastuulain edellyttämin tavoin. Aiemmissa ratkaisuissa perustuslakivaliokunta on lukenut virkatoimiin esimerkiksi ministerin virkahuoneessaan ministeriön toimialaan kuuluvasta asiasta antaman haastattelun ja oikeuskanslerin toiminnan sinänsä epäviralliseksi katsotussa hallituksen iltakoulussa. Valiokunnan mielestä virkatoimeksi on katsottava esimerkiksi sellaiset varsinaisia ratkaisuja valmistelevat toimet, jotka ovat käytännön vakiinnuttamia tai asian laadun vaatimia. Useimmiten asialliset ratkaisut tehdäänkin juuri valmistelevissa neuvotteluissa ja annetaan sen jälkeen toimeksianto virkamiehille valmistella tuo muodollinen päätös paperille. Kauppa- ja teollisuusminiterinä ja siten teollisuutta ja valtionyhtiöitä koskevia asioita käsittelevän kauppa- ja teollisuusministeriön päällikkönä Kauko Juhantalon Tampella-asiassa käymiä neuvotteluja onkin kiistatta pidettävä virkatoimina.

Kolmanneksi oikeuskanslerin lausunnossa on lahjusrikosten tunnusmerkistössä lahjuksen "vaatimiselle" asetettu hyvin korkeat kriteerit. Oikeuskäytäntö ei tässä tue tuon kaltaista lahjontakynnyksen nostamista, vaan useanlaiset tosiasialliset toimet ja menettelyt, joihin liittyy oikeudettoman edun esittäminen tai sen ymmärtäminen vaadituksi, on katsottu riittäväksi, jos lahjoman vastaanottamisen tarkoitus ja tunnusmerkistö muutoin täyttyvät.

Perustuslakivaliokunta ei nimenomaan halunnut lähteä arvioimaan, täyttyykö Juhantalon esillä olevassa tapauksessa rikoslain 40 luvun 10 §:n ohella sitä ankarammin sanktioitujen erityisrikosten eli 40 luvun 1, 3 tai 7 §:n tunnusmerkistö. Tämä jää oikeammin tämän työnjaon mukaan syyttäjän harkinnan varaan, jos eduskunta päättää syytteen nostettavaksi.

Kansalaisten oikeustaju on näinä kasinotalouden pesänselvityksen aikoina kovasti koetuksella. Suuria varallisuuksia siirtyi kevyesti uusiin käsiin ja sittemmin suuria velkoja siirtyi luottotappioina kaikkien kansalaisten maksettavaksi. Pankkitukikeskustelussa on jo korostettu tarvetta selvittää tarkoin väärinkäytökset ja pyrkiä aineellisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen edes jälkikäteen. Pankkilaitoksen pesänselvityksessä on edetty kuitenkin valitettavan hitaasti. Taloudellisen rikollisuuden tutkintaan ja ehkäisemiseen on saatava ripeästi lisävoimia.

Arvoisa puhemies! Entistä kauppa- ja teollisuusministeriä Kauko Juhantaloa ei pidä leimata syntipukiksi tai sijaiskärsijäksi kasinotalouden pahimpien kahmijoiden ja luottotappioiden vyöryttäjien sijasta. Näitä kalliiksi käyneitä syyllisiä löytyy muualta, niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Eduskunnan on vain viileästi arvioitava Juhantalon toimintaa kauppa- ja teollisuusministerinä ja vain siinä tehtävässä. Perustuslakivaliokunnan mietintö luo nähdäkseni riittävän pohjan itse kunkin omakohtaiselle oikeudenmukaisuusharkinnalle.

Ed. Malm merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Kun kuuntelee tätä keskustelua, tuntuu, että kaikki puhujat eivät ole muistaneet sitä, mitä puhemies luki täällä tässä istunnossa käsiteltävistä asioista. Täällä keskustellaan nyt ja tehdään päätös siitä, onko tämä asia heti raukeava vai onko ed. Juhantalolle varattava tilaisuus antaa vastauksensa.

Ehkä on syytä tarkastella yleisemmin myös tätä menettelyä. Meillähän on valtioneuvoston jäsenen vastuu jaettu perustuslaissa kahteen osaan: Ministerillä on poliittinen vastuu ja hänellä on oikeudellinen vastuu.

Poliittinen vastuu voidaan ottaa eduskunnan päätettäväksi käytännöllisesti katsoen jokaisessa täysistunnossa esittämällä ponsilauselma epäluottamuksen antamisesta ministerille tai koko valtioneuvostolle. Se on puhdas poliittinen ratkaisu, ja niin kuin hyvin tiedämme, hallitus on saanut ryhmiensä sisäisen kurin ja lojaliteetin perusteella täällä toistuvasti poliittisen luottamuslauseen.

Oikeudellinen vastuu on jaettu itse asiassa hyvin erikoisella tavalla. Valtioneuvoston oikeuskanslerihan seuraa valtioneuvoston ministerien päätöksentekoa koko ajan. Hänellä on mahdollisuus esittää huomautuksia mahdollisista lainvastaisuuksista, ja hänelle on järjestetty mah-

dollisuus myös ryhtyä siihen toimenpiteeseen kuin tässä käsiteltävässä tapauksessa eli hän ryhtyy tutkimaan asiaa ja perustuslain mukaan antaa tästä lausunnon tasavallan presidentille. Oikeuskansleri on antanut tasavallan presidentille lausunnon, että entisen ministerin Kauko Juhantalon toiminnasta ei ole syytä nostaa prosessia valtakunnanoikeudessa. Perustuslaki on kirjoitettu sillä tavoin, että siinäkin tapauksessa, että oikeuskansleri jossain asiassa esittää presidentille, että syyte nostettaisiin ja presidentti päätyy siihen, että syytettä ei nosteta, oikeuskansleri saa tuoda asian eduskuntaan, jossa perustuslakivaliokunta ilmeisesti on se elin, joka asian käsittelee ja voi päätyä toiseen tulokseen kuin oikeuskansleri.

Sitten tavallaan tästä täysin irrallinen erillinen menettely on eduskunnan oikeus itse ryhtyä tällaiseen oikeudelliseen tutkintaan. Se voidaan tehdä vähintään viiden kansanedustajan esittämällä muistutuksella. Mikä tahansa valiokunta voi lähettää valtioneuvoston jäsenen mahdollista lainvastaista menettelyä koskevan asian perustuslakivaliokunnan tarkastettavaksi, ja perustuslakivaliokunta voi omasta aloitteestaan ottaa tämmöisen oikeudellisen kysymyksen tarkasteltavakseen.

Tässä toisessa linjassa itse asiassa järjestelmä on aivan päinvastainen kuin oikeuskanslerin valvonnassa, jossa syyttäjäviranomainen on ensimmäinen aloitteentekijä. Eduskunnassa tapahtuvassa menettelyssä kansanedustajat ja valiokunnat ovat aloitteentekijöitä ja eduskunta tekee päätöksen — tämä on ilmeisesti ainoa tilanne, jossa eduskunta ei tee lopullista päätöstä — jos siihen päätyy, että valtakunnanoikeus kutsutaan koolle. Sen jälkeen syytteen kirjoittaa eduskunnan oikeusasiamies. Syyttäjä tulee kuvaan mukaan tässä meidän linjassamme, jos niin voi sanoa, vasta viimeisessä vaiheessa.

Arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa on tietysti pyrittävä selvittämään, mitä on todella tapahtunut, ja sen lopullisen arvioinnin — olen itse ollut perustuslakivaliokunnassa tekemässä sitä arviointia, jonka valiokunnan puheenjohtaja täällä on jo kaikessa selkeydessään tuonut esille — täysistunto voi tehdä sen jälkeen, kun ed. Juhantalo on antanut oman vastauksensa. Sitten vasta meillä on koko aineisto. Hänellä on oikeus ja pitää olla oikeus lausua siitä, mitä perustuslakivaliokunta on miettinyt mietinnössä. Sen jälkeen on vielä tehtävä johtopäätös, mitkä mahdolliset lainkohdat tähän tapahtuneeseen tosiseikastoon soveltuvat. Tämä päätöksenteko ja harkinta eduskunnassa ei ole poliittista harkintaa, vaan se perustuu yksinomaan samoihin periaatteisiin kuin kaikessa lainkäytössä: tosiasioihin ja niiden perusteella sovellettaviin lainkohtiin. Tavallaan tosiasiat ja lainkohdat ovat se koivu ja tähti, joita kohti eduskuntakin tässä prosessissa joutuu etenemään.

Täällä käytettyihin puheenvuoroihin, arvoisa puhemies, liittyen haluan myös toistaa sen, minkä edustajat Aittoniemi ja Moilanen toivat esiin, että senkin jälkeen, kun eduskunta mahdollisesti on päättänyt, että asia voidaan saattaa valtakunnanoikeuteen, ed. Juhantalolla on oikeus nauttia meidän oikeusjärjestyksemme mukaista syyttömyysolettamaa. Vasta valtakunnanoikeuden päätös on lopullinen, ja se päätös lain mukaan on joko langettava tai vapauttava. Siihen päätökseen me emme täällä puheillamme emmekä päätöksenteollamme voi vaikuttaa. Meidän asianamme on vaikuttaa vain siihen, että prosessi lähtee liikkeelle.

Arvoisa puhemies! Olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että tätä asiaa ei tulisi tässä istunnossa määrätä tai päättää raukeavaksi, vaan että asiassa olisi saatava ed. Juhantalon vastaus.

Oikeusministeri P o k k a: Arvoisa rouva puhemies! Kansanedustaja Nikula erittäin seikkaperäisesti kertoikin, mikä ministerivastuulain mukainen järjestelmä on ja mistä me tässä salissa olemme tänään toden teolla tekemässä päätöstä, joten siltä osin voin jättää kyllä puheenvuoroni käyttämättä. Mutta tässä on aika monessa puheenvuorossa, tähän asti oikeastaan jokaisessa, kysytty, onko syytä säilyttää ministerivastuulain mukainen järjestelmä Suomen laissa ja jos ei ole, niin mitä tulee tilalle. Koska asia kuuluu oikeusministeriön valmisteltaviin asioihin, niin ehkä muutama sana täällä jo esille tuodusta lainvalmistelun vaiheesta.

Yhdyn kansanedustaja Nikulan puheenvuoroon siinä, että hallituksen ja sen yksittäisen jäsenen luottamus on meillä poliittisen ja oikeudellisen vastuun alaista toimintaa ja että me ministerit olemme ensisijaisesti vastuussa tälle talolle, eduskunnalle, ja että missä tahansa eduskunnan täysistunnossa voidaan ministerin vastuu ottaa poliittisen arvioinnin kohteeksi ja punnita tämä vastuu luottamuslauseäänestyksellä. Mutta tämä oikeudellinen vastuu on sitten vähän toinen asia, koska ministerivastuulain historialliset juuret ovat tsaarinvallan ajassa.

Täällä on tuotu esille se keino, mikä useimmiten tulee eduskunnassa esille, eli viisi kansan-

edustajaa voi esittää eduskunnan perustuslakivaliokunnalle ministerivastuulain mukaisen tutkimuspyynnön. Kansanedustaja Nikulan puheenvuorossa tulivat esille nämä muutkin keinot.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on samalla tavalla poliittinen valiokunta kuin muutkin eduskunnan valiokunnat. Olen 12 vuotta ennättänyt istua omaltakin puoleltani perustuslakivaliokunnan jäsenenä, ja sellainen kehityksen suuntaushan perustuslakivaliokunnassa on tapahtunut, että eduskuntaryhmät ovat lähettäneet valiokuntaan ryhmänsä edustajiksi entistä vähemmän lakimieskoulutuksen saaneita henkilöitä. Sinänsä se ei tähän asiaan kuulu, mutta pidän sitä valitettavana, koska lakimieskoulutuksesta olisi nimenomaan perustuslakivaliokunnan työskentelyssä ilmeistä etua. Yleensäkin perustuslakivaliokunta joutuu käsittelemään hyvin juridisia asioita, ja silloin kun tulee valtakunnanoikeussyytepyyntö, tutkimuspyyntö, perustuslakivaliokunta joutuu aivan erityisesti ottamaan tuomarin roolin, ja se rooli on vaikea. Täällä puheenjohtaja Niinistö kertoi, että eihän valiokunnalla käytännössä ole esimerkiksi käytettävissään sellaista esitutkintakoneistoa, jossa voitaisiin tehdä itsenäistä tutkinta- ja selvittelytyötä. Tuomarin roolin vaikeutta osoittaa myös tämän asian tiimoilta syntynyt aineisto, joka meille on jaettu. Tämän saman asiakirja-aineiston perusteella oikeuskansleri ja valiokunta ovat päätyneet erilaiseen lopputulokseen.

Omasta puolestani haluan luottaa perustuslakivaliokunnan harkintaan, koska hehän tähän asiaan ovat voineet kaikkein huolellisimmin ja pisimmin paneutua ja he ovat nämä kaikki asiantuntijat kuunnelleet henkilökohtaisesti, mihin meillä muilla ei ole ollut mahdollisuuksia. Kuka tässä asiassa on oikeassa ja kuka väärässä, senhän ratkaisee lopulta valtakunnanoikeus, mikäli tämä talo päättää, että syyte on nostettava.

Täällä on jo viitattu siihen, että eduskunnan perustuslakivaliokuntaan tulee vuosittain yksi tai useampia viiden kansanedustajan jättämiä tutkimuspyyntöjä ja ministerivastuulain nojalla syytteitä ministerien virkatoimista on nostettu itsenäisyytemme ajalla erittäin harvoin. Tämän päivän eduskunnan asialistalla oleva valiokunnan esitys kertoo siitä, ettei se, että johonkin oikeudelliseen keinoon turvaudutaan äärimmäisen harvoin, tee tätä keinoa sinänsä merkityksettömäksi.

Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että ministerivastuulain sisältämä oikeudellisen vastuun järjestelmä korkeine syytekynnyksineen ja muotomääräyksineen kuuluu menneeseen aikaan. Lähtökohtana jatkossa tulee ensinnäkin olla, että ministeri on virkatoimistaan poliittisessa vastuussa eduskunnalle, jonka luottamusta hän nauttii. Jos hän ei sitä nauti, niin hänen velvollisuutensahan on erota.

Nykyaikainen kansanvalta edellyttää kuitenkin myös muuta kuin sen, että ministerin luottamuksesta voi äänestää eduskunnassa. Kansainvälinen vertailu osoittaa, että useimmissa Länsi-Euroopan maissa on jo perustuslain tasolla hallituksen jäsenten luottamusta etukäteen vahvistavia säännöksiä. Meidän perustuslakimme sanamuoto on täällä jo kerrottu eli meillähän ministeriltä edellytetään, että hän on taitava ja rehellinen, ja muita edellytyksiä tai rajoituksia ei ole asetettu.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta edellytti jo kolme vuotta sitten, että hallitus selvittäisi, millaiset tutkimismenetelmät eduskunnalla tulee olla valtioneuvoston ja ministerien poliittisen vastuunalaisuuden piiriin kuuluvissa kysymyksissä. Tuolloin kansanedustaja Zyskowiczin johtama valiokunta siis edellytti, että tässä yhteydessä tulisi arvioida ministerivastuulain tarpeellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Olin silloin perustuslakivaliokunnan jäsenenä itsekin tätä toivomusta hallitukselle esittämässä, asia tuli esille Wärtsilä Marinen konkurssiasian yhteydessä. Vastaavanlaisia toivomuksia oli esitetty vuosia aikaisemmin, kun tässä samassa paikassa, perustuslakivaliokunnassa, käsiteltiin Valco-asioita, mutta silloin ne jäivät sikseen. Tämän asian yhteydessä valiokunta esitti toisenkin toivomuksen, joka johti heti nykyisen hallituksen aloittaessa toimintansa tekoihin, ja se toivomus koski sitä, että ne ministerit, jotka ovat valtionyhtiöiden hallintoneuvostoissa, jäisivät niistä pois, ja näin myös tapahtui.

Tämän perustuslakivaliokunnan toivomuksen mukaan asetin viime vuoden kesäkuun alussa hallintoneuvos Ahti Rihdon työryhmän, jonka tehtävänä on arvioida ministerivastuulain kehittämistarpeita. Työryhmä jätti väliraportin viime tammikuussa ja sai siinä yhteydessä lisätoimeksiantonaan tehtävän arvioida myös johtavien virkamiesten esteellisyyskysymyksiä. Siinä olivat useat ministeriöt olleet aloitteellisia, ja ymmärsin, että valtiovarainministeriössä oltiin asiasta kiinnostuneita pankkitukeen liittyvien päätösten vuoksi ja kauppa- ja teollisuusministeriössä teollisuutta ja yritystoimintaa koskevien

asioiden vuoksi, ja tämä lisätoimeksianto annettiin. Työryhmän koko määräaika päättyy tämän vuoden syyskuun lopussa.

Väliraportissaan työryhmä pystyi varsin tyhjentävästi esittämään ne puutteet, joita vallitsevassa käytännössä ja voimassa olevassa lainsäädännössä vallitsee. Nyt pääasiallisina ministerivastuun toteuttamiskeinona käytettävät epäluottamuslause ja ministerisyyte valtakunnanoikeudessa olivat työryhmän mielestä ylijäreitä ja ennen kaikkea jälkikäteisvalvonnan muotoja. Epäluottamuslauseilla tehdään politiikkaa ja niin tehdään useimmiten myös valtakunnanoikeustutkintapyynnöillä.

Työryhmä kaavaili sellaista järjestelmää, että niin ministerivastuun kuin ministeriöiden johtavien virkamiesten osalta onnistuttaisiin luomaan ennakoivat ja nykyistä helpommin käyttöön saatavat kontrollikeinot. Väliraportin ehdotuksista kansanedustaja Helle jo ehkä tärkeintä täällä siteerasi, eli työryhmähän oli sitä mieltä, ettei ministeriksi nimitettävälle henkilölle tule asettaa mitään uusia kelpoisuusehtoja. Sen sijaan ehdotettiin, ettei ministerillä saisi olla mitään sellaisia sidonnaisuuksia, jotka heikentävät hänen kykyään hoitaa ministerin tehtävää, ja että ministeriksi valittavalla henkilöllä olisi velvollisuus julkistaa eräät sidonnaisuudet, kuten osakeomistuksensa ja muut yhdyssiteensä talouselämään. Nämä väliraportin ehdotukset eivät ole kovin uutta ja kummallista, jos katsoo, mitä Länsi-Euroopassa muutoin on käytössä. Ne noudattavat hyvin pitkälle muualla Länsi-Euroopassa noudatettua mallia.

Käytännössä ehdotus toteutuessaan merkitsee sitä, että hallituksen jäseniksi kaavailtujen henkilöiden tulee etukäteen kertoa sidonnaisuuksistaan. Tämä ymmärtääkseni asettaa aika suuren vastuun pääministerille ja ministerivalinnoista käytännön ratkaisut tekeville puolue-elimille. Ehdotus merkitsisi nähtävästi myös sitä, että eduskunnalla tulisi olla oikeus saada tietoja näistä asioista nykyistä joustavammin. Työryhmä ei väliraportissaan vielä ottanut kantaa siihen, päästäänkö uuteen, avoimempaan käytäntöön pelkästään poliittista käytäntöä muuttamalla vai pitääkö muuttaa lakia.

Useimmissa Euroopan maissa työryhmän ehdottama perusperiaate on kirjattu perustuslakiin, mikä vastaa myös omaa kantaani. Sen takia, arvoisa rouva puhemies, tämän asian tuon esille, että myös eduskuntaryhmät ovat tästä väliraportista antaneet oikeusministerille äskettäin lausuntonsa. Luin ne lausunnot tänne lähtiessäni ja havaitsin, että varsin yksimielisesti lausunnoissa oli asetuttu kannattamaan työryhmän peruslinjauksia, joten nämä annetut lausunnot antavat varmasti hyvän pohjan työryhmälle laatia yksityiskohtaiset ehdotuksensa, ja se tarkoittaa sitä, että ministerivastuun toteuttamiseksi luodaan ministerisyytejärjestelmää joustavammat menettelytavat.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Pokka puhui poliittisesta ja oikeudellisesta vastuusta. Poliittinen vastuu on hyvin määrittelemätön käsite ja eduskunnassa se toteutuu varsin harvoin. Juuri siitä on kysymys: Jos poliittinen vastuu on hankala toteuttaa, siis saada joku henkilö poliittiseen vastuuseen, se vaikuttaa myös, että oikeudellinen vastuu jää monta kertaa myös toteutumatta. Jos poliittisen vastuun puolella on poliittinen suojelu estämässä poliittisen vastuun toteutumista, se ulottuu monta kertaa myös siihen, että jää oikeudellinen vastuu toteutumatta. Sen vuoksi eduskunnassa tapahtuvat käsittelyt ovat hankalia, ovat ne sitten perustuslakivaliokunnassa tai salissa.

Mutta toinen asia: Ministeri Pokka mainitsi, että perustuslakivaliokunnassa pitäisi olla entistä enemmän juristeja. Kyllä varmasti, mutta minä pidän erittäin tärkeänä, että siellä on sellaisia henkilöitä, jotka ovat maallikkoja, aivan kuin lautamiehiä, jotka ajattelevat elämästä syvällisesti, paneutuvat asioihin, mutta eivät ole jurismin koukeroihin liikaa syventyneet ja niihin liittoutuneet. Jos perustuslakivaliokunnassa on hyviä juristeja, mutta on myös hyviä maallikkoja, kuten lautamiehiä ikään, silloin perustuslakivaliokunta toimii juuri sillä tavalla kuin sen keskeisenä oikeudellisena valiokuntana tulee toimiakin.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli erittäin hyvä, että ministeri Pokka kiinnitti huomiota ministerivastuulain kehittämisproblematiikkaan. Tämäkin tapaus osoittaa selvästi, että ministerivastuulain ja toisaalta rikoslain tiettyjen pykälien välillä on tiettyjä ongelmallisia tulkintakohtia. Olen myös sitä mieltä, että myös hallintomenettelykysymys vaatisi varsinkin lainsäädännöllisesti tarkempia säädöksiä, mikäli hallintomenettelystä tulee eräällä tavalla avainkysymys, kun tällaisia kysymyksiä tulee esiin.

Minustakin koko muistutusmenettelyä tulisi tässä keskustelussa aika vakavasti pohtia. Voi-

taisiin esimerkiksi ajatella, että muistuttajien määrää nostettaisiin nykyisestä viidestä kahteenkymmeneen, joka on sama kuin esimerkiksi välikysymysmenettelyssä oleva edustajien määrä. On aivan selvää, että tällöin karsiutuisivat ainakin selvät aiheettomat muistutukset ja raskas valtakunnanoikeusmenettely säilyttäisi sille kuuluvan arvonsa ja nimenomaan keskittyisi riittävän vakavien lainvastaisuuksien selvittämiseen.

Rouva puhemies! Tähän liittyy myös valtakunnanoikeuden syytekynnyksen aleneminen, johon myös ministeri Pokka kiinnitti huomiota. On todella valitettavaa, jos tästä muistutusmenettelystä tulee poliittinen lyömäase. Tuolloin, jos näin käy, muistutusmenettely on todella vaarassa ja se vaarantaa myös koko valtakunnanoikeusmenettelyn. Sen vuoksi olisi tavattoman tärkeätä eduskunnan määritellä kantansa myös siihen, tarvitseeko maa tällaista poliittista tuomioistuinta oikeuskanslerinviraston lisäksi vai tulisiko tämän kaltaiset asiat todellakin käsitellä oikeuslaitoksen piirissä.

Rouva puhemies! Lopuksi kannatan ed. Nikulan puheenvuorossaan lopuksi tekemää ehdotusta, että eduskunta ei tässä istunnossa ota kantaa vielä itse asiaan, vaan pyytää lausunnon ed. Juhantalolta.

Ed. Rajamäki merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a a r i l a h t i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! "Se koira älähtää, johon kalikka kalahtaa", kuuluu vanha sananlasku. Ed. Aittoniemikin puuttui ministeri Pokan puheenvuoroon, jossa ministeri toi esille, että perustuslakivaliokunnan jäsenet on valittu poliittisesti. Puolueet kieltämättä ovat esittäneet täysistunnolle valiokunnan jäseniksi ehdokkaansa ja useimmat asiat vaativatkin perustuslakivaliokunnassa vain oikeudellista harkintaa.

Perustuslakivaliokunnassa, kuten ministeri hyvin entisenä perustuslakivaliokunnan jäsenenä tietää, keinona on asiantuntijoiden kuuleminen. Mielestäni myös juristin koulutusta saamaton edustaja pystyy luottamaan asiantuntijalausuntoihin, kun lausuntoja ja mietintöjä valiokunnassa tehdään. Tällä ministerin logiikalla myös sosiaali- ja terveysvaliokuntaan pitäisi valita vain ja ainoastaan sosiaali- ja terveysalan ammatti-ihmisiä.

Muistutan vielä, että perustuslakivaliokunnan rooliin valtiopäiväjärjestyksen muutoksen jälkeen kuuluu ottaa kantaa myös lakisääteiseen toimeentulon perusturvaan. Mielestäni perustuslakivaliokunta on osoittanut, että se pystyy jättämään poliittisen tavoitehakuisuuden taakseen ja harkitsemaan asioita niin oikeudellisina kysymyksinä, kuin mitä valtiosääntömme edellyttää.

Oikeusministeri P o k k a : Rouva puhemies! Minä en halunnut loukata eduskunnan perustuslakivaliokunnan jäsenten tuntoja mitenkään äskeisellä puheenvuorollani, vaan halusin ymmärrettävän, että tällainen asia kuten esimerkiksi nyt käsittelemänne syytepyyntö ovat hankalia juridisia asioita ja siinä valiokunnan jäsenenä joutuu ottamaan tuomarin roolin ja päätöksenteko ei varmasti ole helppo.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen saanut tilaisuuden tutustua koko tähän aineistoon ja uskoisin, että oikeudellinen oppiminen sallii lyhyesti arvioida sitä, onko edellytykset syyttämiselle. Minusta jos tätä asiaa tarkastellaan puhtaan juridisesti, vastaus on myönteinen.

Meidän on muistettava, että syytekynnys on jotakin aivan muuta kuin tuomitsemiskynnys. Kun olen tämän aineiston käynyt kokonaisuudessaan läpi, syytekynnyksen osalta minusta todella tähän kysymykseen on vastattava myönteisesti. Siinä mielessä pidän perustuslakivaliokunnan kannanottoa parempana kuin oikeuskanslerin kannanottoa. Toisaalta niiden, jotka todella ajattelevat, että tämä nyt olisi näyttöä ed. Juhantalon syyllisyydestä, ei tulisi nuolaista ennen kuin tipahtaa, koska on selvää, että tuomitsemiskynnys on huomattavasti korkeampi kuin syytekynnys.

Tässä suhteessa on erityisen mielenkiintoista, että erityisesti todistajien, toimitusjohtaja Timo Summan ja varatuomari Christopher Wegeliuksen, välillä on voimakasta ristiriitaa kertomusten osalta. Kun nämä kaksi henkilöä ovat kuitenkin istuneet sananmukaisesti samassa pöydässä ja toimitusjohtaja Timo Summan kertomus selvästi puoltaa ed. Juhantalon syyttömyyttä, niin todellakaan kenenkään ei pitäisi ajatella, että mahdollinen syytteen nostaminen olisi merkki syyllisyydestä, mihin täällä tietysti usein on viitattukin.

Kaiken lisäksi jokaisen tulisi muistaa, että vaikka valtakunnanoikeus aikanaan tekee päätöksen, se pohjaa päätöksensä vain ns. muodolliselle totuudelle. Valtakunnanoikeuden mielestä jokin asia on totta sillä perusteella, mitä aineis-

toa sille on esitetty, ja ratkaisevia tietysti ovat esimerkiksi todistajain kertomukset. Mutta se, ovatko todistajain kertomukset vuorostaan totta vai eivät, ei itse asiassa edes kiinnosta valtakunnanoikeutta, koska se ei tavoittelekaan mitään aineellista, ehdotonta totuutta, vaan se tavoittelee vain muodollista totuutta.

Oma ratkaisuni on kuitenkin se, että ehdotan, että asian käsittely raukeaa kokonaisuudessaan.

Perustelen tätä kantaa hieman enemmän, mutta toteaisin vain, että tämä ratkaisu sellaisenaan tietysti käsitykseni mukaan soveltuu hyvin niille kansanedustajille, jotka katsovat, että he henkilökohtaisesti eivät kykene arvioimaan millään juridisesti relevantilla tavalla, ovatko edellytykset tämän syytteen nostamiselle olemassa. Vaikka on totta, että eduskunnassa ovat 360 asteen ammattilaisia kaikki kansanedustajat siinä mielessä, että he ottavat mennen tullen kantaa kaikkiin mahdollisiin kysymyksiin, niin toisaalta on yhtä totta, että tämä syytekynnyskysymyskin on jo äärimmäisen vaikea, mitä yksinään osoittaa oikeuskansleri Aallon kanta siitä, että hän ei katso edellytyksiä tässä suhteessa olevan. Ymmärtäisin, että jokainen kansanedustaja kokee kykenemättömyyttä arvioida tätä asiaa, joka ei ole välttämättä lukenut kuulustelupöytäkirjoja ja asiantuntijalausuntoja, jotka nekin ovat monilta osin ristiriitaisia, ja sitten eri todistajien kertomuksia. Silloin olisi aika luontevaa ajatella, että näin puhtaasti oikeudellisessa kysymyksessä kansanedustajat painaisivat tyhjää siltä osin kuin eivät itse henkilökohtaisesti ole vakuuttuneita siitä, että ns. syytekynnys täyttyy.

Mutta se, miksi jonkinlaisen, vaikka varsin vaatimattoman ammattitaidon omaavana henkilönä itse kieltäydyn tästä ratkaisusta ja esitän asian raukeamista, johtuu täysin puhtaasti omasta henkilökohtaisesta vakaumuksestani, enkä suinkaan tuo sitä esille täällä sen takia, että joku sen omaksuisi, vaan sen takia, että menettelyäni voitaisiin jälkeenpäinkin pitää johdonmukaisena ottaen huomioon oma henkilökohtainen vakaumukseni.

Olen jo vajaa vuosi sitten julkisuudessa, mm. televisiossa, ilmoittanut, että vakaumukseni, joka on muuttunut vuosien aikana, on nykyään se, että en ole valmis tuomitsemaan yhtäkään henkilöä tuomioistuimessa. Tämä siitäkin huolimatta, että väitöskirjani on lähes valmis ja olen toistakymmentä vuotta askaroinut nimenomaan rikosoikeudellisten kysymysten parissa. Tai ehkäpä oikeastaan sieltä käsin osittain juontuu tämä ajatukseni siitä, että en yksinkertaisesti ole valmis tuomitsemaan.

Toinen kynnys, mikä tässä asiassa oli, liittyy siihen, eikö voisi kuitenkin ajatella, että on valmis tekemään syyttämispäätöksen ja pesee sen jälkeen kätensä ja sanoo, että on muiden asia tuomita. Mutta tässäkin suhteessa myönnän sen, että vasta ihan viime päivinä minussa on kasvanut semmoinen vakaumus, että en voi tehdä tätä hyvällä tunnolla sanoen, että pannaan vain syytteeseen, enkä sitten ole itse vastuussa, jos joku onneton menee tuomitsemaan, vaan olen ajatellut niin, että sen, joka on valmis syyttämään, pitäisi olla periaatteessa valmis myös tuomitsemaan. Minun esikuvani sanoi aikoinaan, että se, joka teistä on syytön, ottakoon ensimmäisen kiven ja heittäköön sen. Ja koska henkilökohtaisesti en ole valmis tähän tuomitsemiseen, niin katson, että minulla ei ole myöskään edellytyksiä siihen, että olisin valmis nostamaan syytettä omalta osaltani ed. Juhantaloa vastaan.

Ed. A l h o : Arvoisa puhemies! Kansanedustaja, entinen ministeri Kauko Juhantalo on ollut pitkään huhujen, selvitysten ja erilaisten voimakkaitten tunteitten, myös ristiriitaisten, kohteena. Hänen ympärillään käyty prosessi on kestänyt henkilökohtaisesti katsottuna aivan liian kauan, mutta myös koko ministerivastuulain mukaisen menettelyjärjestelmän kannalta liiankin kauan. Ongelmana on ollut se, että asia on edennyt ikään kuin kahta kautta: On tehty alustavaa puhuttelua ja sittemmin esitutkintaa, ja siten, että myös eduskunnan sisällä valiokuntakäsittelyä on hidastanut se vaatimus, että valiokunnan on aina oltava täysilukuinen asiasta keskusteltaessa ja ennen kaikkea tietysti myös päätettäessä.

Voimakkaita tunteita on noussut kovasti, on puhuttu jopa poliittisesta ajojahdista asian ympärillä, rötösherrojen suojelusta ja, niin kuin ed. Ukkola täällä, mädästä poliittisesta kulttuurista. Itse en liittäisi mitään näitä adjektiiveja asian ympärille. Haluaisin siivota pois kaikki turhat ääritunteet ja etsiä yleisen oikeustajun näkökulmasta vastausta siihen, onko oikein, että poliitikko, on hän sitten kansanedustaja tai ministeri, yhdistää asemaansa, joka hänelle on vaaleissa edustuksellisessa demokratiassa uskottu, omien henkilökohtaisten taloudellisten asioittensa hoitamisen, vai pidetäänkö tätä yhdistämistä vääränä.

Tätä vastausta myös perustuslakivaliokunta on etsinyt. Se on tehnyt sen kiihkottomassa

ilmapiirissä, ja vastauksen se on esittänyt ennen kaikkea oikeudellisin perustein, jotka valiokunnan puheenjohtaja Sauli Niinistö on täällä valiokunnan mietintöä esitellessään tuonut esille. Muutama näkökohta kuitenkin on paikallaan.

Ensinnäkin: miksi ministerivastuulain mukainen muistutus? Oikeastaan myöskin vastaan siihen ed. Markku Laukkasen heittoon, onko tämä poliittinen lyömäase. Mielestäni ministerivastuulain mukaisen muistutuksen tekeminen ei voi eikä saa olla poliittinen lyömäase. Ensinnäkin valtioneuvoston jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta meidän hallitusmuotomme mukana. Toiseksi eduskunnalle on säädetty oikeus tarkastaa ministerien toimien lainmukaisuutta, sillä valtioneuvoston jäsenet ovat virkatoimissaan nimenomaan eduskunnalle vastuunalaisia. Tämä tehtävä tulee meidän perustuslaistamme. Olen sitä mieltä kyllä, että ministerivastuulain mukaisia muistutuksia on käytetty montakin kertaa siten, että ne eivät ole täyttäneet kaikkea niitä kriteereitä, jotka ministerivastuulain mukaisesta menettelystä on säädetty. Tämän on myös perustuslakivaliokunta antaessaan lausuntonsa täysistunnolle todennut hyvin monta kertaa, jolloin myös prosessi on rauennut.

Eduskunta vain itse voi määritellä ne rajat, minkä se katsoo olevan sallittua poliitikoille ja poliittisen järjestelmän uskottavuuden ja luotettavuuden kannalta. Vain me itse voimme ylläpitää luottamusta poliittista järjestelmää kohtaan, ja myös tästä arvioinnista nyt on kysymys, joskin perustuslakivaliokunta ei tätä näkökohtaa ole ottanut esille juuri siitä syystä, että tällainen poliittisuus, poliittinen lyömäase -keskustelu, voitaisiin sulkea pois. Mutta on aivan väistämätöntä, että myös tässä täysistuntokäsittelyssä tulee ottaa huomioon se, että säädösten mukaisesti meidän tehtävämme on määritellä se, mikä on oikein ja mikä on väärin.

Olen samaa mieltä ed. Koskisen kanssa siitä, kun hän kuvaili ministerivastuulain merkitystä. Mielestäni se on säädetty suojelemaan poliittista päätöksentekoa valtioneuvostossa niin, että ministeriä ei voitaisi jokaisen asian valmistelun ympäriltä ehkäpä virheellistenkin tietojen perusteella vetää hyvin raskaisiin ja heti suoraan oikeudellisiin vastuisiin. Hänhän joutuu luottamaan hyvin pitkälti virkakoneiston valmistelemiin asioihin. Mutta on päivänselvä asia mielestäni myös se, että ministerivastuulakia ei ole säädetty suojelemaan ministereitä niin, että heitä ei sitoisi saman lainkuuliaisuuden vaatimus, joka sitoo kaikkia kansalaisia, olivatpa he kansanedustajia, ministereitä, virkamiehiä tai ihan tavallisia ihmisiä.

Näiltä osin kulttuuri on viime vuosien aikana muuttunut hyvin nopeasti. Suomessa on ikään kuin länsimaistuttu niin nopeasti, että meidän omat säädöksemme ovat jääneet vielä toiselle vuosikymmenelle ja toisenlaiseen poliittiseen kulttuuriin. Myös meillä on ryhdytty puhumaan politiikan arvoista. Olemme ryhtyneet puhumaan myös politiikan moraalista, siirtyneet enemmistödemokratiaan ja korostaneet eduskunnan ja valtioneuvoston välisen luottamuksen merkitystä. Näiltä osin varmaankin Kauko Juhantalon ympärillä ollut prosessi on eräitä tämän kulttuurimuutoksen ilmentymiä. Uskon kuitenkin niin, että varsinainen suuri muutos poliittisen järjestelmän moraalin suhteen tapahtui jo aiemmin, oikeastaan viime vuosikymmenen alussa, jolloin varmaankin menettelytavat selkiintyivät ja tuli aika selväksi itse kullekin se, mikä on lahjomaa, mikä on sallittua ja mikä ei ole. Kulttuurimme mielestäni voi kestää aika kriittisenkin tarkastelun.

Täällä keskustelussa on hyvin monessa puheenvuorossa tullut esille se, että ministerivastuulakia on uudistettava. Olemme myös kuulleet, että asia on vireillä oikeusministeriössä ja että työstäkin on jo pyydetty ryhmien lausuntoja. Toivottavasti ministeri Kauko Juhantalon ympäriltä käyty prosessi on niitä viimeisiä, jotka eduskunta tämän muotoisen lainsäädännön oloissa joutuu läpikäymään. Hänen tilanteensa kannalta prosessi on ollut ongelmallinen, koska mielestäni hänen oikeusturvaansa on loukattu myös tässä istunnossa.

On järkevää lähteä siihen kahtalaiseen menettelyyn, jota täälläkin on ehdotettu, että poliittinen vastuu on selkeästi eduskunnan harkittavissa. Siihen ei mielestäni pelkästään riitä välikysymysmenettely, vaan me tarvitsemme julkisen kuulemisinstituution, jossa valiokunnilla on myös mahdollisuus hyvin resurssein selvittää jonkun päätöksen, teon, mielipiteen tai jonkin muun väitetyn asian oikeellisuutta ja sen poliittista tarkoituksenmukaisuutta. Ja on ehkä järkevää, tähän en osaa sanoa valmista kantaa, että varsinainen juridinen vastuu menisi alioikeuksille. Sekin tuntuu hiukan erikoiselta, että missä tahansa raastuvanoikeudessa voitaisiin käsitellä ministereiden lainvastaista toimintaa. Joka tapauksessa nämä kaksi asiaa pitäisi erottaa selkeästi toisistaan.

Tässä mielestäni ei ole tapahtunut nk. puurojen ja vellien yhdistämistä, vaan todellakin nyt

on näyttöä lainvastaisesta toiminnasta, emmekä ole enää katsomassa Kauko Juhantalon poliittista vastuuta. Se on toteutunut, hän on jättänyt tehtävänsä.

Mielestäni olisi myös paikallaan hallitusmuodossa todeta, että kun kansanedustajat ja ministerit ottavat tehtävänsä vastaan, heidän on tehtävä selkoa ei pelkästään taloudellisista suhteistaan vaan myös järjestöllisistä ja muista yhteiskunnallisista sidonnaisuuksistaan. Mielestäni on paikallaan, että nämä sidonnaisuudet ovat julkisessa rekisterissä ja että ne ovat kenen tahansa kansalaisen tarkistettavissa. Silloin myös kansalaiset voivat arvioida kansanedustajien ja ministereiden tekemiä päätöksiä sen tiedon varassa, kun he näkevät, millaiset nuo sidonnaisuudet ovat. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että kansanedustajien pitäisi jollakin tavalla olla yhteiskunnallisesti suljetussa tilassa. Päinvastoin sidonnaisuuksia pitää olla, yhteyksiä pitää olla. Me tarvitsemme ihmisiä, joilla on hyvin monenlaista yhteiskunnallista kokemusta ja myös tarttumapintaa elinkeinoelämään. Olennaista on kuitenkin se, että tämä tieto on julkista.

Voisi pohtia myös sitä, että eduskunnan sisällä muodostettaisiin eettinen valiokunta, joka voisi antaa aika ajoin niitä rajoja, jotka katsotaan kansanedustajille sopivaksi käytökseksi. Kuulostaa ehkä karttakeppimäiseltä moraalituomioistuimelta, mutta ainakin Yhdysvaltain kongressissa on saatu hyviä, joskin ristiriitaisia kokemuksia eettisen valiokunnan työstä. Voisi esimerkiksi tämän päivän istunnon pohjalta sanoa, että eettisen valiokunnan yksi tehtävistä olisi myös miettiä sitä, mitä kansanedustajat voivat puhujakorokkeelta puhua, mikä on soveliasta ja mikä ei. Ilmeisesti tämän tehtävän uskominen pelkästään puhemiehelle on liian vaikeata.

Kuten sanoin, arvoisa puhemies, puheenvuorossani, perustuslakivaliokunta on perustanut työnsä oikeudelliseen arvioon. Mielestäni merkittävää tämän lisäksi on todeta se, että erityisesti kauppa- ja teollisuusministeri joutuu virkatoimissaan toimimaan yritysten kanssa, juuri niiden tahojen ja myös rahoituslaitosten kanssa, joiden kanssa myös Kauko Juhantalo on toiminut Tampellan vastuiden purkamisessa. Tällöin on erityisen tärkeätä, että hänen puolueettomuutensa ei vaarannu. Se on mielestäni vaarantunut. Myös merkittävää on se, että näissä järjestelyissä, toisin sanoen henkilökohtaisissa asioissa, on ollut kysymys erittäin merkittävistä taloudellisista etuuksista. Silläkin on mielestäni merkitystä, että Kauko Juhantalo on juristi ja varsin hyvin varmaankin perillä kaikista niistä hallintomenettelylakiin liittyvistä esteellisyys- ja jääviyskysymyksistä ja varmasti myös oikeuskulttuuriimme liittyvistä tapauskohtaisista arvioinneista, joissa on pohdittu soveliasta menettelyä.

Lopuksi haluaisin hiukan kommentoida ed. Vesa Laukkasen esille tuomia asioita. Mielestäni hänen väitteensä siitä, että Summan ja Wegeliuksen kertomukset poikkeavat olennaisella tavalla toisistaan, kuulosti sellaiselta, etten tunnistanut sitä kuitenkaan esitutkintapöytäkirjojen pohjalta, niin että itse voisin olla samaa mieltä. Niiltäkin osin haluan kommentoida, kun hän viittasi oikeuskanslerin lausuntoon. Puhtaasti hallintomenettelyn kannalta mielestäni joutuisimme hyvin erikoislaatuiseen tilanteeseen, jos omaksuisimme ja hyväksyisimme oikeuskanslerin lähtökohdan siitä, että hallintomenettelyä ovat ainoastaan sellaiset tilanteet, joissa laaditaan muistio keskustelun pohjaksi tai keskustelun perusteella. Mielestäni suomalaiseen kulttuuriin on kuulunut aina se, että asioita valmistellaan myös epävirallisesti ja muistiomenettely, muodollinen asioiden kirjaaminen, tapahtuu vasta silloin, kun varsinaiset päätökset tehdään. Mielestäni on hyvin tärkeää, että myös ministereiden, kansanedustajien, keiden tahansa virkamiestenkin kohdalla hallintomenettelyä on kaikki se, jolloin he hoitavat virkatehtäviänsä, tapahtuu se epävirallisesti tai virallisesti.

Kuten sanoin, tärkeätä on mielestäni asian laajuuden ja monimutkaisuuden viidakossa miettiä sellaista vastausta, onko oikein, että kytkee tai yhdistää omien henkilökohtaisten asioidensa hoitamisen asemaansa. Tämä ei mielestäni voi olla oikein yksittäisen virkamiehen kohdalla, ei myöskään kyseisen virkamiehen päällikön kohdalla silloin, kun kysymys on ministeristä.

Ed. J. Leppänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron jo ed. V. Laukkasen puheenvuoron johdosta. Haluan hänen puheenvuoronsa johdosta korostaa sitä, että mikäli tämä asia menee valtakunnanoikeuteen, niin vasta valtakunnanoikeushan sen ratkaisee, onko syytetty syyllinen vai ei. Kunnioitan sinänsä ed. Vesa Laukkasen ajatusta, joka lähtenee kristillisestä periaatteesta, että ensimmäisen ki-

ven heittäköön se, joka on omasta synnittömyydestään ihan varma. Mutta kuitenkin hänen argumentointinsa siitä, että eduskunnassa lähes jokaisen pitäisi kokea itsensä oikeudellisesti pätemättömäksi ratkaisemaan sitä, ylittyykö syytekynnys vai ei, on siinä mielessä epäjohdonmukainen, että meidän on voimassa olevaa lakia noudatettava. Kun voimassa olevan lain mukaan eduskunta ratkaisee tämän asian, viedäänkö tämä asia valtakunnanoikeuteen vai ei, niin ed. V. Laukkasen argumentointi edellyttäisi nyt lähinnä toimia tätä asiaa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi. Me emme voi lähteä siitä, että tietyn prosessin ollessa menossa sen nimenomaisen prosessin takia muutamme lainsäädäntöä. Se ei ole reilua peliä.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Esillä oleva asia on outo ja uusi. Ellen erehdy, me kaikki olemme ensikertalaisia siinä mielessä, että ensimmäisen kerran osallistumme sellaisen asian käsittelyyn, jossa perustuslakivaliokunta on todennut — tässä tapauksessa yksimielisesti — lainvastaisen toiminnan tapahtuneen.

Entisen ministerin Kauko Juhantalon asian tähänastisen käsittelyn perusteella on tehtävissä ainakin seuraava johtopäätös: Ministerit on velvoitettava jo nimitysvaiheessa julkistamaan taloudelliset sidonnaisuutensa, velkojensa määrä ja omaisuutensa, lukuunottamatta omassa ja perheensä käytössä olevaa asuntoa. (Ed. Rinne: Entä pankkitili?) — Sekin. Se liittyy omaisuuteen. — Monet puhujat ovat puhuneet kyllä samaan tapaan kuin esitin. Jos tällainen säännös olisi ollut voimassa nykyisen hallituksen nimitysvaiheessa, tuskin käsiteltävänämme olisi nyt esillä olevaa eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintöä väitetystä valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta. Ehkä tässä yhteydessä kannattaa muistuttaa siitä, että tätä asiaa koskeva ehdotus käsiteltiin kyllä tässä eduskuntasalissa joulukuussa 1991, mutta silloin tämän salin enemmistö hylkäsi lakialoitteen perusteella silloin tehdyn ehdotuksen.

Perustuslakivaliokunnan mietinnöllä on merkitystä myös moraaliselta kannalta katsottuna. Julkisuudessa on useaan kertaan väitetty, että virkarikoslainsäädäntöä 1980-luvun lopulla uudistettaessa sen eräänä tarkoituksena oli vapauttaa ministerit virkarikosoikeudellisesta vastuusta. Näin ei ollut tarkoitus. Näin ainakin useimmat niistä, jotka silloin olivat päätöstä tekemässä, vakuuttavat. Mielestäni myös perustuslakivaliokunnan mietintö todistaa, että sellaisesta — kuten eräs edustaja totesi: ministerin mentävästä aukosta — ei ollut silloin kysymys.

Kokonaan toinen asia on, tuleeko mahdollinen syyte ja sen käsittely johtamaan toiseen lopputulokseen kuin olisi pääteltävissä perustuslakivaliokunnan mietinnön johtopäätöksistä. Ottaen huomioon, että vielä ei ole lausuttu lopullista sanaa eli johtopäätöksiä ministeri Juhantalon syyllisyydesta, josta meillä itse kullakin on tai voi olla omat arviomme, perustuslakivaliokunnan mietintö tuo valaistusta asiakokonaisuuteen, joka johti ministeri Juhantalon eroon ministerin tehtävistä. Muistamani mukaan presidentti Koivisto kritisoi silloin tapaa, jolla eropäätös tehtiin eduskunnan olematta koolla.

Television uutislähetyksessä viime torstaina illalla toimittaja kertoi perustuslakivaliokunnan kannanotosta tavalla, joka värittyi poliittiseksi, mutta ei oikeudelliseksi. Vaikka perustuslakivaliokunnan, kuten eduskunnan kaikkien toimielinten, kokoonpano on poliittinen, ei ministerin toimien lainmukaisuutta voida ratkaista poliittisten mieltymysten tai ei-mieltymysten perusteella. Omalta osaltani myös totean, että näin mielestäni ei perustuslakivaliokunnassa tapahtunut.

Oikeudelliset perusteet, kuten lain kirjain, moraali ja suhtautuminen virkamiehen lahjontaa koskeviin lainsäännöksiin johtivat perustuslakivaliokunnan jäsenet yksimieliseen johtopäätökseen siitä, että kyseessä oli virka-aseman väärinkäyttö tavalla, joka on selvästi lainvastainen ja vaaransi luottamuksen Juhantalon kykyyn ja tahtoon hoitaa puolueettomasti Suomen Pankin suunnasta annettua asianajotehtävää eli Tampellan vastuukeskittymän purkamisyrityksiä. Kun edellä viittasin moraaliin, tämä oli nyt oma lisäykseni. En tätä perustetta aio asettaa perustuslakivaliokunnan muiden jäsenten kontolle.

Voidaan kysyä, olisiko jotain virkamiestä rangaistu vastaavasta käyttäytymisestä, jos siis kyseessä olisi ollut joku muu virkamies kuin ministeri. Minun käsitykseni on, että kyllä kohtelu olisi ollut samantapaista, kuin mihin perustuslakivaliokunnan mietintö antaa aiheen suuntautua.

Jossakin olen kuullut selvitettävän, että perustuslakivaliokunnan ratkaisu osoittaa, miten poliitikot riitelevät. Mielestäni tällainenkin tulkinta on väärä. Kyllä poliitikot riitelevät, paljonkin riitelevät, väittelevät, äänestävät, mutta sellainen selitys perustuslakivaliokunnan mietinnön sisällöstä mielestäni on väärä.

Paljon on keskusteltu oikeuskanslerin kannanotosta. Oma käsitykseni tästä on se, että sen ajoittuminen oli kyllä yllätys, tuon kannanoton julkisuuteentulo. Oliko ajankohta harkittu vai ei, siihenhän voi vastata vain oikeuskansleri. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä käsitteli oikeuskanslerin lausuntoa, en nyt voi väittää, että närkästyneenä, mutta katsoen kuitenkin aiheelliseksi lausua 7. kesäkuuta kannanoton, jossa eduskuntaryhmä edellytti, että valtiollisen järjestelmän uskottavuuden takia väitteet tulisi tutkia oikeudessa. Tämä oli eduskuntaryhmän mielipide oikeuskanslerin kannanotosta. Se ei tietenkään sellaisena vaikuttanut esimerkiksi omaan kannanottooni perustuslakivaliokunnassa.

Entä Wegeliuksen päiväkirja ja kirjailija Saaren kirja? Jos oikein ymmärsin tänään ed. Ukkolan ensimmäisen puheenvuoron, niin hänellä tuntui olevan sellainen käsitys, että ratkaiseva on ollut Wegeliuksen päiväkirja tai erityisesti toimittaja Saaren kirja. En yhdy tähän käsitykseen enkä tiedä muitakaan, jotka olisivat tästä asiasta samaa mieltä.

Sen sijaan ed. Ukkola saattoi olla hyvinkin oikeassa, kun hän viittasi siihen, että pankinjohtaja Wegelius pitäisi saada jollakin lailla vastuuseen tekemisistään. Tässä voin olla samaa mieltä, kunhan pykälät ja teot sitä edellyttävät. Ed. Ukkola sanoi, että näin ei voi tehdä sen vuoksi, että eduskunta hylkäsi pankkitukilakia koskevan hallituksen ehdotuksen. Eduskuntahan hyväksyi pankkitukilain jätettäväksi lepäämään. Se on olemassa, mutta vaikka se laki olisi astunut heti voimaan, eihän sillä Wegeliusta olisi syytteeseen saatu. Siinä mielestäni ed. Ukkola kovasti erehtyy, mutta pidettäköön jatkossa asioista huolta. Minun mielestäni lepäämään jätetyn pankkitukilain todellinen tarkoitus oli saada lisää miljardeja pankkitukeen. Nimittäin se, mitä lain tekstissä on, mielestäni on vakuusrahaston päätöksin mahdollista toteuttaa.

Lopuksi, herra puhemies, vastustan ed. V. Laukkasen ehdottamaa raukeamispäätöstä. Jos tässä yhteydessä on mahdollista, ilmoitan kannattavani ed. Nikulan tekemää ehdotusta, jossa hän katsoi, että perustuslakivaliokunnan mietintö muodostaa sen pohjan, jonka johdosta eduskunnan tulisi päätöksensä tehdä. En nyt tiedä, onko se päätös tehtävä tänään vai sen jälkeen, kun kansanedustaja Juhantalo on antanut vastineensa, mikäli niin tapahtuu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Eduskunnan perustuslakivaliokunta on oman päätöksensä tehnyt. Minulla yhtenä perustuslakivaliokunnan jäsenenä ei ole päätökseen eikä sen perusteluihin tai muuhunkaan sisältöön mitään lisättävää. Olen omalta osaltani pyrkinyt ratkaisemaan asian puhtaasti oikeudellisin perustein, kuten uskon koko valiokunnankin tehneen.

On kuitenkin rehellisesti myönnettävä, että tässä liikutaan myös politiikan, poliittisen moraalin ja oikeuden rajamailla. Silloin on parasta, että valtakunnanoikeus asian ratkaisee. Eduskunta on poliittinen laitos. Vain valtakunnanoikeus voi asian ratkaista ilman intohimoja ja ilman poliittisia painotuksia.

Tämä asia on äärimmäisen vaikea. Sitä osoittaa jo sekin, että oikeuskansleri Aalto ja perustuslakivaliokunta päätyivät erilaiseen lopputulokseen. En kuitenkaan ed. O. Ojalan tavoin kritisoisi oikeuskansleria tämän omasta päätöksestä. Haluan korostaa, että oikeudellisista tulkintakysymyksistä voidaan perustellusti olla monta mieltä, ja kuten täällä on jo korostettu, niin korkeimmissa oikeuksissa äänestyspäätökset ovat lähes jokapäiväisiä asioita.

Haluan pohtia kahta kysymystä: ensinnäkin näytön riittävyyttä ja toiseksi syytekynnystä. Vaaditaanko näytännöllisesti ilmeistä, selvää tapausta vai onko näyttökynnys asetettava samojen suuntaviivojen mukaan kuin rikosasioissa yleensä?

Näitä täydentäviä seikkoja ovat myös periaatepunninta asian selvittämisintressin ja asianomaisen eli ed. Juhantalon oikeusturvaintressin välillä. Mielestäni tällaisiin yhteiskunnallisesti merkittäviin juttuihin liittyy korostunut selvittämisintressi. Sille on annettava erityistä painoarvoa. Mitä taas Juhantalon oikeusturvaintressiin tulee, haluan todeta, että se on myös äärimmäisen tärkeä asia. Asiaa on käsitelty pitkään lähes päivittäin myös lehtien palstoilla. Julkisuudessa Juhantalo on monasti leimattu syylliseksi, niin täälläkin. Meidän tulisi kuitenkin muistaa, että vasta oikeus ratkaisee syyllisyyskysymyksen. Tätä taustaa vasten on mielestäni myös syytä kysyä, miten suurta lisähaittaa jo toteutuneeseen verrattuna merkitsisi Juhantalon saattaminen valtakunnanoikeusprosessin alaiseksi, varsinkin jos hänet siellä todetaan syyttömäksi.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Sauli Niinistö otti puheenvuorossaan esille tärkeän seikan, jota on täällä jo monessa muussakin puheenvuorossa käsitelty, eli sen, tulisiko oikeudellinen ministerivastuu jättää kokonaan syyttämislaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen tehtäväksi. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen ja viimeksi vuonna 90 kiinnittänyt tähän asiaan myös huomiota, ja sitä parhaillaan selvitetään.

Minusta on todella syytä kysyä, onko eduskunnan täysistunto paras paikka päättää syytteeseen asettamisesta. Harva meistä on saanut koulutusta sellaisiin asioihin. Me olemme yhteiskunnallisia päättäjiä, emme syyttäjiä tai tuomareita. Varsinkin kun kuuntelin ed. Ukkolan puhetta, ajattelin, että on täysin väärin, että eduskunnan täysistunto tällaisesta asiasta päättää. En kuullut hänen puheenvuorossaan yhtään täsmällistä oikeudellista perustetta syytteeseenpanoon, kylläkin moralisointia. Julkinen moraalikeskustelu täällä eduskunnassa on tarpeen käydä, mutta sen perusteella meidän ei tule syyttää yhtä henkilöä, vaan silloin meidän kyllä täytyy mennä katsomaan kukin omia tekojamme ja toimintojamme ja pyrkiä niitä parantamaan.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Olen useasti tuonut esille sen, että tällainen tapa, jolla poliittisista aineksista koottu instituutio ratkoo sekä poliittisia että suurelta osin myös oikeudellisia vastuukysymyksiä, on aikansa elänyt, ja tämä näkemys on saanut täällä tänään aika paljon kannatusta.

Toisekseen on kysymys myös työyhteisöstä eduskunnassa. Minä katson, että vaikka tämä keskustelu on ollut hyvin maltillista, ei kuitenkaan työyhteisön kannalta ole paras ratkaisu, että näitä asioita ratkotaan täällä, vaan sitä varten on olemassa tutkinta-, syyttäjä- ja tuomioistuinjärjestelmä eri asteilla, hovioikeuden asteella, jos niikseen katsotaan, ja näin ollen toivoisin, että tätä asiaa vietäisiin tältä pohjalta eteenpäin.

Herra puhemies! Olen hyvin tarkkaan tutkinut pöytäkirjat ja voisin tietysti esittää niistä aika laajojakin näkemyksiä, mutta tyydyn tällä kertaa vain tuomaan esille eduskuntaryhmän näkemyksen siitä, että asia täytyy ratkaista valtakunnanoikeudessa. Uskon, että se on tässä tapauksessa myös ed. Juhantalon kannalta paras ratkaisu, ja eduskuntaryhmämme tukee tätä näkemystä yhtyen perustuslakivaliokunnan mietintöön.

Lopuksi, herra puhemies, haluan ryhmän puolesta esittää paheksumiseni siitä tavasta, millä valtioneuvoston oikeuskansleri on tässä asiassa astunut tietyssä vaiheessa esille. Ei voi päätyä muuhun kuin siihen näkemykseen, että hänellä on ollut tiettyjä tarkoituksia asian vesittämiseksi. Jos olen väärässä, niin silloin asia on tietysti ihan toinen, mutta minulla ja myös ryhmällä on oikeus tällainen näkemys esittää.

Ed. Savolainen: Herra puhemies! Koska en ole perustuslakivaliokunnan jäsen, minulla ei ole tästä asiasta yksityiskohtaisia tietoja, vaan joudun tukeutumaan perustuslakivaliokunnan mietintöön ja perustuslakivaliokunnan jäsenten työhön.

Valiokunnan puheenjohtaja Niinistö esitteli perustuslakivaliokunnan työn hyvin asiallisesti, ja luotan valiokunnan oikeudellisiin arviointeihin. Mikäli asian käsittely johtaa äänestykseen, ilmoitan äänestäväni kaikissa vaiheissa perustuslakivaliokunnan mietinnön hengen mukaisesti. Olen omalta osaltani ohjaamassa entistä ministeri Juhantaloa kohti valtakunnanoikeutta, mutta täysin vakuuttuneena siitä, että valinnallani ohjaan valtakunnanoikeuteen tutkittavaksi vain jäävuoren huipun, ja sen erityisesti haluan sanoa julki.

En tarkoita, että jäävuori muodostuisi vain ministerivastuulain alaisista henkilöistä, vaan näen jäävuoren tässä laajasti talous- ja yhteiskuntaelämän toimijoina. Minkään kokoista luottamusta mielessäni ei nauti ilmiantajakaan, joka kuuluu siihen joukkoon pankkimiehiä, joiden aiheuttamaa laskua kansalaiset maksavat vuosikaudet. Näiden poikien maksuja on jo nyt kertynyt valtion budjetissa maksettavaksi yli 40 miljardia, eikä loppua ole näkyvissä. Tätä laskua maksavat ihmiset konkursseillaan ja työttömyydellään, koulutuspaikkojen leikkaantumisella ja sairaanhoitomahdollisuuksien kapenemisella. Valtiolla ei ole ollut varaa palkata ja kouluttaa riittävästi talousrikosten tutkijoita, mutta valtiolla on varaa maksaa vähintäänkin kyseenalaisten taloustekosten laskut. Tässä on koko pelkistykseni jäävuoresta, jonka huipuksi osui kansanedustaja Juhantalo. Tuomion langettavat siihen tehtävään valitut viranomaiset, jos hänet syylliseksi havaitaan.

Herra puhemies! Siltä varalta, että asian käsittely edellyttää, kannatan ed. Laineen tekemää ehdotusta, että asia ei raukea.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Savolainen kiinnitti pu-

heenvuorossaan kyllä huomiota todella tärkeään asiaan. Yksittäisten kansalaisten oikeustaju ei todella ymmärrä sitä kymmenien miljardien markkojen pankkitukea ja sen syyt nimenomaan askarruttavat ihmisiä. Jos yksittäinen ihminen tekee virheitä, hän vastaa virheistään. Pankinjohtajat ovat myös omalla tavallaan tehneet virheitä. Valitettavasti vain yhteiskunta maksaa heidän laskujaan ja heistä iso osa on siirtynyt eläkkeelle. Tämä on minusta niin kipeä kysymys, että sitä todella pitäisi myös pohtia. Tiedän sen, että kysymys on asianomistajarikoksista, joissa nimenomaan pankit ovat toimijoina. Sillä suunnalla olisi kyllä aktivoiduttava.

Ed. Andersson: Herr talman, arvoisa puhemies! Eduskunnan perustuslakivaliokunta on erittäin vaikeassa tilanteessa joutunut punnitsemaan muistutuskirjelmää ja sen johdosta tehdyn esitutkinnan tuloksia, joihin sisältyy vahva epäilys entisen ministerin Kauko Juhantalon syyllistymisestä virkatoimessaan lainvastaisuuteen. Perustuslakivaliokunta on päätynyt lopputulokseen, jonka mukaan kauppa- ja teollisuusministeri on yhdistäessään omat taloudelliset asiansa toimintaansa Tampella-konsernista Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankille aiheutuneen vastuukeskittymän purkamiseksi menetellyt lainvastaisesti ja että Juhantalon lainvastainen menettely on ollut sellaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan.

En tässä ryhdy arvioimaan niitä perusteita, joilla perustuslakivaliokunta on suorittanut syyteharkinnan, enkä liioin vertaamaan valiokunnan ratkaisua valtioneuvoston oikeuskanslerin vastakkaiseen lopputulokseen päätyneeseen arvioon. Sen sijaan haluaisin kiinnittää huomiota siihen, mihin jo aikaisemmin täällä on kiinnitetty huomiota, millaisen tehtävän eteen vuonna 1922 säädetty ns. ministerivastuulaki asettaa eduskunnan tilanteessa, kun esitetään vakava väite siitä, että ministeri on syyllistynyt lainvastaiseen menettelyyn.

Ministerivastuulain 6 §:n mukaan perustuslakivaliokunnan annettua lausuntonsa on eduskunnan vallassa päättää, joko että valtioneuvoston jäsen on pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa tai että asia on raukeava. Eduskunnan tehtävä ei ole, niin kuin täällä on moni korostanut, toimia toverituomioistuimena, joka langettaisi asiassa lopullisen tuomionsa. Eduskunta arvioi päätöksessään vain sitä, onko ministeri tehnyt jotain sellaista moitittavaa, jonka vuoksi on todennäköisiä syitä tutkia lainvastaisuusepäily oikeudessa. Tässä mielessä julkisuudessa käyty keskustelu ministerin oikeudellisen vastuun toteutumisesta eduskunnan elimissä on niin tämän tapauksen yhteydessä kuin taannoisissa ministerimuistutusasioissa ollut kansalaisia jossain määrin harhaanjohtavaa. On luotu mielikuvaa eduskunnan tuomiosta. Tätä harhakuvaa osittain ylläpitää ajastaan pahasti jäljessä oleva ministerimuistutusjärjestelmä.

Arvoisa puhemies! Tämä tapaus on erittäin varoittava esimerkki siitä, miten vanhentuneet perustuslakimme säännökset ministereiden valinnasta ja ministereiden esteellisyydestä, heidän sallituista ja kielletyistä kytkennöistään sekä omaisuus- ja velkasuhteistaan ovat nyt omalta osaltaan johtaneet koko poliittisen järjestelmän uskottavuutta vavisuttavaan kriisiin. Tällainen tilanne ei olisi tullut mahdolliseksi, mikäli perustuslakiemme säännöksiä olisi ajoissa uudistettu monien länsieurooppalaisten maiden valtiosääntöjen esikuvien mukaan.

Samalla on paikallaan korostaa sitä, että kun ex-ministeri Juhantaloon kohdistuva omien asioiden ja virkatehtävien koplaussyyte nyt tultaneen tutkimaan perinpohjaisesti myös oikeudelliselta kannalta, sillä on suuri merkitys kaikille virkamiehille ja ministereille päätöksentekijönä. Kysymys on kaikkien vallankäyttäjien toiminnan rajoista ja moraalista, siis myös meidän omastamme. Kysymys on viime kädessä siitä, miten paljon ja kuinka pitkälle kansalta luottamuksensa saanut edustaja voi olla sitoutunut omien yksityisasioidensa tai asemansa kautta yksityisiin taloudellisiin etuihin vai voiko lainkaan. Joissain maissa suhtaudutaan myös kansanedustajan asemassa olevien omaan taloudelliseen toimintaan ja yksityisbisnekseen osallistumiseen edustaja-aikana hyvin kielteisesti. Saattaa olla niin, että Suomessa ollaan kulkemassa kohti aikoja, jolloin tätäkin joudutaan harkitsemaan vakavasti. On selvää, että jos esimerkiksi huomattava osa kansanedustajista toimii pankkien hallinnossa, se ei voi olla vaikuttamatta heidän asenteisiinsa pankkitukiongelmia käsiteltäessä eduskunnassa.

Arvoisa puhemies! Entisen ministerin Juhantalon asia nousi tutkinnan kohteeksi entisen pankinjohtajan Christopher Wegeliuksen muistelmateokseen sisältyvän päiväkirjamerkinnän sitaatista. Ottamatta sinänsä kantaa sitaatin todenmukaisuuteen ja tapahtuneen oikeudelliseen luonnehdintaan ei voi olla pohtimatta sitä, millaisilla perusteilla ja millaisella tavalla SKOP-pankkiryhmää johtaneet itse hankkiutuivat

Tampella-ongelmaansa ja millä tavoin tuota kasinopeliä pyörittäneet pankkiirit itse ymmärsivät tekojensa mahdolliset seuraukset: maan koko rahalaitostoimintaa vaarantavan uhkapelin kaikki seuraukset.

On toki niin, kuten täällä on sanottu, että heidän asiansa ei ole eduskunnan puitavana tässä ja nyt, mutta kansalaiskeskustelu ex-ministeri Juhantalon yksityisestä pankkituesta herättää varmasti uudestaan keskustelun taloudellista valtaa käyttävien omasta moraalista ja siitä, millä oikeutuksella KOPin, SYPin, SKOPin ja muiden pankkien johtajat käyttivät etukäteen veronmaksajien rahat pankkiensa osakepeliin. Sitä kysymystä ei voi kiertää. Oman oikeustajuni vastaista on kyllä, että SKOPin entinen pääjohtaja Christopher Wegelius on aloitteellinen ja ilmiannon kautta nostanut tätä asiaa esille. Hän ikään kuin nyt näyttäytyy moraalin ja etiikan vartijaksi. Siinä kyllä pukki on kaalimaan vartijana.

Ed. Vähäkangas merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Anderssonin puhe herättää pari huomiota.

Toisaalta on totta, että julkisuudessa on ymmärretty, että eduskunta olisi jotenkin antanut tuomionsa. Se kävi varsin räikeästi ilmi, kun iltapäivälehdet, joita presidentti Roosevelt aikoinaan sanoi sonnantonkijalehdiksi, totesivat: "Omat hylkäsivät Juhantalon." Minua järkytti tämä otsikko sen vuoksi, että tuntuu todella siltä, että tekivät "omat" mitä ikinä tahansa, niin iltapäivälehdistö saa siitä aina jotenkin ikään kuin kielteisen kuvan aikaiseksi. Nähdäkseni nämä kansanedustajat ovat vastuullista työtä tehden päätyneet siihen tulokseen, minkä he ovat kokeneet oikeaksi, ja tuskin nyt olisi kysymys todellakaan mistään omien hylkäämisestä.

Toinen asia on tietysti se, että täällä kansanedustajat päättävät ministerivastuusta, joka saattaa liittyä lahjoman ottamiseen. On oikeastaan kummallista, että kansanedustajat ylipäätänsä eivät ole onnistuneet luomaan lainsäädäntöä, jossa kansanedustajana lahjoman vastaanottaminen olisi rikos. Minusta on johdonmukaisuuden kannalta ilmiselvä puute rikoslaissa, että kansanedustajat voivat ottaa vaikka kuinka suuria lahjomia vastaan eivätkä voi joutua syytteeseen tästä, mutta ministeri joutuu.

Ed. Rinne: Herra puhemies! Tuore tutkimus kertoo, että yli puolet Suomen nuorisosta on sitä mieltä, että nykymeno saattaa johtaa väkivaltaisiin levottomuuksiin Suomessa. Sen tutkimuksen viimeistään pitäisi herättää. Edustajatoveri Juhantalo ei ole syyllinen tähän. Mielestäni syyllinen on porvarihallitus, joka on nostanut pitkäaikaistyöttömyyttä 1 600 prosenttia ja syrjäyttänyt nuorison ennenkokemattomalla tavalla.

Parempi kuitenkin loppujen lopuksi on, että valtakunnanoikeus tämän käsittelee. Minulla on omakohtaisia kokemuksia vuosia sitten tapahtuneista erilaisista kanteluista. Minut tutki useita kertoja oikeuskanslerinvirasto ja valtiontalouden tarkastusvirasto poliisivaltuuksin. Se oli hyvä asia, että näin tapahtui. Minä pidin äärimmäisen tärkeänä, että perin pohjin kaikki minun tekemiseni ja tekemättä jättämiseni käytiin läpi. Olen aivan varma siitä, että on myös aivan hyvä asia, kun se tähän pisteeseen on mennyt, että valtakunnanoikeus tutkii edustajatoveri Juhantalon toimet perin pohjin. Se on hänen kannaltaan ja kaikkien kannalta varmasti parempi asia, on lopputulos kumpi tahansa.

Mutta se minusta tuntuu hieman, miten sanoisin, huonolta, kun edustajatoveri Vähänäkki viittasi Rooman maailmanvaltaan, mitä siellä tapahtui. Kyllä minunkin mielestäni se tuntuu väärältä. En minä ainakaan pysty sanomaan, onko ed. Juhantalo syyllinen vai syytön. Rooman maailmanvallan aikana tapahtui niin, että ihminen pistettiin niinikoriin, jossa oli 10 sentin piikit sisällä, ja koria pyöritettiin niin kauan, että veri valui kuiviin ja henkilö kuoli korin sisällä. Jos sellainen tilanne syntyy, kuten usein syntyy kaverituomioistuimissa ja toverituomioistuimissa, että ruvetaan piikkikorissa kuljettamaan ihmistä, niin se ei minun oikeustajuuni sovi, koska asia on käytävä perin pohjin läpi ja sen jälkeen voidaan olla varmoja siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. (Ed. Räty: Rotuun ja ihonväriin katsomatta!) — Kyllä, nimenomaan, ihonväriin ja sukuun ja sukukuntiin katsomatta.

Jos ajattelisimme ja muistelisimme, millä tavalla punapääomaa on käsitelty, eritoten edustajatoverit Kääriäinen ja Ala-Nissilä ovat, tekisi mieli sanoa, suorastaan räävittömiä puheenvuoroja käyttäneet sosialidemokraateista täällä. Mutta sekään ei saa minua syttymään minkäänlaiseen kepuvihaan tämän asian tiimoilta siitä yksinkertaisesta syystä, että tämä ei ole mikään puoluepoliittinen kysymys.

Mutta tekisi mieli sen verran sanoa tähän vielä, että kun ajatellaan nyt syyllisiä ja syyttömiä ja tätä asiaa pohdiskellaan, niin parempi on, että ne keskustelut käydään täällä avoimesti ja julkisesti kuin supistaan ja sipistään tuolla käytävillä. Se on kuitenkin demokratian ja kansanvallan kannalta parempi. Nimittäin kannattaisi kyllä ehkä käydä myöskin läpi sitä, ketkä korkeista koroista hyötyvät. Varsin terveellistä olisi käydä tätä myöskin läpi, minkä takia on kovan markan politiikkaa jne. Ed. Juhantalo oli sentään yrittäjä, se on edes jotain, mutta korolla eläminen ei ole mitään. (Ed. V. Laukkanen: Se on syntiä!) — Synti, kyllä, siinä on vain se pieni korko. Eikö se ollut 5 prosenttia, jonka saa ottaa? (Ed. V. Laukkanen: Ei markkaakaan!) — Ei markkaakaan korkoa? Sitten minä puhun Ruotsin-vallan laista. Siellä oli joskus 1700-luvulla laki, että jos otti yli 5 prosenttia korkoa korolle, niin siitähän seurasi kovat rapsut, mutta varmasti edustajatoveri on asiantuntija tässä, että ei penniäkään.

Punapääoman mätäpaise on puhkaistu. Minä sosialidemokraattina voin sen sanoa: mätäpaise. Siitä on valunut visvaa kaikkien silmille. Nyt on hyvin tarpeellista, että myöskin SKOPista valuva vihreä visva puhkaistaan. Se on aivan hyvä asia; näin pitää tapahtua. Minä toivon, että tässä yhteydessä tutkittaisiin hyvin tarkasti Esko Ollilan toimet. Ed. Juhantalo saattaa olla haava, josta päästään sisälle. Henkilönä en syytä häntä mistään, mutta hän on hyvin ratkaiseva henkilö. Ilmeisesti siitä syystä ei ole annettu näitä muistioita julki kokonaisuudessaan. Ainakin minusta tuntuu varsin huonolta — ja se on myös kansalaismoraalin kannalta varsin kyseenalaista — että Suomen Pankista ilmoitetaan, että mitään muistiota ei ole. Sen jälkeen kun se tutkitaan, niin muistio oli, ja siitä muistiosta ei kaikkea vielä tiedetä. Siitä syystä on erittäin hyvä, myönteisessä mielessä sanottuna, ristilukit myöskin tutkia, koska minä uskallan väittää, että ed. Juhantalo yrittäjänä on kuitenkin varsin pieni tekijä, kun näihin perimmäisiin kysymyksiin mennään.

Lopuksi sanoisin tältä paikalta, ehkä toistankin itseäni, että on parempi ihan varmasti kaikkien kannalta, että puolueeton laitos tai instituutio läpivalaisee tämän asian ja tutkii samalla myös ne rönsyt, jotka mahdollisesti ovat kasvaneet, ja nämä hämähäkit myöskin, jotka ovat ratkaisevilla paikoilla vuosikausia junailleet näitä asioita.

Sen verran kevennän tunnelmaa, edustajatoveri Juhantalo, että vakuuttunut olen siitä, että betonialan yrittäjät eivät tänne huomenna lähetystönä ilmesty.

Ed. Särkijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rinne puhui pankinjohtaja Ollilan menettelystä. Hän ei valitettavasti tutustunut siihen aineistoon, joka hänelle on jaettu. Sieltä käy ilmi, että Suomen Pankissa johtaja Ollila ei laatinut pankille tästä asiasta mitään muistiota. Hän kertoi valiokunnassa, että hän on tehnyt tästä yksityisiä muistiinpanoja, ja me emme siihen kysymykseen sen pitemmälle puuttuneet. Oikeuskanslerin määräyksestä tehdyssä esitutkinnassa on saatu sitten ministeri Ollilan nimellä kulkeva asiakirja. Onko se muistio tai ei, se on sivuseikka. Se ei missään tapauksessa ole Suomen Pankille annettu muistio, eikä Suomen Pankista siis ole annettu valiokunnalle väärää tietoa. Tuo Ollilan muistiinpano on tehty lauantaipäivänä ja siitä todella puuttuu kolme kappaletta, jotka oikeuskanslerin vakuutuksen mukaan koskevat Ollilan henkilökohtaisia asioita tai asioita, jotka hänen pankkisalaisuutensa vuoksi on pidettävä salassa ja jotka eivät liity tähän käsiteltävänä olevaan asiaan.

Ed. M o i l a n e n : Herra puhemies! Käsittelemme vakavaa asiaa, ja on muistettava tarkoin se, että tässä on nimenomaan kysymys ministerin oikeudellisesta vastuusta, ei poliittisesta vastuusta. Perustuslakivaliokunnassa käsittelimme tätä asiaa. Perustuslakivaliokunta on kansanedustajista kokoonpantu elin, mutta sen velvollisuus on ratkaista asiat oikeudellisesti ja nimenomaan perustuslain nojalla eikä käyttää päätöksenteossaan poliittista tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Tähän tavoitteeseen perustuslakivaliokunnassa on päästy yleisesti ottaen vaihtelevalla menestyksellä eri asioissa. Mutta mielestäni tässä asiassa valiokunta on varsin hyvin pitäytynyt oikeudellisessa arvioinnissa eli arvioinut esillä olevaa tapausta ministerivastuulain pohjalta. Näin siitä huolimatta, että esimerkiksi jotkut tiedotusvälineet ovat halunneet leimata perustuslakivaliokunnan mietinnön erilaisilla epäasiallisilla leimoilla.

Olen sitä mieltä, että eduskunta ei ole paras mahdollinen paikka tämän asian käsittelyyn. Ministerisyytejärjestelmää tulee uudistaa. Siksi

onkin myönteistä, että ministeri Pokka on asettanut työryhmän selvittämään tätä asiaa. Toivottavasti työryhmä päätyy viipymättä myönteisiin rakentaviin ehdotuksiin. En kuitenkaan näe asianmukaisena sellaista vaihtoehtoa, että oikeuskansleri yksinään esittäisi syytteen nostamista. Näin katson mm. siitä syystä, että oikeuskansleri on tavallaan valtioneuvoston oikeuskansleri. Vaikka hänen tehtävänsä onkin valvoa valtioneuvoston toiminnan lainmukaisuutta, hän kuitenkin toimii niin lähellä tätä työyhteisöä, etten näe perusteltuna, että yksinomaan hän tämän ratkaisun tekee. Ilmeisesti siitä syystä aikanaan onkin päädytty tähän kahden putken järjestelmään, josta meillä tässä tapauksessa on esimerkki. Tälläkin kertaa käytäntö on osoittanut, miten vaikeassa ja hankalassa tilanteessa ollaan, kun eduskunta ottaa kantaa syytteeseen asettamiseen. Sen vuoksi on syytä löytää nykyistä järjestelmää parempi järjestelmä.

Tähän järjestelmään on ilmeisesti päädytty myös sen vuoksi, että turvataan ministereiden työrauha niin, että valtioneuvoston jäsen ei joutuisi kevyin perustein oikeuteen vaan voisi hoitaa ministeritehtäväänsä häiriöttä. Tähän tavoitteeseen on nimenomaan pyritty nähdäkseni sillä, että ministerivastuulain soveltamisen edellytyksenä on, että lainvastaisuuden tulee olla ilmeistä ja selvää. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ministerivastuulain tarkoituksena olisi antaa ministereille mahdollisuus toimia lainvastaisesti, vaan ministereitä sitoo sama lainkuuliaisuusvelvoite kuin muitakin.

Lisäksi katson päinvastoin, että ministerin pikemminkin tulee toimia erityistä harkintaa noudattaen ja erityisesti tilanteissa, joissa hänen puolueettomuutensa tai luotettavuutensa voisi olosuhteiden vuoksi vaarantua. Nyt esillä olevassa tapauksessa ministerin on täytynyt jo ministeriyden alkaessa ymmärtää, että hän joutuisi ainakin asiallisesti arkaluontoiseen tilanteeseen, mikäli hän virkatoimissaan ylipäätään joutuisi käsittelemään tai ratkaisemaan kysymyksiä, joihin liittyisi samojen rahalaitosten intressejä, kuin missä hänellä oli intressejä. Sen vuoksi ministerin olisi nähdäkseni tullut erityisen tarkoin varoa menettelyä, joka yleisesti tunnettuna olisi ollut omiaan horjuttamaan yleisön luottamusta hänen puolueettomuuteensa. Näin ollen hänen olisi tullut pidättyä esittämästä omien yhtiöidensä, SKOPin ja Tampellan asioiden ratkaisemista samanaikaisesti ja myönteisesti.

Perustuslakivaliokunnan mietinnön lausumaan yhtyen katson, että tässä tapauksessa ministeri on menetellyt lainvastaisesti yhdistäessään omat taloudelliset asiansa toimintaansa ministeriasemassaan ja että tämä lainvastainen menettely on ollut sellaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan. Herra puhemies! Siksi katson, että asiaa ei voida äänestää raukeamaan.

Ed. T a i n a : Arvoisa puhemies! Mielestäni täällä on käytetty monta hurskastelevaa puheenvuoroa teemalla: ei korppi korpin silmää noki. On myös vaadittu, että on pysyttävä vain juridiikassa. Mielestäni juuri nyt on oikea aika keskustella myös politiikan ja poliitikkojen moraalista.

Merkittävintä Juhantalo-jupakassa on se, että poliittisen päättäjän aseman väärinkäyttö on ylipäätään tullut julki. On turha kuvitella, että vain Juhantalo olisi syyllistynyt oman asemansa väärinkäyttöön. Erilaisia huhuja poliittisten vaikuttajien ja mm. kuntien virkamiesten lahjusvaatimuksista liikkuu paljon. Kukaan ei vain ole uskaltanut aukaista suutaan siinä pelossa, että oma yritys tai oma asema joutuu vaakalaudalle.

Suomessa poliittinen järjestelmä ja valta on kietoutunut kaikkialle. Julkisen sektorin merkitys kansantaloudessa on valtava ja erilaisten tukiaisten osuus yritysten toiminnassa merkittävä. Yksityinen sektori on pitkälti saatu riippuvaiseksi poliittisesta vallankäytöstä. Tästä kaikesta seuraa se, että politiikassa harrastetaan myös likaista peliä ja oman vallan väärinkäyttöä.

Politiikan moraalissa on parantamisen varaa paljon. Nyt käsittelemme vain jäävuoren huippua, mutta toivottavaa on, että koko vuori paljastuu. Suoranaisesti tuomittavan oman aseman väärinkäytön lisäksi sotketaan omat ja yhteiset asiat monella tavalla ja tasolla. Esimerkeiksi kelpaavat vaikkapa poliitikkojen yritykset pelastaa verovaroilla urheiluseura ja samalla itsensä tai ministeri EY-neuvottelijana pelastamassa omia yrityksiään kilpailun kiroilta ja tuen menetyksiltä.

Poliittisen moraalin ja politiikan puhtauden takaamiseksi vaaditaan rohkeutta estää sellaiset valinnat, joilla edesautetaan omien ja yhteisten asioiden sotkemista toisiinsa. Olen varma siitä, että kaikilla suurilla puolueilla, joilla vaikutusvaltaa on, on puhdistautumisen varaa. Luulen, että suurimman vallan haltijalla, keskustalla, on parhaimmat perinteet yhteisten varojen ja poliittisen vaikutusvallan sotkemisessa omiin etuihin, omien kavereiden ja omien kannattajien etuihin. Muutkaan eivät kulje puhtain omintunnoin. Valta vain on vähäisempää.

Poliittinen valta on niin vahva, ettei mikään mahti Suomessa voi tai halua tuoda asioita esiin. Kiitokset Wegeliukselle siitä, että hän on edes yhden paljastanut. Ilmeisesti on niin, että vain sellainen henkilö, jolla itsellään ei ole enää mitään menetettävää, uskaltaa astua esiin ja aukaista suunsa.

Toivon, ettei tapaus Juhantalo jää vain yhden henkilön tuomitsemiseksi joko moraalisesti tai oikeudessa, vaan että opimme tästä kaikki. Emme saa enää valita johtaviin tehtäviin ihmisiä, joille politiikka on vain pelaamista ja oman edun tavoittelua. Meidän on nopeammin tartuttava epäselvyyksiin ja meidän on uskallettava myös tuomita moraaliton ja epärehellinen toiminta, syyllistyi siihen puoluekumppanimme, poliittinen vastustajamme tai kollegamme.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Veret hyydyttävä hiljaisuus laskeutui tähän saliin, kun tv-kamerat lähtivät käyntiin ja ryhdyimme keskustelemaan aiheesta Juhantalo. Sen hiljaisuuden sisältö jäi minulle päällimmäisenä asiana koko tästä poliittisesta kulttuurista, koko tästä poliittisesta moraalista, jonka edessä, jonka äärellä me tällä hetkellä olemme. Sen johdosta on äärettömän hyvä asia, että asia viedään sinne, missä sen kuuluu olla, ja siellä on henkilöt, jotka tekevät asiaan kuuluvan päätöksen.

On äärettömän kiusallista olla tässä salissa. On äärettömän vaikeaa tietää, mitä tästä pitäisi sanoa, kun ei tiedä. Repliikki, joka kaivaa Suomen kansan sisuksia ja josta varmaan tehdään vielä monta näytelmää ja monta hyvää elokuvaa, on seuraavanlainen: "Tämä saattaa nyt tuntua vähän kovalta, mutta minä nyt koplaan nämä kaksi asiaa yhteen."

Mikä on se raja meillä kullakin tai ministereillä? Kuka sen rajan vetää? Se on kuin veteen piirretty viiva, milloin käyttää asemaansa väärin tai ei. Kun kaikki nämä valiokunnan mietinnössä olevat lausunnot ovat lainausmerkeissä, niin näistä täytyy tehdä tulkintaa koko ajan. Tarkoittiko Juhantalo todella tätä? Oliko hän alkoholin vaikutuksen alainen sanoessaan tätä? Kuinka moni on varmasti ollut tietoinen, että nyt tässä tehdään todella vaarallista päätöstä? Sen johdosta nämä päätökset hyvin usein päätyvät olettamuksiin ja erittäin vaikeasti päätettäviin lopputuloksiin, jos minä oikein luen.

Kun kello 2 tulin saliin ja luin koko mietinnön, kun en asiasta sen enempää tiennyt, niin mielenkiintoisia ovat nämä muistiot ja muistioiden sisällöt ja muistioiden oikeudet jne. Pidän henkilökohtaisesti päiväkirjaa elämästäni ja päivistäni, jotka eivät millään tavalla liity tavallaan viralliseen toimintaan, mutta kuitenkin liittyvät. Onko niin, että henkilökohtaisten päiväkirjojen totuuden pohjalta me aikanamme kirjoitamme kirjat, joita muu kansa lukee — tällä hetkellä presidenttiehdokas Väyrysen kirjat ovat myydyintä kamaa — kun ne paljastavat salaisuuksia? Äärettömän mielenkiintoista, nimenomaan Paavon totuuksia ja tässä tapauksessa keskustapuolueen totuuksia, joista oppositio tietysti nauttii, mitenkähän tässä pelissä käy. Miten keskustapuolueen kannatuksen tulee käymään? Miten keskustapuolueen moraalinen ajattelu tulee muuttumaan vai onko sitä täällä kenelläkään? Kukin on täällä vuorollaan aina listalla, viimeksi näytti olevan herra Sundqvist.

Arvoisa puhemies! Kun ed. Vähänäkki totesi, että älköötmenkö puhumaan henkilöt, jotka eivät ymmärrä näistä asioista mitään, olen täysin eri mieltä. Me olemme kaikki kansan edustajia ja kansan valitsemia niillä taidoilla, niillä tiedoilla, sillä koulutuksella, älyllä ja tunteella, mitä kullakin on. Jokaisella meistä täytyy olla oikeus sanoa oma mielipiteemme. Sitä varten me täällä olemme.

Heti minulle tuli mieleen, mitä varten edustaja sanoi näin. Miksi? Mikä on se sisältö, mihin ed. Vähänäkki halusi puuttua? Onko tämä todella niin vaarallinen asia meille kaikille keskustella avoimesti eduskunnassa, mistä on todella kysymys? Miten lainsäädäntöä tulisi muuttaa niin, että oikeus ja rehellisyys saisi vallan tässä valheen maailmassa, jota johtavat henkilöt, joilla ei näytä olevan vastuuta? Ihmisiä teurastetaan ja täältä käsin käydään kuvaamassa ja osoitetaan tänne, mitä tämä maailmanmeno on. Missä on oikeus? Missä on totuus? Niin kuin Maksim Gorki sanoo: "Tässä on totuus. Ei ole työtä. Ei ole vaatteita."

Voiko ministeri olla yrittäjä? Ministeri Juhantaloa kehuttiin äärettömän paljon siitä, että kerrankin on ministerinä mies, joka on itse yrittäjä, tietää yrityksen salat, tietää yrityksen vaikeudet, tietää yrittäjyyteen liittyvät ongelmat. Missä on se raja, milloin Juhantalo käyttää omaa asemaansa väärin tai oikein hoitaessaan omaan yritykseensä liittyviä ongelmia tai niihin liittyviä rahoituksia? Minulle ei ole vielä tähän päivään selvinnyt, milloin kansanedustajana minä hoidan kansan tehtäviä ja milloin omia tehtäviäni, kun minä pankkiin menen hoitamaan. Se on kuin veteen piirretty viiva. Mitähän koplaamista tässä taas tapahtuu? Se on kuiten-

kin tosiasia, että tällä hetkellä saan äärettömän hyvän palvelun joka puolella, kun olen kansanedustaja, ja kaikenlaista vetäjää on niskan takana. Siitä jokaisella teistä on varmasti tietoa, miten taitavasti se menee.

Viimeisin hyvä keskustelu, jota on tässä salissa käyty, on ydinvoimakeskustelu ja ydinvoimaan liittyvät ongelmat. Kun lähdetään tutkimaan niitä taustoja taas, minkälaisessa huonossa jamassa kyseessä olevat yritykset ovat ja valtion velat ym. koplaukset, ota siitä taas selvä, missä on totuus.

Kuinka paljon koko Juhantalo-tapaukseen liittyy pelkkää kateutta? Kuinka paljon tähän todella liittyy sitä kyynisyyttä, milloin vuoronperään otetaan aina joku poliitikko ajojahdin kohteeksi? Iltapäivälehdet tai oikeastaan lehdistö voi muuttaa koko kansan mielipiteen erään tutkimuksen mukaan kahdessa viikossa, jopa niin että kansa on valmis aseelliseen hyökkäykseen. Tämä on äärettömän mielenkiintoista, minkälaisen vallan ja oikeuden lehdistö ja julkinen sana ottavat meistä.

Onko meillä ollut taitava ja rehellinen ministeri, niin kuin ministeri Pokka totesi perustelut, oliko ministeri Juhantalo taitava? Mielestäni hänhän oli äärettömän taitava, sai paljon arvostusta, mutta jostain syystä jäi kiinni lauseesta, joka kolkuttaa meidän jokaisen mieltä. Mikä on sitten rehellisyys? Mikä on meidän rehellisyytemme takana? Mitä rehellisyydellä tarkoitetaan kunkin filosofian tai kunkin poliittisen ajattelun tai uskonnollisen ajattelun kautta? Mitä se rehellisyys tarkoittaa?

Siitä olen kuitenkin erittäin onnellinen, että asia on avoin ja siitä tällä hetkellä keskustellaan, ja mielestäni siitä pitää jokaisen saada sanoa oma mielipiteensä.

Lopuksi, arvoisa puhemies, kannatan ed. Laineen tekemää ehdotusta, että eduskunta päättäisi, että entiseltä valtioneuvoston jäseneltä pyydetään selvitys ja asia näin ollen ei ole raukeava.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun ed. Räty niin sanatarkasti luki erään ratkaisevan lauseen, haluaisin nyt vain tasapuolisuuden nimessä lukea myös erään merkittävän lauseen, kun toimitusjohtaja Timo Summa sanoo kirjaimellisesti näin: "Rakenteeltaan tapaaminen jakaantui kahteen osaan, toisaalta Tampella-asioiden käsittelyyn ja toisaalta Juhantalon taloudellisten ongelmien käsittelyyn. Tampella-asioiden käsittelyn lopuksi Wegelius esitti toivomuksensa siitä, että Juhantalo pyrkisi vauhdittamaan valtionyhtiöiden kanssa käytäviä neuvotteluja. Tämän jälkeen siirryttiin käsittelemään yksinomaan Juhantalon taloudellisia ongelmia. Tämän kokonaisuuden keskustelujen päätteeksi, Juhantalo esitti Wegeliukselle toivomuksen siitä, että Wegelius pyrkisi panostamaan ja vauhdittamaan niin ratkaisumallien etsimiseen, joita Juhantalon ja ehkä joidenkin säästöpankkien kanssa oli jo valmisteilla. Muodollisesti ja selkeästi Tampella-asioita ja Juhantalon henkilökohtaisia asioita ei kytketty toisiinsa. Oma täysin subjektiivinen tulkintani ilmapiiristä oli se, että molemmilla keskusteluosapuolilla oli ongelma, johon katsoi toisen osapuolen voivan vaikuttaa ainakin aikataulullisesti." — Pidän kiistattomana, että tämä Summan lausuma, vaikka siinä on maininta aikataulustakin, ei millään tavalla tue sitä, että ed. Juhantalo olisi tässä asiassa, siis Summan kertomana, menetellyt näin.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Räty kysyi puheenvuorossaan, miksi olin todennut tänään aikaisemmin, että tätä asiaa ei tulisi käsitellä täällä vaan valtakunnanoikeudessa, jonne se on menossa. Totean vastauksena sen seikan, että perustuslakivaliokunta on noin puoli vuotta sinnikkäästi tätä asiaa selvittänyt ja yksimielisesti todennut, että ministeri on toiminut lainvastaisesti.

Edelleen totean, että ed. Räty on tullessaan tänne kello 14 lukenut perustuslakivaliokunnan mietinnön ja katsoo olevansa valmis asiaa selvittämään. Toisin sanoen vastaan, että hänen puheenvuoronsa on vastaus hänen omaan kysymykseensä, ja toivon, että jos näytelmiä tulee aikanaan, ed. Räty siviiliammatissaan pääsee niissä esiintymään.

Ed. K a a r i l a h t i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Räty pohti mietinnössä esiintyneitä suoria lainauksia. Selvennykseksi hänelle ja muillekin samaa asiaa pohtineille: Nämä suorat lainaukset liittyvät siihen, mitä suorilla lainauksilla tarkoitetaan. Eli kun mietinnön rakenne lähtee asian tosiseikoista, niin siellä suorat lainaukset ovat suoria lainauksia virallisesta esitutkintapöytäkirjasta. Asian oikeudellinen arviointi kohdassa "Suorat lainaukset" on lainauksia lakitekstistä. Perustuslakivaliokunta suorien lainauksien kirjaamisessa ei ole lähtenyt niitä tulkitsemaan.

Ed. Viljanen: Arvoisa puhemies! Olen seurannut melko tarkkaan asian käsittelyä ja ollut eri yhteyksissä mukana enkä voi tulla vakuuttuneeksi siitä, että ne todisteet olisivat kovin yksiselitteisiä, joita täällä erittäin hurskaissa puheenvuoroissa on käytetty, joten tältä puolin ymmärrän kyllä oikeuskanslerin kannanoton ja lausunnon.

En voi ymmärtää ed. Ukkolan puheenvuoroa, jossa hän tuomitsi ed. Juhantalon sillä perusteella, että mikäli Juhantaloa ei tuomittaisi, niin lehdistö ja lehtimiehet saisivat sitten syyn niskaansa. Tämä on erittäin heikko tuomitsemisperuste. Kun ed. Ukkola on ollut tässä erittäin tärkeässä tehtävässä eräänä allekirjoittajana, tämä kuvaa niitä motiiveja, joita kantelun allekirjoittajilla on ollut, eivätkä takana ole laisinkaan niin hurskaat ajatukset, mitä täällä on esitetty, joten kannatan ed. Vesa Laukkasen ehdotusta, että asian käsittely raukeaisi.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ehdottomasti ed. Viljasen puheenvuoroon liittyen todeta, että ed. Ukkolan puheenvuoro oli erikoisuudessaan niin omalaatuinen ja omassa sarjassansa, että se ei kuvaa millään lailla kirjelmän allekirjoittajien motiiveja, ainakaan sillä ei ollut mitään tekemistä omien motiivieni kanssa.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun motiivejani se kyllä kuvaa sen takia, että minun mielestäni täytyy ehdottomasti tällaisessa tapauksessa myös lehtimiehiltä edellyttää moraalia ja sitä täytyy myös edellyttää Mauno Saarelta. Julkistaessaan ja nimenomaan vaatiessaan, että tämä koplauskohta on se, minkä vuoksi hän julkaisee koko kirjan, tulee edellyttää, että myös tämä kohta pitää paikkansa. Teidän täytyy hakea ja pyytää pöytäkirjatoimistosta puheeni, jotta saatte selville, mitä siinä tarkoitetaan. Tämä on ed. Viljaselle vastauksena, että jos ja kun oikeus toteaa aikanaan, että ed. Juhantalo ei olekaan syyllinen, niin entäs sitten. Hänethän on jo julkisuudessa tuomittu syylliseksi. Tämä on se minun puheeni motiivi. Minä haluan kyllä selvittää, mikä on myös minun ammattikuntani moraali tässä asiassa.

Ed. Alho aikaisemmassa puheenvuorossaan ryhtyi vaatimaan suiden tukkimista tässä salissa. Minusta on kyllä aikaan eletty, että kansanedustaja puhujakorokkeelta esittää, ettei toinen kansanedustaja saa vapaasti puhua. Mitä demokratiaa tämä on, ed. Alho? Tällaisia puheenvuoroja minä en kyllä olisi kuvitellut hänen esittävän.

Ed. Luukkainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Alhon tavoin yhtenä kirjelmän allekirjoittajana sanoudun irti ed. Ukkolan motiiveista. Omat motiivini olivat vain totuuden ja oikeuden etsiminen.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen tarkoin kuunnellut ed. Ukkolan kaikki puheenvuorot tänä päivänä. Totean, että hän on kaikkien aikojen koplaaja, minkä olen ikinä tavannut.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ehkä on vielä syytä korostaa ed. Ukkolan virheellistä näkemystä toimittajan vastuusta omasta tekstistään. Hänenhän tietysti täytyy olla vakuuttunut lähteensä oikeellisuudesta, että kirjoittaa, niin kuin lähde on antanut ilmi elikkä tässä tapauksessa Wegeliuksen päiväkirjat. Sittemminhän on käyty esitutkintavaihe, jossa totuusvakuutuksen nojalla on todistajia kuultu lisää. Huomattavasti laajemmin tosiseikastoa on tullut ilmi ja on voitu sen perusteella arvioida myös Saaren tekstin oikeellisuutta. Mutta toimittajalla tai kirjailijallahan ei millään voi olla tällaisia mahdollisuuksia käyttää esimerkiksi esitutkinta-aparaattia hyväkseen, eikä voida edellyttää, että jokaisen toimittajan tekstiä tai jokaisen kirjailijan tekstiä voidaan pitää yhtä luotettavana kuin oikeudelle jätettävä esitutkinta-aineisto tai valtakunnanoikeuden käsitellessä asiasta kertyvä aineisto, jonka perusteella vasta sitten lopullinen arviointi tapahtuu, mitä on toteen näytetty.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En halua rajoittaa kansanedustajien puheoikeutta, mutta haluan, että kansanedustajat noudattavat niitä pelisääntöjä, jotka myös valtiopäiväjärjestyksessä meille on annettu. Heidän tulee esiintyä tässä salissa arvokkaasti, ja meidän pitää puhua asiasta. Mielestäni tässä suhteessa käytäntö tässä istunnossa ei ollut ihan sen kaltainen, niin kuin itse olen ymmärtänyt nämä käyttäytymissäännöt.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan kuten edustajat Alho ja Luukkainen haluan minäkin kyllä irtisanoutua nyt ed. Ukkolan johtopäätöksistä ja hänen linjastaan, millä hän keskustelua on käynyt. Alle-

kirjoittaessani muistutuskirjelmää suhtauduin silloin jo asiaan erittäin vakavasti. Toivon todella, että ed. Ukkolakin miettisi vähän huolellisemmin silloin, kun hän puhuu täällä näin vakavista asioista. Me emme täällä arvostele Saaren kirjoittamaa kirjaa. Se on aivan sivuseikka tässä asiassa. Tässä on todella kyseessä hyvin vakava ja tärkeä asia, ja silloin meidän pitää sen mukaisesti myös täällä toimia.

Ed. V. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Vastauksena ed. Viljasen puheenvuoroon haluaisin todella vilpittömästi rohkaista kaikkia niitä kansanedustajia, jotka eivät ole lukeneet kuulustelupöytäkirjoja, asiantuntijalausuntoja ja muutenkaan paneutuneet asiaan, painamaan vaikkapa "tyhjää" siltä osin, kun ei nyt todella vakuuttuneena voi olla varma siitä, mikä asiassa on oikea ratkaisu, koska tämä kansanedustajan tehtävä on joskus piinallinen, jos ajatellaan, että pitää kyetä kaikissa tilanteissa kaikkiin kysymyksiin antamaan oikea ratkaisu. Minusta on aivan riittävää, että ne, jotka ovat varmoja kannastaan, ovat paneutuneet asiaan, erityisesti perustuslakivaliokunnan jäsenet, he voivat sitten ottaa ikään kuin luotettavan kannan.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Minua tässä asiassa hämmentää edelleenkin oikeuskanslerin asema, kun hän ennakkoon otti sellaisen kannan, joka on poikkeava perustuslakivaliokunnan yksimielisestä mietinnöstä. Käsitykseni mukaan oikeuskansleri yritti vaikuttaa perustuslakivaliokunnan jäseniin kannanottollaan ennakkoon. Se on minusta hyvin outo menettely, koska hänen korkeimpana lainvalvojana pitäisi tässä maassa olla puolueeton henkilö, nimenomaan puolueeton henkilö. Nyt tulee kysymykseen se, onko meillä tosiaan oikeuslaitos näin heikoissa käsissä, että pyritään poliittisia päätöksiä tekemään korkeimmassa oikeuslaitoksemme hallinto- ja tarkkailuportaassa. Mielestäni kansalaiset, jotka ovat tähän mielipiteensä sanoneet, ovat olleet sitä mieltä, että tällainen henkilö pitäisi välittömästi vapauttaa tehtävästään, koska hän ei nauti enää kansalaisten luottamusta, kun ennakkoon tällä tavalla haluaa vaikuttaa näinkin vakavaan kysymykseen, mistä täällä on nyt käyty useamman tunnin keskustelu.

Mielestäni asia tulee jatkokäsittelyn osalta hoitaa, niin kuin täällä on monessa puheenvuorossa esitetty, siten että Kauko Juhantalolle annetaan vastineoikeus ja sillä tavoin hän pystyy perustelemaan ja ehkä myös kommentoimaan palautetta, mitä täällä salissa tänä päivänä hänen korviinsa on kuulunut, ja silloin se saa myös kansalaisten mielipiteen taakseen ja sen julkisen käsittelyn, mikä tämän asian osalta pitääkin tulla.

Ed. Kohijoki: Herra puhemies! Täällä on käytetty tänään tarpeettoman kovaakin kieltä. Vähemmälläkin asiat pystytään hoitamaan ja selvittämään. En pidä sopivana sitä, että täällä edustajat puhuessaan neuvovat muita ja kehottelevat jo jopa, miten tulisi käyttäytyä äänestyksessä. Kyllä jokaisella on kyky harkita se itse.

Herra puhemies! Ministerivastuulaki sekä laki valtakunnanoikeudesta ovat eräin muutoksin varsin vanhoja lakeja, noin 70 vuoden takaa. Eräs nykyisen järjestelmän heikkous on nähdäkseni siinä, että alustavassa asian tutkinnassa ja puhuttelussa esimerkiksi todistajien totuudessapysymisvelvollisuutta ei ole sanktioitu, kuten on asianlaita normaalissa poliisin suorittamassa esitutkinnassa. Nykymuotoiseen prosessiin kuluu myös aikaa tarpeettoman paljon. Senkin vuoksi ministerivastuulaissa tarkoitettujen tekojen käsittely voitaisiin ja tulisikin lainsäädännöllä järjestää yleisten tuomioistuinten ja syyttäjälaitoksen tehtäväksi. Tämän käsityksen tueksi haluan myös todeta sen, että valtakunnanoikeuskin tekee päätöksensä soveltaen yleistä lakia. Koko laki valtakunnanoikeudesta on varsin lyhyt laki, niin kuin olette huomanneet. Siinä on vain kaksi pykälää ja kolmas oikeastaan sisältää vain pari sanaa sitten enää.

Mutta puutun vielä lopuksi siihen asiaan, josta paljon tulee palautetta kentältä nykyisin, ja on siitä julkisuudessa näkynyt kirjoittelua myös, siihen, että oikeuskansleri julkisti perustuslakivaliokunnan lausunnosta poikkeavan kannanottonsa juuri muutamaa päivää ennen kuin perustuslakivaliokunta julkisti oman mietintönsä, sen jota me täällä nyt olemme tänään käsitelleet ja kosketelleet. Tätä kansalaiset näyttävät hämmästelevän, mutta ehkä sillekin aikanaan ja toivottavasti piankin selitys löytyy. Pääasia on, että oikeus ja totuus tässä pääsevät toteutumaan, ja sitä meidän ei ole syytä vähimmässäkään määrin epäillä.

Ed. Juhantalo: Herra puhemies! Minullehan säädösten mukaan tulee mahdollisuus todennäköisesti antaa selitykseni kymmenen vuorokauden kuluessa, minkä tietysti sitten mielelläni teen, jos niin tässä päätetään. Minä en halua

kommentoida tämän istunnon puheenvuoroja. Olen oikeastaan ne kaikki täsmällisesti kuunnellut. Mutta noin alustavasti sitä herra puhemiehen kanssa tarkemmin sovittavana päivänä antamaani vastinetta ajatellen ihan muutamia asioita haluaisin jo tässä sanoa, joita ehkä en tällaisessa juridisessa vastauksessa niin haluaisi lähteä selvittämään, eli mitä käytännössä on tapahtunut.

On toisaalta ollut erinomaisen hyvä, että tapaus Juhantalon kautta kansanedustajille on syntynyt foorumi tuntojaan paljastaa ja tunnoistaan puhua, kun puhumme etiikasta ja poliittisesta moraalista. Näyttää tämä ihmisen ja yhteiskunnan elo menevän niin, että syntyy 5—10 vuoden kausia, jolloin toimen miehet ja naiset tekevät ahkerasti töitä ja myös yhteiskunta on nousuvaiheessa, ja sitten tulee se vaihe, jolloin selvitetään, menikö kaikki aivan oikein, ja tähän oikein-vaiheeseen kuuluu sitten myös moralisointi. Tämä ei ole uutta, ja näin tulee varmasti myöhemminkin tapahtumaan. Pelisäännöt Suomessa ovat tietysti parantuneet, ja niitä pitääkin parantaa. Kyllä me hyvin tiedämme, miten niin kaupungeissa kuin valtionkin taholla poliittinen silmä ja poliittisuus on ratkaissut paljon enemmän aikaisemmin kuin tänä päivänä.

Toisaalta minä olen myös vakuuttunut siitä, että keskustelu, jota eduskunnassa on käyty tänään ja on käyty oikeastaan aika pitkäänkin tämän vaalikauden aikana pelisäännöistä ja tällaisesta yleisestä hyvästä, on osoittanut jonkin verran myös meidän voimattomuuttamme reaalisten oikeiden asioiden hoitamisessa. Meillä on 500 000—600 000 työtöntä ja yhteiskunnassa ei edelleenkään näy kunnon valoa edessä päin. Perheillä on vaikeuksia, ja työtilaisuuksia ei tunnu löytyvän. Tämä on mahdoton paikka, ja minä uskon ja olen varma, tapahtuu minun tapauksessani nyt mitä hyvänsä, että tulee se aika, jolloin taas toivotaan, että remmissä on ihmisiä, niin miehiä kuin naisiakin, jotka uskaltavat ottaa riskin, joissa on ripeyttä ja vähemmän selittelyä.

Jos tähän asiaan menen, tähän Tampellan ja minun asioideni kytkemiseen, niin päinvastoin kuin perustuslakivaliokunta tai ainakin puheenjohtaja Niinistö lausui, että Tampella-asioiden hoito kuului ministeri Juhantalolle, eiväthän ne kuuluneet pennin vertaa, eivät KTM:lle eivätkä minulle. Ennen tuota kuuluisaa lounasta 6.6. ei minulla ollut minkäänlaista tekemistä Tampella Osakeyhtiön kanssa, joka on yksityinen yritys ja oli silloin ihmisten mielessä kohtuullisen hyvä, rankkaakin tappiota tehnyt mutta kohtuullisen hyvä, ja rasitti, kuten julkisuudesta tiesimme, SKOP-pankkiryhmittymää kovin.

Kun pankinjohtaja Ollila soitti minulle 6.6. aamupäivällä ja sanoi, että jos sinulle suinkin on mahdollista, hän haluaisi informoida sinua välittömästi Tampella-ongelmista, minä onnistuin raivaamaan aikataulua siten tavalla, jonka minä koen välttämättömästi ministerin Suomessa tehdä, että ryhtyy heti töihin. Menin hänen luokseen Suomen Pankkiin. Pankinjohtaja Ollila hyvin täsmällisesti, rikkomatta nyt kuitenkaan pankkisalaisuutta, joita asioita minun ei tullut tietää täsmällisesti, kertoi, miten vakava tilanne on Tampellalla ja miten vakavasti se heijastuu SKOPiin. Hän toivoi, voiko tavalla tai toisella, koska hän oli entinen KTM:n ministeri ja tiesi, mitä mahdollisuuksia meillä voisi olla KTM:n tai yhteiskunnan kautta tulla tässä auttamaan, voinko niitä selvittää ja tutkia. Minä sanoin, että luonnollisesti voin. Olin hyvin hämmästynyt, että todella niin vaikea tilanne on yhdellä pankkiryhmittymällä ja sitä kautta pankkiryhmittymälle oikeastaan takausten kautta tulleella teollisuudella.

Edelleen tapani mukaisesti välittömästi ministeriössä kutsuin ao. virkamiehen, Mäkisen, huoneeseeni ja sanoin, että olen tällaisessa yllättävässä tilanteessa ja minulta on pyydetty toimenpiteitä. Minä kyllä koin itseni voimattomaksi, miten tässä voidaan menetellä. Menimme asian alustavasti läpi. Minä ilmoitin Mäkiselle jo silloin kantani, että en minä voi tänne esitellä valtion varoja enkä minä voi myöskään missään vaiheessa ajatella sitä, että Tampellasta tehtäisiin valtionyhtiö. Meillä oli juuri uusi valtioneuvosto, jonka eräänä keskeisenä periaatteena teollisuudessa oli valtionyhtiöiden yksityistäminen. Tämä oli päinvastainen kuin meillä yhteisesti sovittu linja.

Soitin Wegeliukselle ja kerroin, että pankinjohtaja Ollila on pyytänyt minua käymään luonasi keskustelemassa, voisimmeko jotenkin auttaa tässä ongelmassa, joka minulle nyt on selvitetty. Ollila oli jo aikaisemmin soittanut Wegeliukselle. Hän sanoi, että on lounasaika, tule käymään pankissa syödään lounasta ja hän selvittää samalla, mikä tilanne on. Minä menin sinne, siellä oli toimitusjohtaja Summa mukana. Menin siis sellaiseen tilanteeseen, jossa vasta siellä paljastui, minkälainen hätä on olemassa tässä pankkiryhmittymässä ja tässä teollisuudessa.

Keskustelimme, kuten ainakin minun tapani on, ensin meille molemmille yhteisiä asioita. Kyllähän sen voi sanoa, että ne olivat hevoset, niin hullunkuriselta kuin se tuntuukin tässä vakavassa tilanteessa. Minä olin Hippoksen puheenjohtaja ja hän Ratsastajien puheenjohtaja. Tuntuuko tämä luonnolliselta? Sen jälkeen lounaspöydässä toimitusjohtaja Wegelius antoi minulle paperitietoa ja selvitti lyhyesti, miten koruttoman vaikea tilanne on, ja siinä keskustelimme, miltä tämä näyttää. Minäkin katsoin, miltä näyttää meidän silmin ja mitä mahdollisuuksia meillä olisi auttaa, ja pidin niitä mahdollisuuksia aivan minimaalisina.

Kun tämä oli käyty, kyllä minä ainakin olen tottunut siihen, että lounaspöydässä keskustellaan. Eihän siinä nyt kilistellä veistä ja haarukkaa ja olla mykkäkoulua, kun syödään tutun ihmisen kanssa, jota oli tavannut kymmeniä kertoja sekä pankkiasioissa että yhteisissä harrastusasioissa. Ja kuten olen sanonut myöhemmin, myös sekä alustavassa kuulemisessa että esitutkinnassa, minun virheeni oli se, että en mennyt välillä ovesta ulos ja tullut uudelleen sisälle. Asia koski sitä yritysostohanketta, joka minulla oli helmikuusta lähtien ollut vireillä. Jo edellisen vaalikauden aikana kansanedustajana minä olin kiinnostunut eräästä yrityksestä. Minun edustajani, helmikuun 28 päivänä muistaakseni, jätti kaiken tätä yritystä koskevan materiaalin, sen menneisyyden ja sen ajatellun tulevaisuuden, Wegeliuksen pyynnöstä SKOPin yritystutkimusosastolle. Minä soitin Wegeliukselle, että minua kiinnostaa tällainen, ja hän sanoi, että jätä se sinne ja me yhdessä tutkimme, minkä laatuinen se on.

Kevään aikana oli vaalit ja tulin ministeriksi. En ollut kertaakaan itse missään neuvotteluissa vaan edustajani. Wegeliuksen kanssa puhelimessa puhuin siitä. Tämä ei soittanut minulla sellaisia hälytyskelloja, kun minut on hälytetty ministerinä todella vakavaan tilanteeseen, joka yleisen teollisuuspolitiikan kannalta kuuluu minun sektoriini, ja minä olen ollut alusta lähtien sitä mieltä, että minä olen silloin virkamies. Kun ministeri liikkuu ja puhuu jotain teollisuudesta ja kun se on hänen alaansa, niin totta kai hän on virkamiehenä liikkeellä.

Siinä yhteydessä sitten kysyin, mitä kuuluu sille yritysostohankkeelle, josta myyjä oli aikaisemmin ilmoittanut, että hän kesällä saattaa tämän yrityksen myydä. Tämä oli se minun virheeni. Siinä ei ollut koplausta. Minä olen tyytyväinen, että läsnä oli ulkopuolinen henkilö, toimitusjohtaja Summa, joka kuten ed. Vesa Laukkanen äsken luki, on sanonut, että minä en tehnyt mitään ehdotusta, ja se on aivan tosi. Missään näissä asiakirjoissa ei ilmene myöhemminkään, että minä olisin ehdottanut mitään sopimusta, mitään tavoitetta, mitään konkreettista. Minun virheeni oli keskustelu väärään aikaan tuossa tilaisuudessa.

Kun tämä keskustelu oli siellä käyty, niin luonnollisesti ministeriössä pohdittiin ylijohtaja Mäkisen kanssa tätä tilannetta. Minä annoin hänelle tehtäväksi ottaa yhteyksiä yksityiseen teollisuuteen ja meidän valtionyhtiöihimme siten, että hän selvittää, onko sellaista, kuten kauniisti sanotaan, synergistä etua tai taloudellista viisautta, jolloin voidaan teollisuutta järkevällä tavalla yhdistää. Mutta myös minun kantani oli alusta lähtien sekä myöhemmin eduskunnassa että julkisuudessa jos monenlaisessa paikassa, että minä en tule esittämään markkaakaan Tampellan pelastamiseksi veromarkkoja. Niin myös toimin. En milloinkaan tuonut tällaista teille, koska senhän olisi pitänyt tietenkin tulla budjetin kautta, eduskunnan kautta. En suostunut esittelemään yhtäkään penniä veromarkkoja Tampellalle. En myöskään suostunut esittelemään yhtäkään pientäkään takausta Tampellan hyväksi.

Kun minulle yllätyksenä ja varmaan monelle muullekin yllätyksenä Suomen Pankki joutui ottamaan SKOPin haltuunsa, sen jälkeen Suomen Pankin johtokunta kävi erittäin kovaa painostusta minua kohtaan, että minun on otettava Tampella heiltä valtionyhtiöksi. Minä en tähän painostukseen milloinkaan suostunut. Siksi jos puhutaan moraalista ja etiikasta — minä voin olla täällä teidän tuomittavananne sillä tavoin kuin nyt toverit tuomitsevat tovereita, toveri Rinne, tai sitten tuomioistuimessa, joka on oikeusvaltion viimeinen paikka, jossa oikeutta haetaan — minun moraaliini ei ole sopinut se, että minua tuomitaan siitä, että minä olisin koplannut yhteiskunnan rahoja ja omia rahojani, kun tekin kaikki tiedätte, että minä olen alusta lähtien vastustanut joka tilanteessa valtion varojen käyttöä Tampella-kysymyksessä.

Pankinjohtaja Ollila valvoi, ja pankinjohtaja Wegelius esikuntineen jakoi rahaa niin runsaasti ympäri maailmaa, että tällä hetkellä SKOPiin on jouduttu muistaakseni 31 miljardia markkaa laittamaan meidän veromarkkojamme. Otan esimerkin. Jokainen Porin kaupungin asukas vauvasta vanhukseen saakka

tällä rahalla olisi saanut yli 400 000 markan velattoman omakotitalon tai asunnon. Siis tämän laatuisista mittasuhteista on kyse. Minä jouduin siinä tilanteessa, kun nämä kaksi asiaan hyvin vihkiytynyttä minut hälyttivät pikimmiten keskellä päivää paikalle — jouduin kylläkin aika kokeneenakin ihmisenä — syyhyttä saunaan. En tiennyt tilanteen vakavuutta SKOPin kannalta enkä Tampellan kannalta. Myöhemmin selvisi, miten yhteiskunnalle vaarallinen räjähdysherkkä tilanne tuossa pankissa oli. Vasta myöhemmin näiden tutkimusten aikana on tullut syndikoituja luottoja jne. Ei niitä minulle kerrottu, eivätkä ne minulle mitenkään kuuluneetkaan.

Tämä on tämän asian tällainen reaalinen puoli. Minä toivon, että voimme sitten katsoa, kun herra puhemiehelle sopii, yhteisen aikataulun, ja vastaan juridisesti ja aion vastata suullisesti teille tältä paikalta.

Ed. Mäki-Hakola merkitään läsnä olevaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s: Keskustelussa on ed. V. Laukkanen ed. Viljasen kannattamana ehdottanut, että asia on raukeava.

Ed. Laine ed. Savolaisen kannattamana on vastustanut raukeamisehdotuksen hyväksymistä.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy ed. V. Laukkasen ehdotuksen, että asia on raukeava, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on raukeamisehdotus hylätty.

P u h e m i e s: Äänestyksessä on annettu 6 jaa-ääntä, 115 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 75. (Ään. 1)

Eduskunta on hylännyt raukeamisehdotuksen.

Eduskunta kehottaa entistä valtioneuvoston jäsentä Kauko Juhantaloa antamaan eduskunnalle vastuunalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyn kirjallisen tai suullisen selityksen.

2) Ehdotus kolmansien lisävaltuuksien antamisesta valtioneuvostolle lainanottoon vuoden 1993 aikana

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 37
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 22.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 3) asiasta.

Keskustelu:

Ed. M a t t i l a: Herra puhemies! Aluksi totean, että päiväjärjestyksen 2) asia eli kolmansien lisävaltuuksien antaminen valtioneuvostolle lainanottoon kuluvan vuoden aikana hyväksyttiin valtiovarainvaliokunnassa yksimielisesti.

Valtiovarainvaliokunnan käsittelyn aikana nyt käsiteltävänä olevaan lisätalousarvioon tehtiin menojen osalta vähennystä hallituksen esittämään 3 300 000 markkaa. Vähennys on suoritettu puolustusministeriön pääluokan palkkausmäärärahasta, missä oli varattu 6,6 miljoonaa markkaa 85 sotilasviran virkajärjestelyjen toteuttamiseen. Valiokunta sai sellaisen kuvan, että kyseinen määräraha oli mitoitettu vuoden mittaiselle ajalle. Lisätalousarvio tulee kuitenkin voimaan esityksen mukaan heinäkuun alusta kuluvaa vuotta, eikä määrärahaa voida esittää lisätalousarviossa enempää kuin loppuvuoden ajalle eli puolet esitetystä. Lisätalousarvion menot ovat siis edellä mainittua summaa pienemmät kuin hallituksen esitys.

Lisätalousarvion tulopuoli katetaan lähes tyystin lisälainanotolla. Tämä viestii osaltaan siitä vakavasta taloudellisesta tilanteesta, missä me nyt elämme. Julkisen talouden menot ovat kasvaneet kansantuotteeseen nähden liian mittaviksi. Tätä linjaa emme voi jatkaa. Menneiden vuosien valossa on vielä huomattava, että valitettavasti pessimistisimmätkin ennustevaihtoehdot ovat monessa suhteessa tähän mennessä tulleet alitetuiksi. Tätä taustaa vasten näen, että hallitus joutuu ensi vuoden talousarviossa karsimaan menoja tähän mennessä esitettyä enemmänkin. Tässä tilanteessa velkaelvytykseen ei tunnu olevan mahdollisuuksia. Jos siihen oli mahdollisuuksia aikanaan, se aika meni ohi runsas vuosi sitten. Käteen jää nyt niiden toimien toteuttaminen, joista hallitus sopi sisällään maaliskuun 30 päivänä kuluvaa vuotta.

Kun ajattelemme tämän päivän taloudellista tilannetta tavallisen kansalaisen näkökulmasta, herättää luonnollisesti suurta närästystä se, että verot ja maksut ovat jatkuvasti olleet nousussa. Jotakin on tehtävä talouspolitiikassa, jotta saataisiin raivattua tilaa muulle kuin jatkuvalle verojen ja maksujen korotuslinjalle.

Oma käsitykseni on se, että meillä on tällä hetkellä sen verran hyviä merkkejä taloudessamme, että niitä tulisi hyödyntää: Vientimme vetää hyvin, korot ovat laskeneet, inflaatio on pysynyt varsin alhaisissa lukemissa. Vientimme veto saattaa nousta tämän vuoden aikana niin suureksi, että kauppataseen ylijäämä muodostuu monia ennusteita tuntuvasti suuremmaksi. Tämä käytännössä tietää sitä, että myös nyt alijäämäinen vaihtotase parhaimmassa mahdollisessa tapauksessa on ensi vuoden alkupuolella jo ylijäämäinen. Näin ollen olen näkemässä, että viimeistään tuossa vaiheessa meillä on mahdollista jonkinlaiseen maksujen ja verojen tasapainottamiseen ainakin sillä tavalla, että korotuslinjaa ei jatketa. Minusta tämä olisi jatkossa ja ensi vuoden talousarviota ajatellen ja sitä valmisteltaessa syytä pitää mielessä.

Kun lisäksi korkopolitiikassa päästään sille tielle, että vakaan talouspolitiikan johdosta korot vielä nykyisestään laskevat, saattaa olla mahdollisuuksia investointienkin käynnistymiseen viimeistään ensi vuoden puolella. Tämän täytyy olla tavoitteena. Mitään muuta vaihtoehtoa me emme saa hyväksyä.

Liian suureksi paisunut työttömyys on sellainen uhka, jota tulee torjua kaikin mahdollisin keinoin. Lisäksi pankkikriisi nielee meiltä julkisia varoja, niin kuin täällä jo aikaisemmin tämän päivän istunnossa on tullut esille, tavalla johon täytyy pystyä löytämään ratkaisu viimeistään kuluvan vuoden aikana.

Edelleen on olemassa eräs sellainen uhka, joka täytyy ottaa vakavasti, nimittäin kuntatalouden kriisi. Jossakin muodossa se on kaatumassa myös valtion niskaan. Jotta tämä kriisi jäisi mahdollisimman vähäiseksi, jo tässä vaiheessa tulisi ennakoiden tehdä sellaisia toimia, joilla kuntatalouden kriisiä pehmennetään.

Lisätalousarvion veturipääluokkana on jälleen kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokka. Tälle sektorille on asetettu varsin mittavat haasteet ja vaatimukset. Näyttää siltä, että tämä ministeriö on pystynyt myös hoitamaan tonttinsa varsin hyvin. Mikäli työvoimakustannusten keventämisessä edetään hallituksen viitoittamalla tavalla ja pk-sektori saadaan myös vientiimme nykyistä enemmän mukaan, työllisyyden paraneminen on todella havaittavissa varsin lyhyen ajan sisällä. Näin olen ennakoimassa.

Valtiovarainvaliokunta sai myös informaatiota Oecd:n talousnäkymistä lisätalousarvion käsittelyn aikana kuullessaan asiantuntijana suurlähettiläs Pasi Rutasta. Merkit Oecd:n lohkolla olivat varsin pessimistisiä. Muun ohella Oecd-maiden työttömyys näyttää kasvavan ensi vuonna 35 miljoonaan. Eurooppa tuntuu olevan väsähtänyt manner, missä työttömyys on turruttanut lähes kaikki päättäjät. Apua liiemmin ei siis ole saatavissa Suomenkaan ongelmiin ulkoa päin. On siis turvattava entistä enemmän kotoisiin tervehdyttämistoimiin, ja siinä suhteessa hallituksen varsin tiukalta tuntuva linja on tässä taloudellisessa tilanteessa mielestäni oikea.

Valtiovarainvaliokunta on mietintöön liittämissään ja yksimielisesti valiokunnassa hyväksytyissä yleisperusteluissa kiinnittänyt vakavaa huomiota muutamiin esiinnousseisiin kysymyksiin. Käyn niitä seuraavassa läpi.

Valtiovarainvaliokunta on havainnut, että käsiteltävänä olevassa lisätalousarviossa on monia ehdotuksia, jotka luonteensa puolesta olisivat kuuluneet varsinaiseen talousarvioon. Menemättä yksityiskohtiin alleviivaan valiokunnan näkemystä siitä, että vuotuisten lisätalousarvioiden määrää tulee rajoittaa ja niihin tulee sisällyttää vain sellaisia ehdotuksia, joita ei ole voitu ennakoida varsinaisen talousarvion valmisteluissa. Tämä on tavoite, jota eduskunta on moneen kertaan aikaisemminkin menneitten vuosien varrella hallitukselta peräänkuuluttanut.

Lisäksi valiokunta edellyttää, että hallitus liittää tuleviin talousarvioesityksiinsä nykyistä yksityiskohtaisemmat perustelut, jotka mahdollistavat esitysten asianmukaisen käsittelyn eduskunnassa. Tämä johtuu siitä, että muutosehdotuksia on useissa kohdin tässä lisätalousarviossa perusteltu varsin niukasti, mikä osaltaan on johtanut moniin lisäselvityksiin samalla, kun menettely on hidastanut esityksen käsittelyä.

Osana julkisen talouden säästötoimia ja julkishallinnon uudistamista valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että ministeriöt pyrkivät hallituksen esitysten valmistelun yhteydessä selvittämään myös kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Käytännössä ministeriöiden näkökulma on usein suppea ja esitysten valmisteluaika lyhyt. Valtiovarainministeriön tulisi kantaa osittain vastuuta juuri taloudellisten laskelmien tekemisestä siinä mielessä, mitä valtiovarainvaliokunta peräänkuuluttaa.

Valiokunta on todennut jo eräässä 3.6. antamassaan mietinnössä, että hallituksen esitysten kokonaistaloudellisten vaikutusten arviointi on jäänyt puutteelliseksi. Julkisen hallinnon säästötoimia pannaan täytäntöön osittain koordinoimattomasti ja ilman tosiasiallista selvyyttä niiden kokonaistaloudellisista vaikutuksista. Valiokunta pitää tärkeänä, että julkisen talouden säästöpäätökset perustuvat jatkossa riittäviin kokonaisselvityksiin ja laskelmiin päätösten kokonaistaloudellisista vaikutuksista. Tätä halutaan peräänkuuluttaa nytkin tässä valmistuneessa lisätalousarviomietinnössä.

Lisätalousarviossa on useampia toimitilahankkeita. Valtiovarainvaliokunnan käsityksen mukaan ministeriöillä, niiden alaisilla virastoilla ja laitoksilla ei ole tilaratkaisuja tehdessään riittävää tietoa tyhjillään olevista valtion omistuksessa tai vuokralla olevista toimitiloista. Ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston toimitilahanke on yksi esimerkki tällaisesta ratkaisusta. Se perustuu valtion kannalta epäedulliseen sopimukseen, jo vuonna 1986 tehtyyn esisopimukseen. Jotta näistä päästäisiin irti, valtion hallinnassa olevista tiloista tuleekin laatia mahdollisimman kattava tilarekisteri, mitä muun ohella valtiontilintarkastajat jo vuonna 1985 esittivät. Lisäksi valiokunta edellyttää, että valtion toimitilahankkeet pohjautuvat perusteellisiin selvityksiin toimitilatarpeista ja eri toteutusvaihtoehtojen kustannuksista ja että valtio osoittaa toimitilat ministeriöille, virastoille ja laitoksille ensisijaisesti omistamistaan tiloista.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota useissa yhteyksissä myös Itä- ja Keski-Euroopan maiden alueelta tapahtuvan yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen tukemiseen eri hallinnonaloilla. Tämä yhteistyö ei ole edennyt toivotulla tavalla, koska yhteistyötä rajoittaa yhtäältä resurssien vähäisyys ja vireillä olevien toimenpiteiden koordinoimattomuus. Lähialueyhteistyöllä ei ole kokonaissuunnitelmaa, eikä se ole riittävän tavoitteellista. Hajanaisen koordinaation selvittäminen hallituksen toimesta tulee valiokunnan näkemyksen mukaan tehdä pikaisesti, jotta panos ja hyöty maksimoidaan olevien resurssien pohjalta mahdollisimman hyvin.

Valtiovarainvaliokunta pyysi perustuslakivaliokunnalta lausuntoa kolmesta taloudellista toimintaa harjoittavasta yhtiöstä: Rahapaja Oy:stä, VTKK-Yhtymä Oy:stä ja Kulinaari Ravintolat Oy:stä. Tarkoituksena oli saada perustuslakivaliokunnan lausunto siitä, täyttyykö näiden osalta hallitusmuodon 69 §:n 3 momentissa tarkoitettu talousarvion välttämättömyyskriteeri ja lisäksi tarkoittavatko näitä koskevat muutosehdotukset, että eduskunta antaisi myös valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan osakkeiden luovutuksessa käyvän hinnan olennaiseen alittamiseen.

Hallituksen esityksessähän lähdetään siitä, että valtioneuvosto saisi hyväksyä omistusjärjestelyjä, joiden toteuttamisen edellytyksenä on yhtäältä luopuminen valtion määräysvallasta, määräenemmistövallasta tai määrävähemmistön hallinnasta, joka koskee ennen muuta VTKK-Yhtymä Oy:tä, ja toisaalta luopuminen valtion osakeomistuksesta kokonaan, mikä koskee Kulinaari Ravintolat Oy:tä. Rahapaja Oy:tä koskeva esitys, että valtio luopuisi kokonaan valtion välittömästä osakeomistuksesta Suomen Pankin tai sen omistaman tytäryhtiön Setec Oy:n kanssa suunnitteilla olevan toimialarationalisoinnin johdosta, hyväksyttiin valiokunnassa yksimielisesti.

Perustuslakivaliokunnan yksimieliseen lausuntoon viitaten valiokunta toteaa, "ettei eduskunnan nyt antama suostumus ole valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettu lupa luovuttaa käypää arvoa alemmasta hinnasta, vaan se perustuu ainoastaan sanotun lain 5 §:ään, jonka perusteella annetaan periaatelupa luovuttamiseen". Näillä perusteilla valiokunnan enemmistö on päätynyt hallituksen esitysten hyväksymiseen. Valiokunnan mietintöön liitetyssä kahdessa vastalauseessa on lähdetty siitä, että VTKK-Yhtymä Oy:tä ja Kulinaari Ravintolat Oy:tä koskevaa asiaa ei tulisi käsitellä lisätalousarvion yhteydessä.

Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunta on alussa mainitsemaani menojen vähennystä lukuun ottamatta hyväksynyt kolmannen lisätalousarvion hallituksen esittämässä muodossa edellä esittämieni saatesanojen kera. Tähän mietintöön liittyy kolme vastalausetta, joissa on esitetty sekä määrärahalisäyksiä että osin vähentämisiä. Lisäksi yleisperusteluihin sekä pääluokka-, luku- ja momenttiperusteluihin esitetään vastalauseissa eräitä muutoksia.

Valiokunta ehdottaa hylättäväksi lisätalousarvioaloitteet n:ot 52—69, ja edelleen valiokunta ehdottaa, että eduskunta päättäisi julkaista tämän lisätalousarvion Suomen säädöskokoelmassa ja että sitä sovelletaan 1 päivästä heinäkuuta 1993 alkaen.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Mattilan kanssa kahdessa asiassa samaa mieltä, lopuissa en.

Ensinnäkin on totta, että talouden tervehtymisen merkit ovat selvästi ilmassa tietyillä alueilla, kuten rahapolitiikassa. Toisessa asiassa hän viittasi Oecd-suurlähettiläs Rutaseen. Minä olen lukenut hänen muistionsa ja olen samaa mieltä ed. Mattilan kanssa, että Eurooppa on väsynyt, taantuva ja köyhtyvä alue, josta pitäisi visusti tulevien vuosien aikana integraatiossa pysyä erillään. Se tulee meille tuhoisaksi.

Mutta mitä tulee meidän vientimme kasvuun, se on, ed. Mattila, osin harhaa. Se on markkamääräistä lisäystä ottaen huomioon markan arvon heikkeneminen. Toisaalta tuonnin osalta meillä on tuonti aika vähäistä, koska kansalaisilla ei ole ostovoimaa. Mutta näiden markkamääräinen erotus kyllä vaikuttaa kauppataseeseen ja myöskin vaihtotaseen kehitykseen positiivisesti. Kun te esititte sitä, että kauppa- ja teollisuusministeriön alueella on tehty suurimmat satsaukset, ei se auta, vaikka meillä kuinka satsattaisiin tuotantoon, kun meillä ei ole ostajia. Kun ei ole ostovoimaa, tämä maa rutistuu kuin kuiva rusina päivä päivältä. Kansalaisten ostovoimaan pitäisi nyt, ed. Mattila, kiinnittää vaikka vain puheissa huomiota, vaikka se sitten lisäisikin tuontia, kun pystytään myöskin ostamaan tavaroita, jotka ulkomailta tulevat. Näin se on, ed. Mattila.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuten valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Mattila totesi, valiokunta on kiitettävästi kiinnittänyt huomion siihen, että eduskunnan suostumus pitää pyytää riittävän selkeästi, ja myös kiinnittänyt huomiota siihen, mikä on lisätalousarvion ja talousarvion välttämättömyyskriteeri. Kuitenkin haluan korostaa sitä, että suunnitelmallisuuteen kuuluu, että hallitus pohtii seuraavan vuoden talousarviota riittävän perusteellisesti ja asettaa ne tavoitteet, jotka varsinaisessa talousarviossa haluaa esille tuoda. Se, että eduskunnan suostumusta haetaan lisätalousarviossa hyvin, hyvin kyseenalaisesti sisään upotettuna, ansaitsee kohtuullista kritiikkiä.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja puheensa alkupuolella sanoi, että nyt ei ole velkaelvytykseen varaa, ehkä vuosi sitten olisi ollut. Vuosi sitten esitimme, me sosialidemokraatit, että velkaa otettaisiin työllistämiseen tai sitä velkaa, joka otetaan työttömyyden ylläpitämiseen elikkä työttömyyskorvauksiin, käytettäisiin kotimarkkinoiden elvyttämiseen sillä tavalla, että työttömyyskierre voitaisiin katkaista. Nyt tuo ei näytä olevan mahdollista, koska valtionvelka oli 31.5. 238 miljardia markkaa, ja se on paljon. Mutta joka tapauksessa työttömyyskierre tulisi saada katkaistua.

Ed. Mattila puhui myös kuntatalouden kriisistä. Ehkä kuntatalous ei olisi niin kriisissä, ellei valtio olisi leikannut 4:ää prosenttia ensinnäkin henkilöstömenoista tälle vuodelle plus kaikki muut. Minä toivon, että valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja vaikuttaa hallituksen sisällä, että se ei toteutettaisi sitä periaatepäätöstä, että ensi vuonna henkilöstömenojen valtionosuuksia leikattaisiin lisää 6,5 prosenttia. Se on kestämätön tilanne kunnissa. Se nostaa veroäyriä, lisää työttömyyttä ja vähentää ostovoimaa.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aluksi totean ed. Aittoniemelle, että minäkin puheenvuorossani lähestyin tätä asiaa, että ostovoimaa tulisi saada lisää. Lähtökohtani oli se, että jos vaihtotaseen vaje saadaan ylijäämäiseksi jo ensi vuoden alkupuolella, silloin jää pelivaraa. Lähtökohtani on tämä ynnä korkoelvytys. Sen halusin tuoda esille.

Mitä tulee viennin kasvuun, en halua julistautua minkään tutkimuslaitoksen sanansaattajaksi. Tuon vain omia näkemyksiäni esille. Minun näkemykseni on, että kauppataseen ylijäämä tällä vauhdilla, mitä nyt vienti vetää, nousee mieluummin lähemmäksi 30:tä miljardia kuin 20:tä miljardia. Jo tämä kertoo sen, että silloin vaihtotaseen vajeen muuttumisessa ylijäämäiseksi jää ostovoiman lisäämiseen tiettyä pelivaraa.

Mitä tulee näihin muihin kysymyksiin, totean ed. Kaarilahden ja ed. Törnqvistinkin kysymysten osalta, että valtiovarainvaliokunnalla on huomenna erinomainen tilaisuus paneutua pitemmän tähtäimen ja nimenomaan ensi vuoden talousarvion laatimiseen, kun pidämme aamupäivällä yhteisen seminaarin valtiovarainministeriön kanssa ja mm. ensi vuoden talousarviosta joitakin näkemyksiä saamme esiin tuotua. Oma näkemykseni on myös työttömyydestä, että suomalainen yhteiskunta ei tätä menoa kestä. Siihen on löydettävä ratkaisu, mutta se vaatii laajaa yksimielisyyttä, ja toivottavasti sellaista yksimielisyyttä saadaan aikaiseksi. Itse olin sen suuntaista elvytystä vaatimassa, mihin ed. Törnqvist

viittasi, jo vuoden 1992 talousarvion palautekeskustelussa, ja silloin siihen olisi ollut mahdollisuus, mutta nyt ei ole enää.

Ed. Backman: Herra puhemies! Ajan henki näyttää olevan sellainen, että entisten ministereiden tekemiset näyttävät kiinnostavan enemmän kuin nykyisten tekemiset ja aikaansaannokset. Kun erityisesti tiedotusvälineet ovat arvostelleet meitä poliitikkoja siitä, että meitä eivät nykyisin kiinnosta kuin henkilökysymykset emmekä oikein enää malta paneutua asiakysymyksiin, niin kun katsoo tuonne lehterille, niin eivätpä asiakysymykset näytä kiinnostavan myöskään tiedotusvälineitä. Uskallan tässä yhteydessä välittää terveisinä Suomen Yleisradiolle, että Suomen kodeissa kansalaisia kiinnostaisi paljon enemmän kuulla se, mitä mieltä täällä salissa kansanedustajat ovat heidän työttömyydestään, asuntolainaongelmistaan jne., kuin siitä, mitä edustajat ovat mieltä yhden edustajatoverinsa vuoden takaisesta käyttäytymisestä. Tässä mielessä toivon, että kun lisäbudjetissa Yleisradiolle annetaan miljoona markkaa rahaa työttömien koulutukseen, niin tuo raha käytettäisiin edes osittain siihen tarkoitukseen eikä silläkään rahalla syyllistyttäisi vääränlaiseen journalismiin tässä hyvin vaikeassa yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa moraaliongelmat kansalaisten mielissä eivät välttämättä aivan päällimmäisiä ole, vaikka tiedotusvälineistä näin saattaisikin joka aamu ymmärtää.

Kun tässä yhteydessä käsitellään nimenomaan nykyisten ministerien tekemisiä, haluan erityisesti pöytäkirjaan merkitä kiitoksen siitä, että ministeri Rusanen on paikalla, koska yleensä olen arvostellut sitä, että ministerit eivät täällä ole kuulemassa eduskunnan vastausta niihin esityksiin, mitä he antavat. Mielestäni lisäbudjetti on hyvin keskeinen esitys ja siltä osin ministereiden on syytä olla tietoisia siitä, miten eduskunta heidän esittämiinsä näkemyksiin ja markkamääräisiin esityksiin suhtautuu.

Tältä osin on syytä todeta, että tämä on jo kolmas lisäbudjetti tänä vuonna ja lisää varmasti tulee. Perussyy siihen, että näitä annetaan lähes kuukausittain, on talouspolitiikan kehityksen virhearvio, joka juontaa jo viime syksyltä. Tuolloin sosialidemokraatit ilmoittivat tämän vuoden varsinaista budjettia käsiteltäessä, että se budjetti on rakennettu tyhjän päälle. Se ei tule pitämään. Ja tämä on osoittautunut oikeaksi jo heti alkuvuonna.

Erityisesti työllisyyskehityksen osalta arviot ovat olleet aivan liian optimistisia. Koko ajan on vakuutettu hallituksen toimesta, että pohja on jo saavutettu ja käänne parempaan on tapahtunut. Tänäkään päivänä tuota käännettä ei ole näköpiirissä, vaan työllisyystilanne tulee edelleenkin heikkenemään. Tässä mielessä ne varat, joita lisäbudjetein nyt suunnataan, ovat kaikkea muuta kuin elvytystä. Ne ovat tämän työttömyyden ylläpitomenoja, ja tältä osin valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajan äskeinen toteamus siitä, että elvytysvara on syöty ja elvyttämiseen olisi ollut varaa todennäköisimmin joskus vuosi sitten, pitää paikkansa. On vain todettava, että vuosi sitten tässä salissa ei löytynyt hallituspuolueilta valmiutta tehdä silloin tarvittavia toimenpiteitä ja tässä mielessä jälkiviisaus asiassa ei auta. Nyt olisi tehtävä kuitenkin niitä toimenpiteitä, mitä tällä velkamäärällä, jota nytkin otetaan lisää, pystyttäisiin tekemään suuntaamalla se oikein eikä kuten tässä lisäbudjetissa esitetään: edelleenkin esimerkiksi maatalouspääluokkaan lisää menoja, kun nimenomaan sieltä pitäisi supistaa.

Haluan todeta, että ei hallituksen politiikan määrätietoisen toiminnan tuloksena vaan pakkoratkaisuna syntynyt markan kellutus ja valuuttakurssien muutokset aiheuttavat erittäin suuren menoerän valtiolle ja se tulee näkymään lisäbudjeteissa. Se näkyy myös tässä miljardiluokkaa olevina lukuina.

Tämä hallitus on kovasti rehennellyt sillä, että se ei ota lisää velkaa elvytykseen. En tiedä, mihin velka on sitten käytetty, kun on päästy jo lähes 240 miljardiin toukokuun lopun tilanteena, kun lähtökohtana oli 64 miljardia velkasaldoa valtiolle. Eli tämä hallitus tulee ottamaan noin suuruusluokkaa 200 miljardia lisää velkaa. Jos tuo 200 miljardia olisi todella käytetty elvyttäviin toimenpiteisiin, uskallan väittää, että loppusaldo olisi ollut korkeintaan puolet, noin 100 miljardia, tuosta summasta.

Kun tässä yhteydessä ollaan tekemässä myös ratkaisuja, jotka tietävät lisää työttömyyttä, on syytä todeta eräs periaatteellinen seikka. Kun aivan oikeaoppisesti on lähdetty siitä, että ollaan valtion hallintoa järkiperäistämisessä, ollaan tämän seurauksena lakkauttamassa eri yksiköitä valtionhallinnosta, niin tämä on tapahtunut siten, että henkilöitä ei ole irtisanottu, vaan heidät on pyritty siirtämään uusiin tehtäviin ja ns. luonnollisen poistuman kautta vähentämään valtion henkilöstöä. Kuitenkin tältä osin on tapahtunut yksi tyylivirhe, joka on mielestäni aika käsittämätön, kun asuntohallituksen koh-

dalla näin ei ole menetelty, vaan siellä jää ihmisiä suoraan työttömiksi. Samanaikaisesti vertailukohteena on erittäin hyvä ottaa maa- ja metsätaloushallinnossa tapahtuneet järjestelyt. Näiltä osin virkamiehille ja henkilöstölle on löydetty uudet tehtävät, vaikka nimenomaan näillä aloilla on ylikapasiteettia, kun taas asuntohallinnossa tällaista ylikapasiteettia ei käsittääkseni ole.

Sosialidemokraatit ovat esittäneet verotuksen osalta hyvin paljon kritiikkiä koko tämän hallituksen taipaleen aikana. Olemme todenneet, että ne uudistukset, joita on tehty, ovat lisänneet kohtuuttomasti verohallinnon työtaakkaa, ja tältä perustalta esitimme jo varsinaiseen budjettiin tälle vuodelle 50 miljoonaa markkaa lisäystä verohallinnon menoihin ja perustelimme sitä esimerkiksi pääomaverouudistuksella. Hallituspuolueet totesivat tuolloin, että tällaista rahaa ei tarvita, vaan selvitään tuolloin esitetyllä markkamäärällä. Ensimmäisissä lisäbudjeteissa jopa pienennettiin verohallinnon määrärahoja. Nyt kuitenkin tunnustetaan tilanne ja pääoma- ja arvonlisäverouudistukseen viitaten esitetään 33,8 miljoonaa markkaa lisää verohallinnolle.

Tämä yksittäinen esimerkki osoittaa oikeaksi sen, mitä valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Mattila täällä totesi valiokunnan yksimielisenä kannanottona budjettimietinnössä, eli sen, että hallitus ei riittävässä määrin ota tarvittavia määrärahoja joko varsinaiseen budjettiin tai siihen lisäbudjettiin, jolloin tämä meno selkeästi on havaittavissa, vaan keinotekoisesti näitä määrärahoja viivytetään ja tällä tavalla saadaan lisäbudjettienkin loppusummaa muutettua siten, että se ei vastaa todellista tarvetta.

Toisaalta lisäbudjettia ollaan tällä kertaa käyttämässä taas sellaisiin tarkoituksiin, joiden pitäisi olla nimenomaan varsinaisen budjetin asioita. Näitä ovat suuret periaateratkaisut valtion omien yhtiöiden myymisestä yksityisille, tässä tapauksessa Kulinaari ja Valtion tietokonekeskus. Näiden osalta ei ole sellaisia erityistarpeita tai erityiskiirettä, että ne täytyisi käsitellä lisäbudjetin yhteydessä, ja tältä osin sosialidemokraatit vastustavat ehdottomasti asian ratkaisemista tässä yhteydessä.

Haluan erikseen nostaa vielä yhden asian tästä lisäbudjetista esiin. Se koskee opetusministeriön pääluokkaa. Siellä muutetaan kolmen momentin perusteluja siten, että sieltä voidaan myöntää avustuksia ulkopuolisille tahoille erilaisiin koulutuksen kehittämishankkeisiin. Kun olemme saaneet selvyyden siitä, millaisia nämä hankkeet ovat, joita avustuksin tuettaisiin, niin sieltä pisti silmään eräs yksityiskohta, jota en voi muuta kuin ihmetellä. Se on suunniteltu 500 000 markan avustus vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen.

Asia sinänsä on aivan hyväksyttävä, mutta kun lähemmin tarkastelee tätä määrärahan käyttöä, herää erittäin monta kysymystä. Ensinnäkin kysymys on erilaisten vapaaehtoisjärjestöjen tasapuolisesta kohtelusta. Kun tällä hetkellä urheilujärjestöt painiskelevat erittäin suurten ongelmien parissa, puhumattakaan monista muista kansalaisjärjestöistä, esimerkiksi rauhantyötä tekevistä järjestöistä, joilta valtio ottaa pois koko ajan määrärahoja, niin nyt on löytynyt yksi alue, johon eri ministeriöiden pääluokista voidaan lisätä avustusmäärärahoja.

Kun kysymys on vapaaehtoisesta maanpuolustuskoulutuksesta, jossa järjestöt itse toteavat, että ne vastaavat siitä myös taloudellisesti, niin meille esitetty talousarvio, joka päätyy yli 4 000 000 markan summaan, pitää sisällään näiden järjestöjen omaa panostusta 50 000 markkaa. Yhteiskunnan tuki on 2 250 000 markkaa siten, että puolustusministeriö on varannut tähän 1 000 000 markkaa, opetusministeriöltä tulisi siis nyt se 500 000, sisäministeriöltä 250 000 ja Raha-automaattiyhdistykseltä 500 000.

Kun tarkastelee sitä, mihin nämä varat käytetään, täytyy kysyä, mitä tarkoitetaan vapaaehtoisella maanpuolustuskoulutuksella. Onko se pelkästään osanottajien osalta vapaaehtoisuuteen perustuvaa vai onko tarkoitus, että myös kouluttajat ovat mukana tekemässä vapaaehtoista maanpuolustusta? Täällä nimittäin merkittävinä menoerinä on esimerkiksi koulutuspäälliköiden palkkiot, jotka mielestäni verrattuna esimerkiksi muihin aikuiskoulutusta antaviin järjestöihin ovat ylimitoitettuja, kun vajaan viikon mittaisesta kurssista maksetaan joko 5 000 markan tai yli 11 000 markan korvausta kouluttajalle, sen lisäksi kurssien johtajille vielä parituhatta markkaa per kurssi kulukorvausta ja reservipiireille vielä 1 000 markkaa per kurssi kulukorvausta. Sen lisäksi yleiset kulut, joihin sisältyvät esimerkiksi hallintokulut, ovat yhteensä noin 1 000 000 markkaa.

Mielestäni tässä mielessä ei voida puhua enää puhtaasti vapaaehtoisesta maanpuolustuskoulutuksesta, vaan tästä on tulossa osa yhteiskunnan ylläpitämää koulutusjärjestelmää, ja itse haluaisin säilyttää vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen nimenomaan vapaaehtoisuuteen perustuvana myös järjestäjien osalta. Tässä suhteessa edellytän, että kun rauhanjärjestöt lähestyvät

eduskuntaa ja hallitusta omilla toiveillaan saada varoja omaan vapaaehtoiseen toimintaansa, niin tässä yhteydessä näitä järjestöjä voitaisiin kohdalla vähintään samanvertaisina kuin nyt annettaessa tukea vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen.

Ministeri R u s a n e n: Herra puhemies! Eduskunta hyväksyi tämän vuoden maaliskuun 26 päivänä asuntohallintoa koskevan lainsäädännön, jonka mukaan valtion asuntorahasto aloittaa toimintansa tämän vuoden joulukuun alussa ja samalla asuntohallitus lakkautetaan. Valtaosa asuntohallituksen tehtävistä siirtyy asuntorahastolle.

Ympäristöministeriön rooli asuntopolitiikan ohjaajana vahvistuu. Muun muassa asunto- ja rakentamisasiat on jo koottu ministeriössä uuteen asunto- ja rakentamisosastoon, joka aloitti toimintansa kesäkuun alussa.

Asuntohallituksen palveluksessa on 168 henkilöä. Asuntorahaston tehtäviä tulee hoitamaan tässä lisäbudjetissakin esitetty määrä, 60 henkilöä. Ympäristöministeriölle siirtyviin tehtäviin tarvitaan 23 henkilöä.

Asuntohallituksen virkoja haltijoineen on pyritty aktiivisesti siirtämään muualle valtionhallintoon. Lisäbudjetin antamisen jälkeen on toteutettu siirtoja mm. ympäristöministeriöön, ulkomaalaiskeskukseen, opetusministeriöön, Valtion taidemuseoon, sosiaali- ja terveysministeriöön ja valtiokonttoriin ja edelleen Tilastokeskukseen, sosiaali- ja terveysministeriöön, Stakesiin, kuluttajavirastoon, museovirastoon ja Valtionarkistoon. Lisäksi ainakin viisi henkilöä on saanut uuden työ- tai opiskelupaikan. Näillä toimenpiteillä on työllistetty noin 50 henkilöä.

Ympäristöministeriöön ja asuntorahastoon perustettavat virat julistettiin toukokuussa haettaviksi, ja niiden virkojen hakuaika on jo päättynyt. Molempiin, sekä ministeriöön että asuntorahastoon, on tarkoitus palkata henkilöt ensi sijassa asuntohallituksesta. Tämän lisäbudjetin tultua hyväksytyksi ympäristöministeriö lakkauttaa asuntohallituksen virat sekä perustaa ministeriöön tulevat 23 virkaa ja asuntorahastoon tulevat 60 virkaa.

Arvoisa puhemies! Kun erityisesti on vielä esitetty epäilyjä perustettavan asuntorahaston valmiudesta palvella ruotsin kielellä kansalaisia, haluan korostaa ja todeta, että perustettava asuntorahasto on valtion virasto, jossa palvelukäytäntö ei tietenkään muutu. Toisin sanoen esimerkiksi yleiskirjeet toimitetaan edelleen sekä suomen että ruotsin kielellä.

Käytännössä suurin muutos aiheutuu siitä, että yleisohjeiden ja määräysten antaminen siirtyy suurimmaksi osaksi ympäristöministeriön tehtäväksi. Asuntorahasto palvelee jatkossakin ruotsinkielisiä asiakkaita. Päätökset annetaan tarvittaessa ruotsinkielisinä. Tarvittavat käännöspalvelut ostetaan ulkopuolisilta silloin, kun käännöksiä ei pystytä oman henkilökunnan toimesta tekemään. Pienenä yksityiskohtana haluan korostaa vielä sitä, että rahaston tulevassa henkilökunnassa on ainakin kaksi äidinkieleltään ruotsinkielistä.

Osa henkilökunnasta tulee käyttämään hyväkseen oikeutta jäädä eläkkeelle viran lakkauttamistilanteessa. Eläkkeelle arvioidaan siirtyvän noin 10—15 virkamiestä. Kokonaan ilman sijoituspaikkaa jäänee noin 20—30 henkilöä. Kun irtisanomista ei voitu tehdä ennen 1.6., joudutaan osalle heistä suorittamaan irtisanomisajan palkkaa joulukuun alusta lukien, kunnes 6 kuukauden irtisanomisaika on kulunut umpeen, eli todennäköisesti vielä koko joulukuun ajan.

Herra puhemies! Ympäristöministeriö ja asuntohallitus tulevat edelleenkin aktiivisesti toimimaan asuntohallituksen jäljellä olevan henkilöstön uudelleensijoittamiseksi muualle valtionhallintoon.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Backman kiinnitti puheenvuorossaan huomiota mm. vapaaehtoisen maanpuolustuksen saamiin huomattaviin määrärahoihin. Kuuntelin aika hämmästyneenä tuota asiaa, koska en ollut siihen aikaisemmin perehtynyt, varsinkin siitä syystä, että valtiovarainministeriö on antanut puolustusministeriölle varsin tiukat säästötavoitteet ja vakinaista henkilökuntaa laitetaan pois. Osa kyetään eläkejärjestelyin hoitamaan, mutta varsin paljon joutuu henkilöstöä työttömäksi. Olen aika hämmästynyt siitä syystä, kun kuitenkin vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön ja vapaaehtoisen maanpuolustustyön koulutukseen löytyy rahaa. Tästä ristiriidasta olen todella hämmentynyt.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Backman vertasi asuntohallituk-

sen lakkauttamista maatilahallituksen lakkauttamiseen ja ihmetteli, että henkilöstöä kohdellaan eriarvoisesti. Valtiovarainvaliokunta otti mietinnössään kantaa, että kun jatkossa valtionhallintoja ohennetaan ja kevennetään, oikeudenmukainen ja mahdollisimman tasapuolinen kohtelu henkilöstön osalta tulee toteuttaa.

Täytyy kuitenkin todeta, että kun tulosohjaukseen mennään, niin jokainen yksikköhän laatii oman alasajo-ohjelmansa. Näin ollen maatilahallitusta ja asuntohallitusta tässä vaiheessa ei voida suoraan verrata, vaan muutokset tapahtuvat eri aikataululla. Ministeri Rusanen esitti jämptin aikataulun, mihin mennessä asuntohallitus lakkaa, eli joulukuun alkuun mennessä.

Maatilahallituksen osalta siihen kytkeytyy myös aluehallinnon kehittäminen ja henkilöstön sijoittelusuunnitelmat läpi maan, jolloin lopullinen arvio voidaan tietenkin katsoa henkilöstön kannalta muutaman vuoden jälkeen, kun aluehallinto on sijoittanut ne, joita keskushallinnosta on sijoitettavissa.

Mutta kaiken kaikkiaan voi todeta, että kyllä valtionhallintoa kehitettäessä henkilöstöpuoli laahaa jäljessä, siirto- ja sijoitusohjelmat ovat osittain auki senkin takia, että ne ovat tulopoliittisiin neuvotteluihin kytkettyjä eikä siellä kovin suurta kiirettä toisella osapuolella näytä olevan. Samoin koulutussuunnitelmat ja muut henkilöstön turvaverkot tulisi neuvotella ripeämmässä tahdissa, niin me emme täällä suotta arvostelisi niitä kaikkia mekanismeja, joihin me emme voi tässä salissa ja näissä puheissa vaikuttaa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Rusanen kertoi, että asuntohallituksesta jää 25—30 henkilöä kokonaan sijoittamatta uusiin tehtäviin eli he tulevat työttömiksi jo noin puolen miljoonan muun työttömän joukkoon. Nyt tässä lisäbudjetissa esitetään palkkauksen korotuksia uusissa tehtävissä. Olisin halukas ministeri Rusaselta saamaan selvityksen, eivätkö nämäkin rahat ja palkkojen korotukset tässä tilanteessa, kun palkkojen korotukset yleisesti ottaen on tyrmätty, olisi voitu käyttää niin, että osa työttömäksi jääneistä olisi saanut jatkaa työssä. Tällä tavalla ei olisi ollut lisäkustannuksia, vaan olisi useammalle riittänyt töitä.

Tässä lisäbudjetissa esitetään työttömyysturvamenoihin perusturvan osalta 1,7 miljardia lisää ja ansioturvan osalta 1,2 miljardia markkaa lisää. Vaikka nämä työttömät, jotka asuntohallituksesta tulevat, eivät tänä vuonna ilmeisestikään vielä työttömien joukkoon tule tai aikaisintaan joulukuussa, niin kuitenkin pidemmällä tähtäimellä, kun irtisanomisajan palkanmaksu loppuu, hekin ovat mukana siinä, että joudutaan työttömyyspäivärahaa maksamaan. Eikö nyt olisi ollut valtiontalouden kannalta oikeampi ratkaisu, että olisi voitu järjestää useammalle töitä, kun tässä tapauksessa ilmeisesti nämä tehtävät eivät niin paljon muutu, vaan suurin piirtein samoja tehtäviä hoidetaan, mutta vain paremmalla palkkauksella? Mikä on selitys tähän?

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Odotin, että ministeri Rusanen olisi käsitellyt myöskin sitä kohtaa tässä lisätalousarviossa, joka merkitsee sitä, että vuokra-asuntolainojen korkotuella ei ole ollut riittävää kysyntää, mutta hallituksella ei ole kuitenkaan ollut haluja käyttää näitä rahoja uustuotantoon tai peruskorjaukseen ja sillä tavalla myöskin työllistää rakennusalan ihmisiä.

Varsinainen kysymykseni liittyy ed. Backmanin ja ed. Rimmin käsittelemään aiheeseen jo periaatteellisesti. Siinähän kävi esille, että tämä eräs toki tärkeä toiminta on saamassa nyt useammasta yhteiskunnallisesta lähteestä rahoitusta: puolustusministeriöstä, opetusministeriöstä ja Raha-automaattiyhdistyksestä. Olisi mielenkiintoista kuulla ministeri Rusaselta, kun hän on ainoa valtioneuvoston edustaja täällä, onko hallitus nyt muuttanut näiden avustusten osalta entistä käytäntöä, käytäntöä, mitä mm. valtiontilintakastajain puheenjohtaja ed. Mattila on usein korostanut, että samaan toimintaan annettaisiin valtionapua tai siihen rinnastettavaa ainoastaan yhden pääluokan sisältä.

Ed. Myller merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri Rusanen: Herra puhemies! Mitä tulee kysymykseen asuntohallituksen henkilökunnan uudelleensijoituksesta, niin kuten totesin, niiden 83 henkilön lisäksi, jotka tässä budjetissa on merkitty tarvittavaksi ministeriöön ja rahastoon, olemme erittäin aktiivisesti koko kevään edesauttaneet ja etsineet uusia työpaikkoja, joita on löytynytkin jo noin 50:lle. Kuten puheenvuoroni lopussa sanoin, edelleenkin koulutus- ja jatkotoimenpitein kehitetään ratkaisuja. On lähes puoli vuotta aikaa löytää paikka näille jäljellä oleville, mutta

ellei, niin totesin sen tilanteen, mikä mahdollisuus asuntohallituksen osalta on olemassa, että irtisanottaviksi joutuisi noin 25—30 henkilöä, tarkka lukumäärä ei ole vielä tiedossa. Kun rationalisointitoimenpiteitä suoritetaan, on ymmärrettävää, että ei kaikille ole tietenkään mahdollista sijoituskohdetta löytää.

Mitä tulee korkotuen käyttöön vuokra-asuntojen hankkimiseen, en ole siitä ed. Lahti-Nuuttilan kanssa täysin samaa mieltä, koska niiden tietojen perusteella, mitä meillä on — tosin ne perustuvat vasta alkuvuoden käytäntöön — tämä korkotuen käynnistyminen ei ole niinkään epävarmaa, mutta on tietenkin selvää, että kun olemme joutuneet kokonaisuudessaan muuttamaan suunnitelmia vuodesta 1995 eteenpäin eli hallitus on tehnyt periaatepäätöksen korkotukipainotteisesta tuotannosta, niin tälläkin on saattanut olla vähän jäykistävää vaikutusta nykytilanteessa. Mutta kaiken kaikkiaan meillä on kyllä käsitys siitä, että noin 5 000 korkotuettua vuokra-asuntoa saattaisi ainakin paperilla lähteä käyntiin tai sen verran kiinnostusta on tähän mennessä ollut. Erityisesti kuntasektorin kiinnostus on viime viikkojen aikana tätä aluetta kohtaan kasvanut.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Vastaan ensin ministeri Rusaselle. Kun kuuntelin hänen puheenvuorojaan asuntohallituksen lakkauttamisesta ja vertailusta maatilahallitukseen, niin ministerin esittämät vastaukset eivät poista sitä kritiikkiä, että henkilökuntaa pitäisi kohdella tasapuolisesti. Missään näissä vastauksissa ei käynyt ilmi se, miksi toista lakkautettavaa virastoa kohdellaan toisella tavalla kuin toista.

Ihan samoin, ed. Renko, kiinnititte huomiota aikatauluun tai toitte perusteluna sen, että kun maatilahallitus on lakkautettu aikaisemmin, niin sitä on kohdeltu eri tavalla kuin nyt asuntohallitusta.

Siitä täytyy vain todeta, että kyllä Suomi oli lamassa ja syvällä jo silloin, kun päätöstä maatilahallituksen lakkauttamisesta tehtiin, ja valtiolla oli taskut ja rahapussi tyhjänä jo silloin, kun tämä lakkautuspäätös tehtiin. Siitä huolimatta valtio tuossa tilanteessa tarjosi työpaikan kaikille työntekijöille entisinä työntekijöinä. Tämä ratkaisumalli näyttää riippuvan siitä, kenen ministerin tai minkä puolueen virastosta on kyse, kun virastoa lakkautetaan. Se malli minusta ei ole oikeudenmukainen eikä tasapuolinen. Sitä mallia en voi hyväksyä.

Arvoisa puhemies! Kun kuluvan vuoden varsinainen budjetti nuijittiin valmiiksi viime tammikuussa, niin hallitus brassaili saavutetuilla säästöillä ja budjettiraamien pitävyydellä. Jo nyt nämä 175 miljardiin markkaan asetetut raamit ja budjetointiperiaatteet ovat revenneet moneen kertaan joka toinen kuukausi liukuhihnalta tippuneiden lisäbudjettien myötä. Tämän kolmannen lisäbudjetin jälkeen valtion menot hipovat jo 200 miljardin markan rajaa, ja syksy tuonee lisää lisäbudjetteja.

Hallituksen harjoittama budjettipolitiikka täyttää jo tietoisen harhautuksen tunnusmerkit. Varsinainen budjetti alimitoitetaan strategisilta osiltaan, jotta voitaisiin osoittaa mittavat leikkaukset ja säästöt. Ja sitten näissä lukuisissa lisäbudjeteissa ujutetaan samat rahat takaisin valtion budjettiin. Näinhän on tehty mm. maatalouden hinta- ja vientitukien kohdalla, ulkoministeriön kehitysyhteisosaston byrokratiapalatsin osalla, joka ikään kuin unohtui varsinaisesta budjetista, ja verohallinnon henkilöstökuluissa. Tällaiset väkisin tehdyt budjettisäästöt kuluttavat turhaan julkisen vallan resursseja, koska samaa asiaa käsitellään moneen kertaan eikä lopullisia säästöjä kuitenkaan saada aikaiseksi.

Ennakoitavissa olevat ja suurimittaiset määrärahat tulee käsitellä kunkin vuoden varsinaisessa budjetissa. Asia on niin vakava, että mielestäni ei riitä, että valiokunnan mietinnön tekstissä muistutetaan tästä asiasta, koska sieltä se viesti ei mene perille. Ja kuten ed. Mattila sanoi, viesti ei ole näyttänyt menevän perille edes tilintarkastajien raportistakaan. Siksi on välttämätöntä käyttää vähintäänkin ponsimuotoa, vaikka siitäkin on kyllä näyttöä, että ponsiakaan ei ministeriöissä lueta.

Budjetointiperiaatteiden lisäksi olisi saatava joku tolkku myös valtion toimitilakysymyksiin. Tässä lisäbudjetissahan esitetään määrärahoja sekä Tilastokeskuksen että ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston uusia toimitiloja varten. Tilastokeskuksen toiminnan kannalta on varmasti järkevää sijaita yhdessä toimipisteessä. Mutta miksi tässä mennään kalliiseen vuokraratkaisuun? Sopimuksesta tihkuneiden tietojen mukaan talon vuokramenot ylittävät talon myyntihinnan jo paljon ennen vuokra-ajan päättymistä. Eli siis valtion kannalta olisi halvempaa ostaa se talo. Mutta jossakin on kuitenkin sovittu, että valtio ei voi sitä ostaa. Siten kyseessä lieneekin jonkin luokan koplaus, jossa Tilastokeskuksen tilakysymykseen on kätketty piilotukea valtiolta joko kuntasektorille ja/tai tukkukaupalle.

Ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston käyttöön tuleva byrokratiapalatsi Kanavakadulla taas voidaan luokitella piilopankkitueksi. Siinähän valtio on vanhan sopimuksen nojalla sitoutunut joko ostamaan Postipankilta koko kiinteistön todella kalliilla tai sitten vuokraamaan sen vielä kalliimmalla. On käsittämätöntä, miten epäedullisia sopimuksia valtion piikkiin tehdään ja on voitu tehdä, ja mikä pahinta, meillä eduskunnassa ei ole mitään mahdollisuuksia pyristellä siitä irti.

Tilanteessa, jossa Suomen kehitysyhteistyömäärärahoja on leikattu puoleen edellisestä budjettivuodesta ja kaavaillut lisäsäästötoimenpiteet uhkaavat halvaannuttaa koko kehitysyhteistyön täysin, ei ole perusteltua luovuttaa kehitysyhteistyöosaston käyttöön uutta kallista byrokratiapalatsia, Kiinteistö Oy Kanavakatu 4:ää. Valtiollahan on jo tällä hetkellä tyhjää toimitilaa, minkä lisäksi toimintojen keskittämisen ja vähentämisen sekä laskennallisiin vuokriin siirtymisen johdosta tiloja tulee lähiaikoina vapautumaan runsaasti lisää. Ulkoministeriön kehitysyhteistyöosasto voisi siten siirtyä joihinkin valtion hallussa jo oleviin vapaisiin tai pian vapautuviin tiloihin. Tulenkin esittämään yksityiskohtaisen käsittelyn yhteydessä, että kehitysyhteistyöosastolle osoitetaan toimitilat valtion hallussa jo olevista tiloista ja että Kanavakatu 4:n uudet toimitilat joko myydään tai vuokrataan ulkopuoliselle taholle, jotta niistä edes sitten saataisiin jotakin tuloa.

Periaatteena tulee olla, että valtion virastot ja laitokset sijaitsevat valtion omissa tiloissa ja että ennen uusien tilojen ostamista tai vuokraamista on hyödynnettävä tyhjäkäytössä olevat omat tilat. Tässä tilakysymysten käsittelyssä paljastui, että valtiolla ei ole olemassakaan rekisteriä, johon olisi koottu tiedot tyhjistä toimitiloista. Valtion tilojen optimikäytön takaamiseksi on perustettava kattava toimitilarekisteri ja luotava edellytykset ns. toimitilapörssin toteuttamiseksi.

Lukuisat esimerkit osoittavat, että hallinnon uudistus ja toimitilojen hankinta kulkevat omia latujaan. Yksi ministeriö tai laitos saattaa investoida uusiin tiloihin samanaikaisesti jopa samalla seudulla, kun toiselta taholta vapautuu vastaavia tiloja, ja jopa aivan uusia ja korkkaamattomiakin tiloja on jäänyt tyhjilleen. Tämä jos mikä on tuhlausta.

Säästöt ovat välttämättömiä nykyisessä kaaosmaisessa taloudellisessa tilanteessa, mutta ne olisi suunniteltava siten, että ne kohdistuisivat oikeudenmukaisesti a) eri tulonsaajaryhmien kesken, b) eri sukupolvien kesken ja c) eri sukupuolien kesken. Tämä tasapuolisuuden vaatimus tulee ulottaa myös valtion henkilöstön saneeraukseen. Asuntohallituksen lakkauttamisessa osa henkilökunnasta irtisanotaan ilman, että näille työntekijöille tarjotaan mahdollisuutta siirtyä muihin tehtäviin valtionhallinnossa. Kuten aiemmin kävi ilmi, niin maatilahallituksen kaikki työntekijät siirrettiin muihin tehtäviin. Tällaista epätasa-arvoista kohtelua en voi hyväksyä.

Leikkausten kohdentamisesta olisi käytävä laajapohjaista moraalista ja poliittista keskustelua. Useiden selvitysten mukaan tähän mennessä harjoitettu säästöpolitiikka kohdistuu kovin epäoikeudenmukaisesti eri ihmisiin. Yhteiskunnan kovaosaiset ovat kurjistuneet entisestään, koska miljardeja on leikattu perusturvasta. Säästöpolitiikka on noudattanut hölmöläisten täkinjatkamismenetelmää, jossa yhtäällä tehdyt säästöt ovat aiheuttaneet kuluja toisaalla. Lisäksi työntekijöiden sosiaali- ja työeläkevakuutusmaksujen jatkuvat nousut viime vuosina ovat vähentäneet käteen jääviä ansioita. STM:n ansiotutkimuksien mukaan eniten tästä ovat kärsineet lapsiperheet ja yhden vanhemman perheet. Vähiten maksujen korotukset ja vähennysoikeuden karsiminen ovat laskeneet maanviljelijäperheiden tuloja. Eli eri tulonsaajaryhmiä on kohdeltu täysin epätasa-arvoisesti.

Hallitus on useaan otteeseen yrittänyt todistaa keskimääräisten tilastolukujen valossa, että kansalaisilla menee hyvin. Jos pää on pakastimessa ja jalat grillivartaassa, niin kansalaisella on tietysti keskimäärin hyvä olla. Mutta nämä keskimääräiset menetykset eivät kerro koko totuutta, sillä monet väliinputoajaryhmät ovat menettäneet huomattavasti keskiarvoja enemmän esimerkiksi työttömyyden vuoksi. Siksi vihreä eduskuntaryhmä edellyttääkin, että hallitus laatii keskipitkän tähtäyksen säästöohjelman, jossa oikeudenmukaisesti kohdennettujen säästötoimien avulla saadaan valtion velkaantumiskierre katkaistuksi.

Vuoden 93 varsinaisessa talousarviossa maa- ja metsätalouden pääluokkaa karsittiin näyttävästi, tekisi mieleni sanoa näytösluonteisesti. Perinteisesti kuitenkin lisäbudjeteissa on systemaattisesti lisätty tuntuvia määrärahoja niin vienti- kuin hintatukeenkin, kuten tässäkin lisäbudjetissa peräti liki 600 miljoonaa markkaa. Perusteluksi ei kelpaa vetoaminen maataloustulolakiin. Miten niukan valtiontalouden aikana eduskunnan ulkopuolella voidaan säätää sellai-

nen maataloustulolaki, että lisäbudjettiin tulee jostain automaatista 600 miljoonan markan lisälasku? Ja syksyllä on edessä vielä uusi lisälasku, mikäli sadosta tulee kohtalainen. On paradoksaalista, että vain kato voi pelastaa valtion lisälaskuilta. Tämä peli, jossa valtion käteen jää joka kierroksella mustapekka, on nyt vihellettävä poikki. Maatalouden ylituotannossa muhivaa aikapommia on vastuutonta siirtää keväästä syksyyn ja syksystä kevääseen. Pommi on nyt purettava ja luotava järjestelmä, jossa valtio ei rahoita ylituotantoa. Suunniteltu markkinointirahasto näyttää olevan samanlaista bluffia kuin nykyjärjestelmäkin. Siis pannaan valtio maksumieheksi.

Maa- ja metsätalouden pääluokan poliittisesti tarkoitushakuisesta alibudjetoinnista on päästävä eroon ja siirryttävä käyttämään realistisia laskentaperusteita varsinaisissa budjeteissa. Hullunkurisuuden huippu oli mielestäni se, että hallituspuolueiden kansanedustajat äänestivät valiokunnassa nurin esittämäni ponnen, jossa vain esitin, että hinta-, tulo- ja vientituet on budjetoitava realististen laskentaperusteiden mukaisesti varsinaisissa budjeteissa. Eli hallituspuolueiden kansanedustajat siis hyväksyvät sen, että maatalousmenot budjetoidaan jatkossakin epärealistisesti.

Vihreä eduskuntaryhmä edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin nykyisen maataloustulolain korvaamiseksi uudella lailla, joka suoran tulotuen muodossa kannustaa ekologiseen viljelyyn.

Arvoisa puhemies! Lisätalousarvioon sisältyy merkittävä summa moottoriliikenne- ja moottoriteiden rakentamista varten, vaikka muualla Euroopassa ollaan suunnittelemassa ja toteuttamassa ekologisia liikenneratkaisuja. Maailman tila 1993 -ympäristöraportin mukaan useat Euroopan maat suunnittelevat suuria parannuksia rautateihin. Suomessa raideliikennettä, joka säästää energiaa, parantaa työllisyyttä ja on turvallinen, on laiminlyöty vaarallisen pitkään. Suomen rataverkon kunnossapito, vanhojen ratojen rakenteiden uusiminen sekä jatkosähköistys ovat pakollisia lähitulevisuuden toimia, mikäli rautateiden nykyinen palvelutaso aiotaan säilyttää. Jos kehittämishankkeet viivästyvät, lisääntyvät kalliit pakkoinvestoinnit.

Ekologisista syistä ja pääkaupunkiseudun ruuhkautumisen estämiseksi joukkoliikennettä on pakko kehittää. Ensi vaiheessa olisi aloitettava itämetron, siis Vuosaaren metron, rakentamisen suunnittelu. Siksi seuraavassa lisäbudjetissa olisikin osoitettava riittävästi varoja Vuosaaren metron rakentamiseen sekä Valtionrautateiden radanpitoon. Nämä molemmat ovat eriä, joita on kauan odotettu — lisäbudjetista toiseen — mutta niitä ei ole vielä näkynyt.

Arvoisa puhemies! Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen tekemään III vastalauseen mukaiset muutosesitykset ja perustelulausumat.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luukkaisen puheenvuoro selkeästi paljastaa sen, että ed. Luukkainen ei ole perehtynyt Suomen maataloustulojärjestelmään kovin perusteellisesti, koska te unohdatte kokonaan sen, että kun budjettia valmistellaan keväällä seuraavalle vuodelle, ei ole minkäännäköistä takuuta siitä, minkä tyyppiselle tasolle sato asettuu. Maatalouden kohdalla ed. Luukkainen unohtaa kokonaan sen, että on aivan muista syistä riippuvainen se vuoden tulo kuin viljelijöistä itsestään. Se on pitkälti kiinni nimenomaan sääolosuhteista. Sen takia me emme pääse koskaan, ed. Luukkainen, niin kauan kuin me emme voi säitä säädellä, ns. maatalousmenojen reaaliseen budjetointiin. Ed. Luukkainen, hallituspuolueiden kansanedustajat ovat tietäneet, mitä ovat äänestäneet, kun ovat äänestäneet teidän pontenne nurin.

Puhuitte maataloustulojärjestelmän uudistamisesta. Ed. Luukkainen, viikon sisällä jätetään toimikunnan mietintö, jolla maataloustulojärjestelmää uudistetaan pitkälti tavoitteena EY-järjestelmän mukainen maataloustulolaki Suomeen.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! 97 prosenttia tämän lisäbudjetin loppusummasta on lisälainaa. Laina poikkeaa säästöistä ja veroista olennaisella tavalla sikäli, että säästöt ja verot ovat nykypolven maksettavia. Lainat ovat tulevien polvien maksettavia. Ne ovat tulevien polvien veroja tai säästöjä. Laina on näin ollen periaatteellisesti nykypolven riistoa tulevilta sukupolvilta.

Olisin odottanut, että ed. Luukkainen, joka aikaisemmin on kiinnittänyt enemmän huomiota tähän periaatteelliseen kysymykseen, olisi kiinnittänyt tässäkin puheenvuorossaan enemmän huomiota tähän asiaan ja puuttunut siihen kriittisesti. Samoin arvostelen koko valtiovarainvaliokunnan mietintöä siitä, että tätä periaatteellista virhettä ja moraalittomuutta ei ole enempää arvosteltu, siihen ei ole puututtu eikä sitä ole haluttu lyhentää.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä uskallan jo nyt tässä pari vuotta kuunneltuani ihmetellä ed. Luukkaisen maaseutuvihaa ihan ääneen. Näyttää siltä, että vihreissä on syntymässä tämmöiset todelliset ekovihreät, jotka haluavat maaseudun vihreänä ja myöskin ekologista tuotantoa yhteiskunnassa harjoittaa vähemmän suljetusti ja enemmän suljetusti ja tavoitteena kestävän kehityksen periaate. Sitten on tämmöiset urbaanivihreät, tekovihreät.

Jatkuvasti hänen puheenvuoroissaan lyödään, niin kuin nytkin. Sanottiin, että vähiten on tulotaso laskenut viljelijäväestöllä. (Ed. Vähäkangas: Se on tutkittu!) Se on laskenut jo vuosia sitten, kun on kiintiöity tuotanto. Saattaa olla kolme kuukautta palkatonta, kun ei enää saa maidolle hintaa jne. Sanotaan, että vain lapsiperheet ovat kärsineet, mutta maaseutu on hyötynyt, aivan niin kuin maalla ei olisi lapsia. No, ei kyllä paljon siellä enää olekaan. Kaiken kaikkiaan pitäisi puheitten ja ideologian myöskin olla konkreettisen elämän kanssa jollakin tavalla edes samalla vuosikymmenellä.

Tilakysymyksiä ed. Luukkainen aivan oikein arvosteli ja valiokunnan jäsenenä tietää, että tarkkaan perehdyimme niihin. Täytyy todeta, että rakennushallitus, jonka alaisena nämä valtion tilat ovat, on täysin haluton ja edelleen ilmoitti valiokunnassa, että on mahdottomuus pitää ajan tasalla tietoja tiloista. Sen takia mietinnössä on aika napakasti otettu kantaa, että tämä yhteinen tilarekisteri on saatava aikaan. Se toki nyt atk-aikakautena on täysin mahdollista päivittää vaikka kuukausittain, niin että hukkakäytöltä säästyttäisiin ja hukkainvestoinneilta.

Toisaalta voi iloisena todeta, että eduskunta on kiirehtinyt Tilastokeskuksen toimintojen kehittämistä. Nyt kun muutto tapahtuu samoihin tiloihin, sieltä pitkällä jännevälillä saadaan kyllä säästöä, joskin nyt kirmaisee tässä lisäbudjetissa tämä investointi.

Ed. L u u k k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Sirkka-Liisa Anttilalle: Jos varsinainen budjetti on hyväksytty täällä tammikuussa ja nyt on menossa kolmas lisäbudjetti, elikkä se on annettu eduskunnalle toukokuussa, niin silloin eivät ole kyllä vielä tämän kesän säät voineet vaikuttaa siihen kesän satotulokseen. (Ed. Backman: Eivät ole kelit ehtineet muuttua!) Kun oikea budjetti tehtiin, selvästi mesottiin sillä, että maataloudesta leikattiin niin ja niin paljon. Sitä korostettiin erittäin paljon. Nyt kuitenkin samat rahamäärät tuodaan sinne takaisin. Tämä on se menettely, jota paheksun. En paheksu sitä, että maataloudelle annetaan rahaa silloin, kun se menee suorana tulotukena, mutta paheksun sitä, että valtion varoja käytetään ylituotannon ja viennin rahoittamiseen. Suomi ei ole niin rikas maa ja suomalaiset eivät ole niin rikkaita, että me voisimme tukea muiden teollisuusmaiden kuluttajia viemällä sinne ruokaa halvemmalla.

Ed. Rengolle tästä tutkimuksesta ja siitä, kuinka paljon maatalousväestö on menettänyt tuloja: Se perustuu sosiaali- ja terveysministeriön tutkimukseen, ei ole mikään oma näkemykseni; voitte lukea ne tiedot sieltä.

Ed. Paloheimo, olen aivan yhtä huolestunut valtion velkaantumisesta kuin te ja juuri siitä syystä tulen esittämään huomenna yksityiskohtaisessa käsittelyssä, että laaditaan keskipitkän tähtäyksen säästöohjelma, jonka avulla katkaistaan valtion velkaantumiskierre.

Ed. M a l m (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On yllätys minulle ainakin, että ed. Luukkainen, joka itse istuu valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostossa, ei ole huomannut, että suurin osa tästä lisärahasta tulee maataloudesta. Valtio on budjetoinut sen, mikä on valtion osa maatalouden tuesta; mutta kun tarve on kasvanut, on ollut maatalouden oma asia maksaa suurin osa siitä. Se, että se tulee budjetin kautta, ei ole maatalouden syy.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Toteaisin vielä tästä maatalouden kysymyksestä sen, että ed. Luukkainen unohtaa sen tosiasian, että kun maatalouden tulotasoa tarkastellaan, ei se ole jokin tilastollinen markkamääräinen tulo maidosta tai viljasta jne., vaan taseita pitäisi tarkastella. Maatalouden puolella varmasti jos otetaan perheiden koko taseet, silloin nähdään se asian totuus.

Olen arvostellut myöskin perhetukiuudistusta siltä pohjalta, että se tarkastelee vain markkoina, yksittäisinä markkapäätöksinä, perheeseen kohdistuvia tukia, olivatpa şitten mitä ammattia harjoittavia perheitä tahansa. Taseet olisivat oikeampi lähtökohta, jolloin myöskin nähtäisiin se todellinen perheelle käteen jäävä tulo. Tässä tarkastelussa, minä väitän, maatalous on kyllä jo sen liki 30 prosenttia tulotasostaan velkaantuneena yritysmuotona joutunut menettämään, paljon ennemmin kuin palkka-ansiosidonnaiset perheet.

Ed. Luukkainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ensin ed. Malmille. Silloin kun osan näistä lisämenoista maksaa maatalous, niin osanhan niistä maksaa myös valtio. (Ed. S-L. Anttila: Pienemmän osan!) Mutta myös siitä syystä, että sinne joutuu maksamaan maatalous itse, en niitä kannata, koska eihän ole mitään järkeä, että maatalous tuottaa ylituotantoa ja sen jälkeen joutuu maksamaan siitä ylimääräisiä kustannuksia. Eli myös siitä syystä, että maatalous joutuu kuluja maksamaan itse, olisi syytä päästä eroon ylituotannosta mahdollisimman nopeasti.

Mitä tulee ed. Rengon kanssa käymääni väittelyyn, sanon todellakin, että kyse on käteen jäävistä ansioista. Sosiaali- ja terveysministeriön ansiotutkimuksen mukaan eniten ovat kärsineet lapsiperheet, miinus 4,2 prosenttia, ja yhden vanhemman perheet ja vähiten maksujen korotukset ja vähennysoikeuden karsiminen ovat laskeneet maanviljelijäperheiden tuloja, vain noin 1 prosentin verran. Nämä ovat sosiaali- ja terveysministeriön tutkimustuloksia, eivät omia näkemyksiäni.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Paloheimon puheenvuoron johdosta, jossa hän kiinnitti huomiota lisätalousarvion tulopuoleen, joka on lähes sataprosenttisesti lainalla katettavaa. Toin saman asian esittelypuheenvuorossa jo esille. Todella 96,4 prosenttia katetaan tuloista lainoilla.

Ed. Paloheimo ihmetteli, miksei valtiovarainvaliokunta tähän ole kiinnittänyt huomiota. Asiat näkyvät näissä numerotilastoissa. Sen lisäksi totean, että aivan erityisesti valtiovarainvaliokunta valtion velan kasvuun kiinnitti huomiota kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa ja tämän vuoden puolella valtiontilintarkastajien kertomuksesta antamassaan mietinnössä. Se oli yksi pääkohta. Sen lisäksi valtiovarainvaliokunta seuraa kuukausittain valtion velan kasvua ja on todella huolestunut tilanteesta ja tulee huomenna antamaan myös viestiä valtiovarainministeriölle, näin oletan, näistä näkemyksistä. (Ed. Paloheimo: Ette muuttaneet numeroita!) — Mutta numeroita muutettiin sikäli, että menoja pienennettiin. Johan tämä toki vaikuttaa myös valtion velan puolelle.

Mitä tulee tämän hetken ja tulevaisuuden tilanteisiin, minulla on sellainen paha epäilys, että jotta valtion velkaa voimme pienentää, niin meidän on, hyvät ystävät, valitettavasti menoja karsittava vielä raaemmin kuin olemme tähän mennessä tehneet.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luukkaiselle ed. Malmin tavoin totean, että tässä selitysosassa ihan selkeästi todetaan, että kysymys on kevään maataloustuloratkaisusta, jossa on tietyistä asioista sovittu. Maataloustulolaskelman mukaisen maatalouden kompensaation olisi pitänyt olla 610 miljoonaa markkaa. Käytännössä kuitenkin, kuten täältä näkyy, 320 miljoonan markan tarkistukseen päädyttiin eli tässä jo viljelijät luopuivat puolesta siitä osuudestaan, mikä heille olisi kuulunut.

Sen lisäksi viljan markkinointimaksun kautta odotetaan, kuten lisäbudjetissa näkyy, 160 miljoonan markan lisätuloja kertyviksi maataloudelta itseltään. Eli tässä on kysymys järjestelmästä, joka valitettavasti budjetissa ei näy nettoperiaatteella vaan bruttoperiaatteella. Silloin pitäisi aina lukea myös tulopuolelta se osuus, mikä maataloudelta kerätään, ja vasta sen jälkeen ihmetellä näitä miljardimarkkamääriä.

Puheissa siitä, kuka on säästänyt ja miten paljon, kehotan perehtymään Tilastokeskuksen virallisiin tilastoihin, joissa selkeästi on osoitettu, että vuonna 91 viljelijäväestön tulotasoa leikattiin 16 prosenttia, vuonna 92 24 prosenttia. Ei ole kysymys prosentista, vaan kysymys on todella mittavasta prosenttiluvusta. Viljelijäväestö ensimmäisenä vuonna 91 syksyllä valtiontalouden tilanteesta johtuen joutui sen edelliseltä hallitukselta jääneen miljardipotin viljaa viemään ja saamaan lisää markkinointivastuita takautuvasti miljardi markkaa.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Nyt käytävän keskustelun aluksi eräät edustajat totesivat, että ei lisäbudjetti taida kiinnostaa julkista sanaa, joka aika nopeasti edellisen asian käsittelyn jälkeen poistui lehteriltä. Sanomattakin on selvää, että edellinen tapahtuma riisti kaiken sen julkisen huomion, mikä tällä hetkellä ajassa liikkuu. On tietysti totta, että lisäbudjetit tulevat ja menevät, mutta harvemmin meillä on käsiteltävänä muistutus valtioneuvoston jäsenen toimien lainmukaisuudesta, ja tässä suhteessa on tietysti ollut ymmärrettävää, että asiaan on kiinnitetty normaalia enemmän huomiota.

Mutta siitä huolimatta, herra puhemies, pidän kyllä todella valitettavana sitä, että erityisesti hallituspuolueitten pulpetit paistavat tyhjyyttään. Eivät he halua täällä kovinkaan voimak-

kaasti osallistua keskusteluun lukuun ottamatta valtiovarainvaliokunnan jäseniä, jotka ovat tietysti omalta osaltaan seuranneet asian valmistelua valiokunnassa. Mutta missä ovat ryhmänjohtajat kokoomuksesta, keskustasta jnp? Ei heillä tunnu olevan kiinnostusta tähän asiaan. (Ed. Mattila: Entä missä tiedän ryhmänjohtajanne on?) — Edustaja voi katsoa suhteellista osuutta, niin meillähän on täällä ihan mukavasti väkeä paikalla, jos sitä sillä mitataan.

Tässä on tietysti kysymys monenlaisesta vallankäytöstä suhteessa tähän lisäbudjettivaltaan ja suhteessa ministerivastuulain asioihin. Ne eivät tietysti ole yhteismitallisia. Tämä tästä julkisuudesta, mutta sanoisin, että on aika tuhoisaa vallan väärinkäyttöä, josta ei kuitenkaan tuomioita jaeta, että eduskunta ei kiinnitä huomiota lisäbudjetin rakenteeseen ja siihen menoon, mitä maassa tällä hetkellä tapahtuu.

Valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota muutamaan asiaan, joihin valiokunnan puheenjohtaja ed. Mattila osittain kiinnitti huomiota, mutta korostan vielä yhtä asiaa. Kun meillä nyt on käsiteltävänä kolmas lisäbudjetti ja tiedossa on, että neljättä valmistellaan — ja on syytä epäillä, mahtaako se vielä riittää, saattaa olla viideskin vielä tämän vuoden puolella valmisteilla — niin valtiovarainvaliokunta toteaa mietinnön yleisperusteluissa, että tulo- ja menoarvion tulee rakentua niin, että siellä ovat kaikki täydellisyysperiaatteen mukaisesti varsinaiseen talousarvioon otettavat tulot ja menot. Nythän ei ole näin käymässä, ja sen vuoksi lisäbudjetteja meille on useampia tuotu.

Otan vain esimerkiksi työllisyyden hoidon. Varsinainen budjetti rakennettiin oletukselle, että maassa on 13 prosentin työttömyysaste. Tämä lisäbudjetti on rakennettu 17 prosentin työttömyysasteelle, minkä johdosta on sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osalta lähes 3 miljardin markan lisäystarve olemassa, koska työttömyys on selkeästi ja selvästi korkeampi kuin arviot olivat budjettia tehtäessä. Nyt vain joutuu kysymään sitten, onko budjettilain mukaisella tavalla kaikki käytettävissä oleva tieto ollut, kun päätöksiä on valmisteltu. Epäilen, että nytkin tulee tapahtumaan niin, että tämä lisäbudjetti jää vajaaksi ja varmasti seuraavassa joudutaan vielä kattamaan menoja lisärahan tarpeen muodossa. Näin ollen saatetaan olla sen tilanteen edessä, että lisälainoitustakin vielä joudutaan ottamaan, kun muuten yhteiskunnallinen kehitys kulkee niin, että ei rahaa ole valtion kassaan syntymässä pahasta työttömyydestä johtuen.

Ed. Mattila puheenvuorossaan totesi suurin piirtein niin, että aika meni ohitse, että sellaista talouspoliittista elvytysvaraa, jota hänkin aikanaan olisi toivonut olevan, ei enää ole. Tarvitaan muita keinoja asiantilan korjaamiseksi. Mutta nyt haluaisin kuitenkin kysyä ed. Mattilalta, joka on myös valtiontilintarkastajien puheenjohtaja, onko hän muuttanut käsityksensä ja kantansa siitä, kun vastikään valtiontilintarkastajat lausuivat mietinnössään suurin piirtein sanatarkkaan näin: "Työttömyys tulee yhteiskunnalle niin kalliiksi, että on parempi torjua työttömyys kuin sallia se."

Tämän lausutun sanan jälkeen meillä on työttömyys pahasti repsahtanut. Tuntuu, että hallitus tässä suhteessa on huomattavan välinpitämätön, jos katsotaan lisäbudjettia, joka meillä on. Siellä työministeriön pääluokan osalta ei ole mitään muuta kuin momentin perustelujen muutosta. Tiedetään, että lisärahan tarve olisi huikea eikä vain pelkästään niin, että STM:n pääluokan osalta hoidetaan seurauksia eli työttömyyden kasvua, vaikka sinänsä on välttämätöntä ja tarpeellista osoittaa 3 miljardia työttömyyskassoille ja perusturvaan. Kuten sanoin, herra puhemies, epäilen, että tämäkään raha ei tule riittämään, koska työttömyys todellisuudessa on jo nyt huomattavasti korkeampi. Se on yli 20 prosenttia, ja on pelättävissä, että se vielä pahenee.

Herra puhemies! Edelleen valiokunnan mietinnön yleisperusteluissa valiokunta edellyttää, että hallitus liittää tuleviin talousarvioesityksiin nykyistä yksityiskohtaisemmat perustelut, jotka mahdollistavat esitysten asianmukaisen käsittelyn eduskunnassa. Tästä saa tietysti lukija käsityksen, että on ollut asiatonta asian käsittelyä, kun viitataan siihen, että pitäisi asialliseen käsittelyyn päästä. Näin valitettavasti vain on, ja minusta tämä kritiikki, jota koko valiokunta on esittänyt hallitukselle, tulisi hallituksen taholla ottaa vakavasti eikä synnyttää sen kaltaisia tilanteita, mitä valiokuntatyöskentelyn aikana olemme eri ministeriöiden ja eri toimiyksiköiden välillä joutuneet havaitsemaan. Ikään kuin sitten kansanedustajat joutuvat katsomaan, missä se kirkko seisoo, onko se keskellä kylää vai onko se jossain muualla.

Tässä riittänee yksi esimerkki STM:n pääluokan osalta. Kansaneläkelaitoksen rahoista ollaan vähentämässä 250 miljoonaa markkaa, ja ministeriön mukaan tämä vähennys on ihan oikein. Mutta kun me kuulimme jaostossa asiantuntijaa, joka tulee Kansaneläkelaitokselta, niin hän sanoi, että vastaavalle momentille pitäisi

lisätä 250 miljoonaa eikä vähentää. Tämä tuo edustajat aika hankalan tilanteen eteen, mikä tässä on oikein ja mikä väärin.

Ed. Mattila kiinnitti puheenvuorossaan huomiota kuntatalouden edessä oleviin ja tuleviin ongelmiin. Tässäkin tapahtuu pääomaverotuloudistuksen osalta niin, että lähtökohtana piti olla rakenteiden muuttaminen ns. neutraliteettiperiaatteen mukaisesti, mutta eivät rakenteet olleet pelkkää neutraliteettia, vaan tapahtui niin, että kuntataloudet ovat menettäneet jo runsaan 4 miljardia tämän uudistuksen myötä. Tämän yhtäpitävästi kävivät jaostossa toteamassa sekä valtiovarainministeriön että verohallinnon edustajat, ja nyt lisäbudjetissa esitetään 50 miljoonaa kunnille lisää rahaa. Se ei riitä tietenkään. Me tulemme oman vastalauseemme mukaisesti yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään lisää rahaa.

Herra puhemies! On syytä todeta, että eduskunnan porvarillinen enemmistö johtajinaan Kääriäinen ja Zyskowicz — missä he muuten ovat, ei ole näkynyt paikalla pitkään, pitkään aikaan, taitaa olla tärkeämpiä tekemisiä — hyväksyy sen, että tämän hallituksen jahkailun ja väärän talouspolitiikan seurauksena työttömyys on kasvanut viisinkertaiseksi ja jatkaa yhä kasvuaan. Näin on valitettavasti pakko todeta.

On todella surkeaa ja eduskunnan enemmistön suurta kyvyttömyyttä, että pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut tämän hallituksen aikana 23-kertaiseksi. Tässä on, hyvät sisaret ja veljet, kysymys poliittisesta teosta, joka ei kuitenkaan ole rikos, vaan eräänlainen osallistuminen kansalaisten heitteillejättöön, jonka inhimilliset seuraukset voivat olla hyvinkin vakavat. Väärästä talouspolitiikasta, siitä, joka on tehnyt tarpeettomia konkursseja, sadointuhansin tarpeettomia työttömiä, tuottanut inhimillistä kärsimystä, ei rangaista muualla kuin mahdollisesti vaaleissa.

Herra puhemies! Vasemmistoliiton vastalauseessa olemme erityisesti keskittyneet työttömyysongelmaan, sen rakenteeseen ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Olemme myös arvostelleet hallitusta sen virheellisestä talouspolitiikasta. Se ei meidän mielestämme ole ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin työttömyystilanteen oleellisesti parantamiseksi.

Herra puhemies! Pitkäaikaistyöttömiä, niitä jotka ovat olleet yli vuoden työttömänä, oli vuoden 1990 huhtikuussa 3 000 henkeä, mutta viime huhtikuussa heitä oli jo 70 000 henkeä, ja TTT:n ennusteen mukaan arvioidaan ensi vuoden joulukuussa heitä olevan jo 190 000. Eli tässä suhteessa Suomen työttömyyden rakenteessa ollaan tulossa länsieurooppalaiselle tasolle, jossa nimenomaan pitkäaikaistyöttömyys työttömyysrakenteessa on ollut suuri ongelma. Siellä noin 50 prosenttia työttömistä on pitkäaikaistyöttömiä. Aikaisemmin meillä pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on ollut huomattavasti alhaisempi, mutta nyt olemme nopeassa tahdissa tavoittamassa tätä 50 prosentin osuutta koko työttömien määrästä. Tällä tavalla eurosopeutetaan Suomea pitkäaikaiseen ja pysyvään työttömyyteen, joka tuo vakavia inhimillisiä ongelmia. Kaiken aikaa samalla lisääntyy nuorisotyöttömien määrä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on koko tämän hallituksen ajan joutunut arvostelemaan Ahon hallituksen politiikkaa, jossa työllisyys on täysin toissijaisessa asemassa. Virheellinen ecusidonnaisuus olisi pitänyt hylätä heti, ja nyt on välttämätöntä luopua arvonlisäverosta, joka, ed. Mattila, tuo lisää työttömiä, ja kaikista niistä toimista, joilla yhä leikataan kulutuskysyntää. Arvonlisävero leikkaa kulutuskysyntää ja sitä kautta aiheuttaa työttömyyttä. Eli me saatamme olla siinä tilanteessa, että työvoimatiedustelun luvuilla ilmaisten meillä on ensi vuonna 507 000 työtöntä tai työministeriön kirjaamina työttöminä työnhakijoina 550 000 henkeä.

Kotitalouksien velkaantuminen, työttömyys, verotuksen kiristyminen sekä koko tilanteen synnyttämä epävarmuus pitävät nyt kotimaisen kysynnän alhaisena. Se on polttavin ongelma nyt, kun markan arvonalennus sekä työehtosopimusten maltillisuus ovat korjanneet viennin ongelmia ainakin siltä osin, kuin on kyse kilpailukyvystä. Meidän vientiteollisuutemme edustajat sanovatkin avoimesti ja myöntävät, että Suomen vientiteollisuuden hintakilpailukyky on tällä hetkellä parempi kuin vuosikymmeniin, ja näin varmasti on asianlaita.

Suurtyöttömyyden pahin seuraus on se, että vaikka työttömyys voi nopeasti nousta suureksi, niin sen saaminen alemmaksi on hidasta ja työlästä. On ennustettu, että meillä koko jäljellä olevan vuosikymmenen ajan tapahtuu sopeuttaminen lähelle 20 prosentin tasoa olevaan työttömyyteen. Se on hirvittävä ongelma, puoli miljoonaa ihmistä kädet vapaina tekemään työtä, kunhan vain siihen suuntaan toimittaisiin, että heillä olisi töitä mitä tehdä. (Ed. Saari: Me olemme aivan samaa mieltä!) — Niin, mutta kuitenkin todellisuudessa tilanne on se, että Ahon hallitus on toimimassa päinvastoin, ja se on tällaisen

pohjan jättämässä tuleville vuosille, sitten kun aika tästä hallituksesta jättää. Näin on tapahtumassa, ed. Saari, tarkistakaa linjanne, ettei käy niin, että tämä lahja, mitä tässä kuvasin hirvittävänä työttömyytenä, on siirtymässä tuleville sukupolville.

Sen lisäksi, että luovutaan arvonlisäveron siirtymisestä, on tarpeen panostaa sellaisiin julkisiin investointeihin, jotka joka tapauksessa tulisivat tehtäväksi myöhemmin. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tekee parhaansa, jotta arvonlisäveron voimaantulo siirtyisi.

Hallituksen esittämä lisätalousarvio kirjaa vain pakollisia menoja. Se ei millään muotoa suuntaa uudestaan hallituksen talouspolitiikkaa. Siten se tyytyy siihen kehitykseen, että työttömyys nousee selvästi yli puolen miljoonan hengen. Tällainen hallitus ei saa tällaiselle politiikalle tukeamme.

Ed. Vuorensola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laaksonen arvosteli kunnille tullutta 50:tä miljoonaa, että se on riittämätön. Näin varmasti onkin, sehän on arviomääräraha. Mutta se on kuitenkin alku, jota ensi vuoden budjetilla täytyy jatkaa. Tiettävästi siellä on 1,2 miljardia, saamieni tietojen mukaan, alustavasti neuvotteluissa esillä ensi vuoden budjettiin. Tämähän tulisi kohdentua harkinnanvaraisena avustuksena sillä perusteella, että silloin kun pääomaverouudistus tehtiin, todettiin, että metsävaltaiset kunnat, etenkin ne kunnat, joilla on valtion metsiä tai ulkokuntalaisten pääomia alueellaan, aivan erityisesti tästä kärsivät.

Verojaostohan silloin edellyttikin, että asia tutkitaan, mutta näytti siltä, että siitä ei yksimielisyyttä tule ja tämä harkinnanvaraisena joudutaan hoitamaan. Savonranta kai johtaa näissä tilastoissa suurimmilla tappioilla: 5 pennin äyrinkorotuspaineella, ja Lapin kunnissa se on liki 3 penniä. Juuri nämä itärajan lähellä olevat metsäalueiset kunnat ovat suurimpia kärsijiä. Tarkoituksena hallituksella on, että harkinnanvaraisella kompensaatiolla tullaan vastaan siinä määrin, kuin verotusta koskevat tarkemmat tiedot ovat käytettävissä. Ja ne tulevat tietenkin vasta ensi vuoden puolella.

Ed. M a t t i l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laaksonen kuunteli puheenvuoroni hieman toisella korvalla. Kyllä minä työllisyyteen puutuin vakavastikin ja totesin, että mitään muuta vaihtoehtoa emme saa hyväksyä kuin työllisyystilanteen parantamisen. Tässä suhteessa minulla ei ole ollut tarvetta eikä halua muuttaa sitä kantaa, minkä valtiontilintarkastajien kertomuksessa yhtenä osatekijänä olen ollut ottamassa.

Se on vain tosiasia, että me emme pysty tässä vaiheessa velkaelvytykseen. Viittasin puheenvuorossani siihen asiakirjaan, joka hallituksessa valmistui maaliskuun lopussa ja josta ilmenee joitakin sellaisia kohtia, joita olen tukemassa. Muun muassa tällainen kohta: "Hallitus pyrkii työllisyyden pysyvään paranemiseen ensisijaisesti tuotannollisia investointeja ja talouskasvua edistämällä." Tämä on lähtökohta, jonka hyväksyn. Edelleen välillisten työvoimakustannusten alentamiseen tulee pyrkiä. Näiltä pohjilta pitää olla mahdollista harjoittaa sellaista talouspolitiikkaa, että saamme korot laskemaan vielä nykyisestään eli menemme eteenpäin korkoelvytyksen kautta, joka mahdollistaa myös työllisyyden.

Ed. V ä h ä k a n g a s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mattilalle: Joitakin melkoisia ristiriitaisuuksia kuitenkin näissä lausumissa on, mitä on tullut kerrottua. Nytkin puhutte, että hallitus pyrkii työllisyyttä parantamaan tuotannollisten investointien auttamisella. Mitä ne ovat, kun meille sanotaan kuitenkin, että ns. suurteollisuus ei monestakaan syystä työpaikkoja kykene lisäämään automaation ja sen kehittymisen kautta? Pkt-yrityksille on jatkuvasti hallituksen toimesta asetettu sellaisia lisäkustannuksia, että konkurssien määrä on ennätyksellinen. Eiväthän tätä kautta työpaikat suinkaan lisäänny, vaan entisestään vähenevät, ja sen lisäksi vielä kun ostovoima vähenee, työttömien määrä laajemminkin tulee suuremmaksi. Minusta näihin pitäisi kiinnittää huomiota. Ei se parane pelkällä toteamuksella, että pitäisi, kun on tehty täysin päinvastaisia toimenpiteitä. Sitähän osoittaa työttömien määrän kasvu.

Ed. L a a k s o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Mattilan kanssa siitä samaa mieltä, että tämä yhteiskunta kaipaa tuotannollisia investointeja elpyäkseen, toipuakseen tästä tilanteesta, missä ollaan. Mutta olen jokseenkin varma, että yksinomaan tuotannolliset investoinnit, joita mekin kannatamme, eivät rii-

tä, eivät ole riittävä toimenpide siihen suuntaan. Esimerkkinä voin kertoa, että Outokumpu valtionyhtiönä on panostanut merkittävällä tavalla Harjavallan ja Porin investointeihin: 1,8 miljardia markkaa. Lopputuloksena on se, että muutama kymmenen työntekijää on vähemmän töissä. Tai omalla entisellä työpaikallani kymmenen vuotta sitten oli 1 800 työntekijää, vuosituotanto 60 000 tonnia, nyt 1 300 työntekijää, vuosituotanto 100 000 tonnia. Investoitu on teknologiaan ja automaatioon. Teknologia ja automaatio näiden investointien myötä johtaa siihen, että välttämättä työttömyys ei oleellisesti parane. Sen vuoksi pitäisi joitakin toimia sen lisäksi harkita. Epäilen, että hallitus ei ole riittävästi pohtinut, mitä ne muut toimet olisivat, millä päästäisiin parempaan työllisyystilanteeseen.

Samoin työllisyystilanteen kanssa ovat kyllä ristiriidassa, kun säästöihin pyritään, julkisen sektorin säästötalkoot ja vaatimukset, joihin hallitus on periaatepäätöksillään sitoutunut. Ed. Mattila luulee ja epäilee, että joudutaan vielä kovempiin leikkauksiin, mitä tähän mennessä on tehty periaatepäätöksiä. Säästötoimenpiteet, joita hallitus on suuntaamassa julkiselle sektorille, kyllä automaattisesti johtavat työttömyyden pahenemiseen, eivät paranemiseen. Näin valitettavasti taitaa käydä.

Ed. Törnqvist: Herra puhemies! Täällä on jo aika paljon keskusteltu niistä aiheista, joista itsekin aioin puhua. Valtiovarainvaliokunnan kolmannesta lisäbudjetista antamassa mietinnössä kiinnitetään painokkaasti huomiota hallituksen tapaan laatia talousarvioita, aivan niin kuin valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja Mattila jo totesi. Valiokunnan mietinnössä todetaan: "Varsinaiseen talousarvioon on edelleen otettava kaikki tiedossa olevat tulot ja menot." Tällaiseen lausumaan päädyttiin, koska jo useampaan kertaan on ilmennyt, ettei istuva hallitus ole varannut varsinaiseen talousarvioon kaikkia sellaisia määrärahoja, joiden tarve on tiedetty varmuudella jo viime syksynä.

Tietoisen alibudjetoinnin seurauksena eduskunta on tänä keväänä saanut ennätysmäärän lisätalousarvioita. Tämä nyt käsiteltävänä oleva on jo kolmas tänä vuonna, eivätkä lisäbudjetit tähän lopu. Hallituksen valitsema budjettitekniikka ei ole mikään vahinko eikä sattuma. Alimitoitetuilla budjeteilla hallitus haluaa luoda kuvan paljon suuremmista säästöistä, kuin mitä hallitus on keskuudessaan pystynyt tekemään. Totuus on se, että hallitus ei ole pystynyt tekemään säästöjä kestävällä tavalla. Tästä johtuen hallituksen tälle vuodelle päättämät valtion menoraamit tullaan vuoden loppuun mennessä ylittämään jopa reippaasti.

Kolmannen lisäbudjetin käsittely on paljastanut lukuisia momentteja, joille on enemmän tai vähemmän tietoisesti budjetoitu varsinaisessa budjetissa liian vähän rahaa. Verohallinnon määrärahat ovat yksi esimerkki, josta ed. Backman jo mainitsi. Me sosialidemokraatit esitimme verohallinnolle lisää rahaa jo varsinaiseen talousarvioon, koska jo silloin kaikki tiesivät, että budjetoitu raha ei riitä. Hallituspuolueet eivät silloin suostuneet tuohon muutokseen. Nyt tässä kolmannessa lisäbudjetissa nuo rahat hyväksytään, reilut 33 miljoonaa markkaa.

Toinen jo täällä esiin tullut esimerkki löytyy maatalouden pääluokasta. Hinta- ja tulotukimääräraha oli budjetoitu paljon pienemmäksi kuin rahaa tiedettiin tarvittavan. Jo keväällä 1992 tehdyn maataloustuloratkaisun perusteella oli tiedossa, minkä verran rahaa tullaan tarvitsemaan vuoden 1993 aikana. Hallitus ei halunnut kuitenkaan syksyllä tuoda näkyviin todellista tarvetta, vaan uskotteli, että myös maatalous pysyy tiukoissa raameissa. Nyt ei ole kyse tässä kohdin mistään vientimääräraho ista, joten luen momentin 41 perustelut, selvitysosan, jossa sanotaan: "Kuluvan vuoden talousarviossa momentille osoitettu määräraha on 225 miljoonaa markkaa pienempi kuin kevään 1990 maatalous-sopimuksessa sovittu tuen määrä." Elikkä budjetti oli tietoisesti alimitoitettu. Minusta se ei ole reilua eikä rehellistä, kun tiedetään, että tuo määräraha joka tapauksessa tarvitaan.

Oma lukunsa on taas jälleen tietysti maatalouspääluokan vientituki. Tässähän lisätään vientitukea 428 miljoonaa, ja ennen kuin ed. Sirkka-Liisa Anttila ehtii sanoa uudelleen, että maatalouden osuus on siitä 320 miljoonaa markkaa, niin sanon sen itse. Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on käynyt ilmi, etteivät nämä vientitukimiljoonat tule riittämään. Valtion viljavarastot ovat täynnä tämän satokauden satoa, eikä kenelläkään näytä olevan käsitystä, mitä tehdään tämän kesän viljasadolle, minne vilja varastoidaan ja kenen rahoilla se viedään maasta pois. Se tulee olemaan ensi syksynä todellinen ongelma.

Me sosialidemokraatithan olemme jupisseet näistä vientitukirahoista vuosikaudet, taitaapa olla jopa vuosikymmenet. Erityisesti nyt laman aikana valtiontalouden ollessa ahtaammalla kuin koskaan tuntuu kohtuuttomalta pistää elin-

tarvikeylijäämien maastavientiin miljardeja markkoja. Tässä on tietysti se ongelma myös, että suomalaisten kuluttajien maksamilla maatalousylijäämillä käydään kyseenalaista kauppaa aivan rajojemme tuntumassa. Voita viedään ylikompensoivalla tuella naapuriin ja sitten se tuodaan pilkkahinnalla Suomeen. Tämä keinottelu pitäisi estää, koska se antaa hyvin hankalan kuvan meidän viennistämme ja maataloudestamme yleensäkin.

Se, miksi aina otan esille maatalouden ja vientituen, ei suinkaan johdu — niin kuin täällä ed. Renko ed. Luukkaista syytti — maaseutuvihamielisyydestä, vaan minusta nämä asiat pitäisi järjestää uudelleen sen takia, ettei syvennettäisi vastakkainasettelua eri väestöryhmien kesken. Olen joskus puhunut siitä aikaisemminkin. Monet asiat ovat sellaisia, jotka syventävät tätä kuilua. Niin kauan kuin aina yhdelle väestöryhmälle, maataloustuottajille, tehdään erillistä lainsäädäntöä — viittaan nyt esimerkiksi sairausvakuutuspäivärahoihin — niin aina tulee tavallisten ihmisten, tavallisten kuluttajien mieleen epäilys, minkä takia tämä tehdään, minkä takia ei yhdelle väestöryhmälle kelpaa samat lait kuin meille. Sen vuoksi tätä vastakkainasettelua pitäisi vähentää.

Minä luulen, että kun on tulossa maatilojen velkasaneerauslaki tällä viikolla todennäköisesti eduskunnan käsittelyyn, niin tämä on myös sellainen ongelmallinen asia. Luuletteko, että tavallinen ihminen ymmärtää sitä, että erikseen tarvitaan 1 500 tilalle, mikä se arvio on vuosittain, oma velkasaneerauslaki ja sen neuvontaan tarvitaan 7,5 miljoonaa markkaa neuvontajärjestölle vuosittain? Ei sitä voi selittää millään tavalliselle ihmiselle. (Ed. Saari: Se on siksi, että viljelijät eivät pääse sen tavallisen lain piiriin!) — Minä tiedän tämän lain perustelun, ed. Saari, ja minusta olisi aivan hyvin voitu tämä velkasaneerauslaki ympätä yksityishenkilöiden ja yritysten velkasaneerauslakiin, muuttaa niitä. (Ed. S-L. Anttila: Ei käy siksi, että on valtion vastuut ja valtion lainat!) — Tiedän, ed. S-L. Anttila, senkin. — Mutta halusin tuoda vain esimerkiksi, että kaikki tällaiset lait tai säännökset tietävät sitä, että ainakin nyt, kun eletään tiukkoja aikoja, ne repivät juopaa maatalousväestön ja muun kansan välille. Se ei ole minusta viisasta.

Sen vuoksi olen hyvin monissa yhteyksissä ottanut esille mm. vientitukimäärärahojen paisuttamisen, koska se ei myöskään ole maatalouden etu. Ei ole mitään järkeä siinä, että meillä on kaksi aparaattia maataloudessa: Toisella annetaan tukia toistakymmentä eri sorttia ja toisella aparaatilla otetaan takaisin. On viljanvientimaksua, maidon markkinoimismaksua jne., kun ensin tuetaan näitä tuotantoja. Sen takia täytyisi vihdoinkin päästä yksinkertaisempiin menetelmiin. Me esitämmekin vastalauseessamme, että vientituen budjetoinnissa on siirryttävä kiinteään määrärahaan ja ylityksistä saisivat vastata viljelijät ja tuottajat täysin itse. Mikä tuo määräraha on, se jää totta kai tulevaisuudessa sovittavaksi. Mutta en ole kuullut hyväksyntää tälle ajatukselle. Tosin tämä ajatus on aika uusi.

Nythän ollaan valmistelemassa erillistä maatalousylijäämien markkinointirahastoa. Minä epäilen tätä rahastoa ja sen perustamista. En kovin hyvin ole vielä perehtynytkään siihen, mutta minä epäilen, että tällä halutaan piilottaa kansanedustajilta, eduskunnalta ja julkisuudelta, paljonko todellisuudessa maatalouden vientiin ja muuhun tukemiseen menee rahaa.

Täällä puhuttiin jo asuntopolitiikasta, eikä ministeri Rusanen ole paikalla. Tässä kolmannessa lisätalousarviossa jatkuu sosiaalisen asuntopolitiikan alasajo. Asuntohallitus, joka toiminnallisesti on kantanut huolta riittävän ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon sekä tarveharkintaisen asumistuen olemassaolosta, lakkautetaan ilman, että hallituksella olisi selkeää käsitystä siitä, kuinka tehtävät jatkossa hoidetaan ja kuka ne hoitaa.

Asuntohallituksen alasajo on ollut prosessina vertaansa vailla. Mielestäni henkilökunta on jätetty sivustakatsojan osaan, vaikka sitä kuultu onkin. Osaa henkilöstöstä ollaan nyt heittämässä työttömyyskortistoon, arviolta 20—30 henkeä, ja kun tiedetään, että irtisanomisaika on puoli vuotta, niin tiedetään myös, että he ovat pitkäaikaisia työntekijöitä.

Valtiovarainvaliokunta muistaakseni toisessa lisäbudjetissa lausui, että eri virastojen henkilökuntaa on kohdeltava samalla tavalla. Vaikka täällä jo puhuttiin maatilahallituksen lakkauttamisesta ja siihen liittyvistä virkajärjestelyistä, en malta olla tuomatta sitä uudelleen esiin. Siellä oli 480 virkaa, kun maatilahallitus lakkautettiin, ja kaikki ne siirrettiin tehtävineen kaikkineen ministeriöön. (Ed. S-L. Anttila: Kuuttatoista lukuunottamatta!) — Jotka jäivät eläkkeelle. — Asuntohallituksesta sanotaan irti ihmisiä, sieltä sanotaan irti johtajista lähtien. Asuntohallituksen pääjohtaja, joka on ollut pitkään toimessaan ja joka tuntee nämä asiat, vapautetaan tehtävästään ja tilalle otetaan kaksi johtajaa: toinen kokoomuksesta ja toinen keskustasta.

Tämä niistä poliittisista virkanimityksistä, joille keskusta lausui madonluvut viime eduskuntavaalien alla. Käytäntö on ollut täsmälleen toista nämä kaksi vuotta. Jos pikkuisen ilkeä saa olla, niin minulle on tullut mielikuva, että tämä hallitus ja sen ministerit suorittavat virastoissa etnistä puhdistusta tietyn jäsenkirjan tai tietyn leiman omaavista virkamiehistä. (Ed. Lahti-Nuuttila: Kansa tulee muistamaan tämän! — Ed. S-L. Anttila: Siivoojankin tehtävät politisoidaan!) Sillä jos sosialidemokraatit olisivat tällaista virkanimityspolitiikkaa harjoittaneet varsinkin sen jälkeen, kun ennen vaaleja olivat luvanneet, että nyt tämä loppuu, niin minusta tuntuu, että tiedotusvälineet olisivat hiukan eri tavalla reagoineet.

Herra puhemies! Meidän sosialidemokraattien vastalauseessa todetaan, että hallituksen harjoittama budjettipolitiikka on lyhytnäköistä ja suunnittelematonta. Se on tullut ilmi erityisesti budjetin eri pääluokkien menojen arvioinneissa.

Lisäbudjetin käsittelyn yhteydessä on tullut selkeästi näkyviin myös eri asiantuntijatahojen ja virastojen keskinäisen koordinaation puute. Kun eri tahot esittävät täysin poikkeavia käsityksiä määrärahatarpeista, on valiokunnan ja jaoston vaikea saada selkoa todellisesta tilanteesta. Minusta tähän koordinaation puutteeseen, johon valiokunnan puheenjohtajakin kiinnitti huomiota, tulisi myös ministeriöissä eri virkamiesten paneutua.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Törnqvist puuttui myös maatalousjaoston jäsenenä maatalouspääluokkaan, ja monelta osin tietenkin voimme todeta sen, että maatalousjaostossa asioita on hyvässä yhteisymmärryksessä voitu käsitellä, mutta periaatteellisia ristiriitoja on. Ed. Törnqvist toi tämän luvun 31 esille, maataloustulolain mukaisen vientituen. Tämähän 144,7 miljoonaa perustuu maataloustulosopimukseen, joka tänä keväänä on tehty, eli viljelijäväestön palkkakysymykseen, ja sillä korvataan maataloustuottajille tavoitehintojen alittumisesta aiheutuvat menetykset ja kustannusten noususta aiheutuvat menetykset. Näinhän tämä on. Tämä on sitä tekniikkaa, mitä toteutetaan, ed. Törnqvist.

Mitä tulee markkinointirahastoon, niin panin positiivisena merkille sen, että sosialidemokraattien vastalauseeseen ei ole tästä liitetty mitään. Mutta ihmettelen sitä, että vasemmistoliitto on vastalauseessaan nimenomaan tuominnut markkinointirahaston perustamisen, ja muutenkin tämä vasemmistoliiton vastalause erityisesti maatalouspääluokan kohdalta ihmetyttää, koska sillä puolen on ainakin tähän saakka vielä ymmärretty jollakin tavalla maaseutua ja syrjäseutujenkin ihmisten asemaa. Mutta kun tämän lukee, niin voi todeta, että ei paljon ymmärtämystä enää ole.

Mutta erittäin myönteisenä totean sen, jos sosialidemokraatit kaikesta huolimatta ovat valmiita tulemaan tukemaan markkinointirahastoa, joka toisi selkeyttä meidän maatalouspolitiikkaamme, ja kyllä tämä tarkoittaa myös maataloustulolain muuttamista meillä.

Ed. V u o r e n s o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Törnqvist sanoi, että hallitus jatkaa sosiaalisen asuntopolitiikan alasajoa. Minä sanoisin niin, että aivan sama pätee myös maatalouspolitiikkaan. Kyllä siellä samanlaisia piirteitä aika tavalla on, ja kyllä siinä hiukan alasajon tuntua on.

Kommentoisin muutamia asioita.

Ensinnäkin ed. Törnqvist mainitsi sen, että olisi uusi idea toteuttaa kiinteää määrärahaa markkinointivastuussa tai markkinointiin käytettävissä rahoissa. Itse asiassa tämänhetkinen tilannehan on jo sitä. Tulolaissahan määritellään päätuotteille tuotantokatot, ja tätä kautta itse asiassa kyse on ollut jo pitkään kiinteästä määrärahasta, joskin vähän toisin perustein määritellystä. Se, mikä ei ole kiinteätä, liittyy, väittäisin niin, marginaalisiin tuotteisiin, joita meillä tuotetaan.

Toinen asia, mihin puuttuisin, on se, että todellisuudessa, kun puhutaan siitä, että miljardeja markkoja käytetään vientitukeen, niin kyllähän vientituki on huomattavasti kahden kolmen viime vuoden aikana laskenut ja lähinnä siten, että se on rakenteellisesti muuttunut ennen muuta siten, että maataloustuottajien osuus on koko ajan selkeästi kasvanut. Oli se oikein tai väärin, niin näin on kuitenkin koko ajan tapahtunut.

Ed. Törnqvist mainitsi myös viljaongelman. Siinä olen hänen kanssaan monelta osin samaa mieltä, että siihen asiaan olisi pitänyt kyllä jo tässä yhteydessä ja tuloratkaisunkin yhteydessä paneutua paljon voimakkaammin kuin on tehty. Osin se on kyllä myös rakenteellinen ongelma sikäli, että kysehän on siitä, että viljan käyttö rehuna on koko ajan vähentynyt.

Ed. V ä h ä k a n g a s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä olisi montakin asiaa,

mihin ed. Vihriälä puuttui. Kyllä vasemmistoliitto katsoo velvollisuudekseen puuttua maatalouspääluokkaan monestakin syystä. Se on lähtenyt sille linjalle, joka on epäoikeudenmukainen. Samoin äsken arvosteltiin esimerkiksi sosiaaliturvaa ja palkkatyöläisten ja maaseudun väestön, maanviljelijäväestön, osalta oltiin aivan eri mieltä senkin jakautumisesta. Mutta kyllähän tässä maataloustulolaissa nyt on lähdetty siihen, että entistä perustellumpaa on vaatia maataloustulolain uudistamista ja tuen suuntaamista tilakohtaisesti, jolloin me voimme eliminoida sellaiset tulonsaajat, joita tässäkin salissa on. Pyydetään kahdella rysällä, kun toisilla ei ole yhtäkään, ja siitä valtio vielä maksaa.

Ed. Vihriälä sanoi, että maataloustulolaki antaa viljelijälle turvan, se on oikein ja perusteltua, niin työehtosopimukset antavat turvan palkkatyöväestöllekin, mutta siitähän ei tarvitse välittää. Heiltä voidaan vaatia etuisuuksia pois ja palkkoja alennettavaksi. Ei ole missään suhteessa nyt tämä tulojen jakautuminen. Sen takia me olemme sitä mieltä, että tilakohtainen tuki on oikeudenmukainen ja tulee yhteiskunnalle halvemmaksi. Sen saa, joka tarvitsee, mutta eivät ne ökyisännät, joita tässäkin talossa ja salissa on. Otetaan suuret tulot muualta, sitten otetaan vielä maataloudesta, minkä yhteiskunta maksaa, ja kun veroista maksavat suurimman osan tavalliset pulliaiset, nämä pannaan maksamaan vielä niitten etuisuuksia, jotka eivät niitä tarvitse.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Markkinointirahastosta me emme ole oman ryhmän sisällä vielä tarpeeksi keskustelleet, kun meillä ei ole täsmällistä tietoa, mitä se pitää sisällään. Otamme kannan siihen myöhemmin.

Kun puhumme kiinteästä määrärahasta vientitukeen, niin tarkoitamme sitä, että olisi budjetissa näkyvissä se potti, joka on vientitukeen varattu, koska hirmu paljon ärsytystä ihmisissä ja myös minussa aiheuttaa se, että nyt jo kolmannen kerran tänä vuonna on lisäbudjetissa määräraha ja joka ikisessä lisäbudjetissa tulee olemaan sitä määrärahaa lisää. Vaikka se perustuisi mihin hyvänsä sopimukseen, niin kuin aivan hyvin tiedän, siitä huolimatta tuntuu siltä, että ei haluta laittaa varsinaiseen budjettiin tarpeeksi määrärahaa, jotta se näyttäisi vähän siistimmältä. (Ed. Vuorensola: Se on vain läpikulkurahaa!) — Tiedän myös.

Mutta mitä tulee maataloustulolakiin, ed. S-L. Anttilahan sanoi, että siitä on tulossa komiteanmietintö viikon sisällä (Ed. S-L. Anttila: Toimikunnan!) — tai toimikunnan. Se on hyvä. Nykyäänhän on tilanne se, niin kuin aivan hyvin tiedätte, että mitä enemmän tuotat, sitä enemmän saat tukea. Se ei ole oikein, koska jokainen tietää sen, että jos on suurtuottaja, niin totta kai esimerkiksi kiloa tai yksikköä kohden hinta tulee halvemmaksi kuin pienemmällä tuottajalla. Silloin myös maatalouden sisällä tuloerot kasvavat. (Ed. Vuorensola: Otetaanko aluetuki pois?)

Mitä tulee maataloustulolain mukaiseen valtion tukeen, haluan vain tässä ihan yksityiskohtana sanoa, että vuonna 91 kassakirjanpidon mukaan tuo tuki oli 3,5 miljardia ja vuonna 92 3,8 miljardia.

Ed. S-L. Anttila: Herra puhemies! Aivan aluksi ed. Törnqvistille: Yleensä olen arvostanut ed. Törnqvistin maatalouspoliittista näkemystä ja asiantuntemusta, mutta nyt, ed. Törnqvist, kun puhutaan maaseutuelinkeinolain muutoksesta, joka koskee velkasaneerausta, kehotan teitä lukemaan esityksen perustelut, joista selviää, että ongelmana onkin se, että yksityishenkilön ja yrityksen velkasaneerausjärjestely ei sovellu, koska molemmat äsken mainitut lait koskevat ainoastaan luoton välitöntä myöntäjää ja luoton saajaa, heidän välistään velkasuhdetta.

Maaseutuelinkeinolain mukaisissa valtion lainoissa ja korkotukilainoissa, ed. Törnqvist, on valtion takaus ja silloin tavallaan on siinä velkasuhteessa kolmas osapuoli ja se on valtio. Sen takia tarvitaan tämä lainmuutos. Voin, ed. Törnqvist, vakuuttaa, että — huomenna valiokunnan mietintö mitä todennäköisimmin tänne saadaan — sitä mietintöä valmisteltaessa on pidetty hyvin tarkkaan huoli siitä, että mahdollisimman paljon yhdenmukaistetaan järjestely yrityssaneerauslain ja velkasaneerauslain kanssa.

Sitten puheissa siitä, miten paljon maataloutta tuetaan, niitä lukuja on tavattoman helppo heitellä. Sieltä löytyy lukematon määrä erilaisia lukuja, mutta pitäisin tavattoman tärkeänä, että pidetään mielessä se iso määrä vientikustannusvastuita, joka maataloudelta kerätään. Siitä tulenkin siihen johtopäätökseen, että ylituotanto on tänä päivänä kaikkea muuta kuin maatalouden oma etu. Sen takia siitä pitäisi hallitusti päästä mahdollisimman pian lähelle kotimaista kulutusta.

Mutta sitten kun lähdetään menemään alle kotimaisen kulutuksen, otan vain yhden näkökohdan esille, ja se on se, että ajatellaanpa nyt sitä mahdollista tulevaa Euroopan yhdentymis-

tä. Tänä päivänä Suomi tuottaa vähän yli 5 miljoonalle ihmiselle elintarvikkeet. Jos Suomi luopuisi maataloustuotannostaan, maailmassa jäisivät jotkut muut 5 miljoonaa ihmistä vaille sitä ruokaa, jonka tänä päivänä saavat, siitä yksinkertaisesta syystä, että miljardi ihmistä näkee joka päivä nälkää. Sata miljoonaa ihmistä maapallon väkiluku lisääntyy vuositasolla. Jos Suomi luopuu maataloustuotannostaan, edes merkittäviltä osiltaan sitä nykyistä omavaraisuutta vähentää, sen jälkeen se sama tuotanto tuotetaan jossain EY-alueella tehotuotantona, joka on ympäristön kannalta kaikkea muuta kuin suositeltava vaihtoehto. (Ed. Vähäkangas: Kuka on esittänyt luopumista omavaraisuudesta?) — Kyllä täällä monta kertaa keskusteluissa tuomittaessa maatalouden tukeminen voidaan vetää suoraan se johtopäätös, koska Suomen olosuhteissa maataloustuotantoa ei onnistuta ylläpitämään ilman mm. jonkin asteista alueepoliittista tukea.

Arvoisa puhemies! Tämän vuoden kolmanteen lisäbudjettiin sisältyy 15 000 markan määräraha, jolla mahdollistetaan osakehankinnat oppilaitoksen ylläpitämiseksi perustettavasta osakeyhtiöstä, ja tämä osakeyhtiö on nimenomaan Ypäjän Hevoskeskus. Ypäjällähän toimii tällä hetkellä Ypäjän Hevostalousoppilaitos, Suomen Ratsastusopisto ja Maatalouden tutkimuskeskuksen alaisuudessa hevostutkimuksen yksikkö.

Nyt ollaan yhdistämässä Hevostalousoppilaitosta ja kannatusyhdistyksen omistamaa Suomen Ratsastusopistoa, ja tämä yhdistäminen on tarkoitus toteuttaa 1 päivänä elokuuta vuonna 93. Valtioneuvosto onkin lakkauttanut 7 päivänä tammikuuta tänä vuonna Ypäjän Hevostalousoppilaitoksen 1.8.93 lukien. Tällä toimenpiteellä mahdollistetaan sitten näiden kahden, Ypäjän Hevostalousoppilaitoksen ja Suomen Ratsastusopiston, yhdistäminen ns. Hevoskeskukseksi, Hevostalousoppilaitokseksi, mikä nimi tälle uudelle yksikölle sitten löydettäneenkin. Tämän tarkoituksena on säästää. Säästöjä nyt tänä päivänä kovasti kaivataan.

Itse vain pelkään siinä sellaista ongelmaa, että Suomen Ratsastusopistolla on 5 miljoonan markan velat rasitteena. Tällä hetkellä ei ole varmuutta siitä, miten tässä muodostettavassa osakeyhtiössä käy näille Suomen Ratsastusopiston 5 miljoonan markan veloille. Jos sitä ongelmaa ei voida ratkaista, tämä osakeyhtiö ei tule tulevaisuudessa menestymään. 5 miljoonan markan velkapääoma on lähtökohtaisesti mahdoton hoitaa. Tässä mielessä Ypäjän Hevostalousoppilaitoksen rehtori on aivan ymmärrettävästi lähestynyt kirjeellä valtiovarainvaliokuntaa, käsittääkseni myöskin opetusministeriön virkamiehiä, siitä yksinkertaisesta syystä, että tämän Hevoskeskuksen, uuden osakeyhtiön, perustaminen on varsin aikaisessa vaiheessa. Tarkoituksena on, että tähän osakeyhtiöön tulisivat mukaan lähialueen kunnat, Suomen Hippos ja valtio. Lähialueen kunnat eivät kuitenkaan ole vielä päätöksiä valtuustoissaan tehneet mahdollisesta liittymisestä, mikä on eräs kysymysmerkki. Saman tien, niin kuin totesin, tämä 5 miljoonan velkataakka on toinen. Ja kolmas on sitten se, miten tällä osakeyhtiöjärjestelmällä kyetään nykyinen koulutuksen taso turvaamaan. Pidän esitystä, mitä nyt ollaan toteuttamassa, aikamoisena riskinä, onnistuuko se käytännössä.

Asiaa on valmisteltu erilaisten toimikuntien ja työryhmien toimesta, ja viimeisenä on ollut asialla selvitysmies Suurnäkki. Hänen tekemänsä selvitys on edessäni, ja otan siitä esille vain pari asiaa. Selvitys lähtee siitä, että nykyisin Maatalouden tutkimuskeskuksen alaisuudessa oleva hevostutkimuksen yksikkö, joka on varsin moderni mutta vajaakäytössä, siirtyisi jatkossa Maatalouden tutkimuskeskuksen toiminnan hevostutkimusyksiköksi, jonka toimintaa nykyisestä huomattavasti karsittaisiin ja pyrittäisiin myös yksityistämään. Pyritään hakemaan vuokraaja, joka voisi näissä tiloissa harjoittaa mm. päivystystoimintaa ja vastaanottotoimintaa.

Aikanaan vuosina 83 ja 85, saattoi olla 84 ja 86, jolloin Valtion hevosjalostuslaitosta eli nykyistä Hevostutkimuskeskusta rakennettiin, muistan varsin hyvin, valtiosihteeri Teemu Hiltunen asetti päämääräksi, että näiden tilojen valmistuttua ne tarjoavat myös oivat mahdollisuudet hevoseläinlääketieteen koulutukseen osana valtion eläinlääketieteellistä koulutusta.

Siinä mielessä, arvoisa puhemies, pidänkin erittäin tärkeänä, että ennen kuin tehdään lopulliset ratkaisut Ypäjällä nyt toimivan Hevostutkimusaseman tulevaisuudesta, pitää ennakkoluulottomasti selvittää mahdollisuudet Hevostutkimusaseman siirtämisestä Valtion eläinlääketieteellisen korkeakoulun yhteyteen toimimaan hevoseläinlääketieteen koulutuspaikkana ja alan tutkimusyksikkönä. Koska hupenevat totovarat tarvitaan jatkossa entistä enemmän ratojen toiminnan ylläpitämiseen, on vakavasti selvitettävä mahdollisuutta käyttää nämä hyvät toimitilat ja resurssit mahdollisimman tehokkaasti eläinlääkäreiden jatkokouluttamiseen ja alan tutkimustoimintaan.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on myös eräs toinen kohta, johon haluan kiinnittää huomiota. Täällä on ponsilausuma siitä, että asetetaan mahdollisimman pikaisesti laajapohjainen asiantuntijaryhmä selvittämään mahdollisuuksia etanolitehtaan rakentamiseen Suomeen. Todetaan, että valiokunta on vakuuttunut etanolitehdashankkeen teknisistä toteuttamismahdollisuuksista jne.

Tässä yhteydessä haluaisin nostaa esille muutaman kysymyksen, jotka pitää selvittää, ennen kuin tätä asiaa lähdetään käytännössä toteuttamaan. Ensimmäisenä on se, että toki etanoli on hyvä lisämahdollisuus ohran jatkojalostamiseen ja sitä kautta myös ympäristöystävällisen polttoaineen tuottamiseen. Kysymys on vain siitä, millä ehdoilla tämä tehdään. (Ed. Laine: Ja mihin!) — Minä en ota kantaa siihen, mihin osaa Suomea mahdollinen tehdas rakennetaan, koska ennen sen rakentamista pitää selvittää, kuka tukee ja millä tavalla. Nimittäin jos lähdetään siitä, että Alko haluaa — jos puhutaan siitä, että Alko sen tekee, Alkohan on sitä suunnitellut — maailmanmarkkinahintaisen raaka-aineen, kuka maksaa tämän erotuksen? Se on päätös, joka pitää ensin tehdä. En pidä mahdollisena sitä, että nykyisen maataloustulojärjestelmän mukaan suomalaiset viljelijät kompensoisivat hinnanerokorvausjärjestelmällä sitä polttoainetta, josta etanolia jalostetaan.

Toinen ihan yhtä suuri kysymys on siitä tulevan rehuraaka-aineen jatkohyödyntäminen. Maassamme on rehuteollisuuskapasiteettia tälläkin hetkellä liikaa. Rehuteollisuus on tehnyt omalla alallaan rationalisointitoimia, joilla on tätä ylikapasiteettia purettu. En todellakaan voi hyväksyä sitä, että valtiovalta omilla päätöksillään olisi sotkemassa näitä rehumarkkinoita ja rehupolitiikkaa, eli pitää selvittää mahdollisuudet tästä tulevan rehuraaka-aineen jatkohyödyntämiseen jo olemassa olevan teollisuuskapasiteetin toimesta.

Ei ole mitään järkeä rakentaa uutta ns. Rajamäki kakkosta. On pakko palauttaa teidän mieliinne se epäonnistunut harharetki, joka Alkon johdolla tehtiin. Rakennettiin omaa makeuttajatuotantoa Rajamäelle tilanteessa, jossa tehdasta ei tänä päivänä enää ole. Yhteistyössä Sucroksen kanssa se sitten piti fuusioida, koska se osoittautui täysin kannattamattomaksi. Niiden laskelmien piti olla niin viimeisen päälle oikeita ja perusteltuja, joita silloin esitettiin. Muistan erittäin hyvin silloisen maatalousministerin Yläjärven. Hän vakuutti moneen kertaan, että tämä on oikea ja kannatettava hanke. Käytännön reaalielämä kuitenkin on osoittanut, että näin ei ollut. Sen takia, arvoisa puhemies, haluan lopuksi todeta, että ennen kuin tässä etanolikysymyksessä edetään, pitää ratkaista kysymys siitä, kuka maksaa siinä tarvittavan hinnanerokorvauksen. Se ei saa olla suomalainen talonpoika, vaan jos tähän päädytään ympäristösyistä, niin silloin se pitää ottaa ja ohjata verovaroista. Sen jälkeen pitää selvittää vähintään yhtä tärkeä asia, ja se on rehuraaka-aineen jatkohyödyntäminen. Suomeen ei tarvita enää lisää rehuraaka-ainekapasiteettia eikä sen jalostusta, koska sitä on tänä päivänäkin jo yllin kyllin.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En tähän etanolitehtaaseen sen enempää muuta kuin sen, että jaosto haluaa, että se selvitetään. Sitten pannaan piste niille puheille, jos sillä ei ole mahdollisuuksia, mutta ehkä jaoston puheenjohtaja haluaa puhua tästä hiukan enemmän.

Haluan puuttua tuohon maatalouden velkasaneerauslakiin, jonka ed. Anttila otti puheensa aluksi. Olen lukenut sen lain ja tiedän, että näin on, niin kuin ed. Anttila sanoi. Kyse onkin mielikuvasta, siitä miten tavallinen ihminen kokee tämän velkasaneerauslain. Hän ei kyllä ymmärrä, miten 1 500 viljelijälle tehdään oma velkasaneerauslaki. Siitä saa kyllä monta rautalankaa vääntää, varsinkin kun hallituksen esityksen perusteluissa sanotaan, että ns. yksilehmäiset jäävät tämän yksityisen velkasaneerauslain piiriin, 50-lehmäiset ovat yritysten velkasaneerauksen piirissä ja sitten tähän väliin jää tämä erillislaki. Minä tiedän, ettei sitä muuten ole ainakaan asiantuntijoiden mukaan mahdollista tehdä, mutta kun vie sen rautalankamallin tavalliselle ihmiselle, niin luulenpa, ettei kovin paljon ymmärrystä tule sellaiselle henkilölle, joka kamppailee oman asuntonsa velkojen maksamisessa.

Ed. Vihriälä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Maatalousjaosto kirjasi kannanoton tästä etanolihankkeesta juuri sen takia, että nyt luodaan niin tavattoman paljon lisää toiveikkuutta, että etanolitehtailla voitaisiin ratkaista myös viljelyongelmia, ennen kaikkea lähinnä ohranviljelyongelmia, tässä maassa. Kun nyt kaikki tieto on meillä olemassa, ainakin tekninen tietämys, niin nyt todella tarvitaan, kuten täällä ed. S-L. Anttila toi jo esille, asiantuntijatyöryhmä asiaa selvittämään. Tämän jälkeen se vaatii poliittisen päätöksen siitä, onko suomalaisella

yhteiskunnalla tarkoitus sekä taloudellisista mutta ennen kaikkea ympäristöpoliittisista ym. syistä siirtyä etanolin käyttämiseen polttoaineena. Tämä on suuri poliittinen ratkaisu, joka tässä salissa lopuksi tullaan tekemään. Mutta tämä pitää nyt viipymättä selvittää, ettei luoda lisää uutta toiveikkuutta, ennen kaikkea minä sanoisin viljanviljelijöille tänä päivänä monissa maakunnissa, niin eteläisessä Suomessa kuin Pohjanmaata myöten, toiveita että etanolin varaan voitaisiin meidän maassamme uutta maatalouspolitiikkaa rakentaa.

Kyllä on tosiasia, että tällä tiedolla, mikä nyt on olemassa, tässä kustannus- ja raha-asiat ovat aika merkittäviä ja puhutaan useista kymmenistä tai sadoista miljoonista markoista, miten niitä siirretään. Siinä mielessä tämä halutaan nyt viipymättä saada ratkaisuun, että loppuvat nämä turhat puheet. Siinä on todella otettava huomioon vahvasti myös rehuteollisuuden näkökohdat, niin kuin ed. S-L. Anttila toi esille.

Ed. Vuorensola (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puuttuisin muutamaan asiaan kommenttina.

Ensinnäkin ed. S-L. Anttila toi esille ylituotanto-ongelman ja aivan oikein korosti sitä, että se ei ole viljelijöille millään tavalla edullista. Siitä ehkä tässä yhteydessä voi mainita hyvän esimerkin siinä, että tällä hetkellä on sellainen tuntuma, että tänä vuonna lihaa viedään maasta ulos noin 23 miljoonaa kiloa. Tähän kuluu rahaa siten, että valtio laittaa siihen noin 160 miljoonaa, tuottajat noin 280 miljoonaa ja toteutumattoman tuottajahinnan kautta viljelijät panevat tähän rahaa, näin voi laskea, lähes 600 miljoonaa markkaa. Eli lähes miljardi markkaa menee tavallaan hukkaan rahaa. Mutta jos laskee, mitä se tekee per kilo, niin jakolasku osoittaa, että noin 40 markkaa per kilo tulee maksamaan tämän ylijäämälihan vienti. (Ed. Vähäkangas: Sitä pitäisi miettiä, ed. S-L. Anttila!) Minä tiedän hyvin tarkkaan, että viljelijät näitä asioita seuraavat eivätkä varmasti ymmärrä tämän tyyppistä matematiikkaa.

Etanolihankkeesta sanoisin sen, että sen negatiivinen puoli on, että siinä tapauksessa todennäköisesti tuotettaisiin rehua kesantopellolla, koska järjestelmää on valmisteltu tietääkseni juuri tältä pohjalta. Tarkoitushan on ollut, että se pelto on kesannolla. Näin ollen tähän järjestelmään sinänsä on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Ilman muuta etanolihankkeessa on hyvinkin monia positiivisia puolia. Erittäin keskeisenä asiana pidän sitä, että vaikka siitä rehua tulee, se on joka tapauksessa kotimaista. Kotimaisen rehun tärkeys tulee esille hyvin monissa yhteyksissä, ja ennen muuta näkisin asian melkoisen tärkeänä puhtauskysymyksenä.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Törnqvistille: Ei toki ole ihme, etteivät ihmiset näitä asioita ymmärrä, jos niitä sosialidemokraatit selittävät sillä tavalla kuin ed. Törnqvist täällä selitti, eli tehdään tästä ongelma. Kysymys on siitä, että kun valtio on yksi osapuoli lainassa, niin silloin pankin ja velallisen välisiä suhteita, joissa valtio on takaajana, ei voida järjestellä ilman tätä erityislakia. Minusta olisi nyt ihan hyvä, että ed. Törnqvist jakaisi vähän oikeudenmukaisempaa ja oikeaa tietoa, jolloin nämä asiat voitaisiin hyväksyä.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Ed. Sirkka-Liisa Anttila ei aina osu puheenvuoroissaan asian ytimeen, mutta kun hän käsitteli hevosalan koulutusta Ypäjällä ja kritisoi ja arvosteli sen valmisteluvaihetta, niin hän osui todella asian ytimeen. Kun me käsittelimme tätä aihetta valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostossa, oli hämmästyttävää, kuinka sekava tilanne tässä asiassa kokonaisuudessaan on. Meille vakuutettiin, että kunnat tulevat mukaan oppilaitososakeyhtiöön osakkaiksi. Meille vakuutettiin, että Suomen Ratsastajaliiton velka ei muodosta ongelmaa ja mahdollisesti valtio ostaa kiinteistön tai mahdollisesti ehkä kiinteistöyhtiö jne. jne. Henkilöstön asemaa ei ollut millään tavalla varmistettu, vaan huoli oli todella laaja ja yhteinen. Keskustelussa perustellusti arvostelimme tätä tilannetta ja osin arvosteluun yhtyivät myös hallituspuolueiden edustajat. Sen vuoksi mietinnössä on sen kaltainen teksti kuin on, ja siitä ilmenee myöskin se arvostelu, mitä valtiovarainvaliokunnassa on valmistelua kohtaan aiheellisesti esitetty. Nyt on vain syytä toivoa, kun järeämpiä aseita ei ollut tässä yhteydessä käytettävissä, että valmistelut voivat todella nopeasti edetä ja koulutusta ei vaaranneta. Sinänsä, ed. S-L. Anttila, kannattaa miettiä sitä, olletteko te jatkossakin tukemassa niitä pyrkimyksiä, että koulutus siirretään maassamme suoritettavaksi osakeyhtiöiden toimesta.

Arvoisa puhemies! Hallitus on nyt runsaan kahden vuoden ajan heikentänyt, karsinut, leikannut, supistanut kutsuen näitä toimiaan kylmäverisesti säästämiseksi. Maksuja ja veroja on

korotettu samassa tahdissa sekä velkaannutettu valtiomme vielä kovemmalla vauhdilla. Työttömyys ja valtion velka ovat molemmat nelinkertaistuneet Esko Ahon hallituksen aikana — karu tosiasia.

Melko uusi rakennus nimeltä hyvinvointiyhteiskunta on purettu lähes alkutekijöihinsä. Seuraukset näkyvät ja tuntuvat. Aidon täystyöllisyyden tilaan ja sen hedelmällisiin vaikutuksiin Suomea ei saada Esko Ahon hallituksen ja sitä tukevien puolueiden johdolla ja jäljiltä. Pitkähkön ajan se vaatii tulevilta uuden talouspolitiikan toteuttajilta, kun kansa pääsee heidät aikanaan valitsemaan.

Hallituksen toivomuksista ja lupauksista huolimatta työttömyyden kasvua ei ole vieläkään saatu pysähtymään. Päinvastoin tilanne näyttää vuoden loppua kohden edelleen pahenevan eikä ensi vuosikaan näytä hyvältä. Tämä on ikävä tosiasia erityisesti niiden nuorten kannalta, jotka ovat juuri päättäneet koulunsa ja valmistautuneet innokkaina siirtymään työelämään.

Työttömyyttä lisää jatkossa eniten kansalaisten käytettävissä olevien tulojen leikkaaminen. Elämiseen käytössä olevaa rahaa on nipistetty monin tavoin, ja kurjistamislinja jatkuu ensi vuonnakin. Valtion talousarvio vuodelle 1994 tuloineen ja menoineen tulee käsittelyyn tunnetusti vasta syksyllä, mutta jo nyt on tiedossa lukuisia päätöksiä, joilla leikataan entisestään kansalaisten ostovoimaa ensi vuonna.

Lapsiperheiltä viedään yhteensä miljardi markkaa tämän ja ensi vuoden aikana, jos hallituksen valmistelema perhetukiremontti menee sellaisenaan eduskunnassa läpi. Arvonlisäverouudistus tekee palvelujen käytön entistä vaikeammaksi, koska 22 prosentin vero nostaa hintoja jopa viidenneksellä. Työttömyysturvamaksun kymmenkertaistuminen tuntuu jokaisen palkansaajan kukkarossa. Raippaverojakaan ei ole vielä poistettu, vaan hallitus saattaa jopa nostaa niitä ennen kuin on päästy ensi vuoden alkuun. Tiedossahan on jo, että vakuutetun sairausvakuutusmaksua ainakin hyvätuloisten kohdalta nostetaan.

Autovero alenee, mutta hallitus aikoo säätää uuden autojen käyttäjiä rasittavan auton käyttömaksun. Autojen käyttömaksusta on tulossa uusi vero, joka on maksettava joka vuosi toisin kuin autoveroa, joka maksetaan vain auton hankinnan yhteydessä. Sitä, kuinka suuri auton käyttömaksusta tulee, hallitus ei ole vielä kertonut. Asumisen verotus tulee kiristymään jne. jne.

Edellä todetusta voi päätellä, että hallitus kiristää niin tulojen kuin kulutuksen verotusta. Yhteenlaskettuna verojen korotukset syövät niin suuren loven kansalaisten käytettävissä oleviin tuloihin, että edessä on väistämättä laman syveneminen ja työttömyyden kasvu. Tiedossa olevien ostovoimaleikkausten perusteella on helppo yhtyä Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen arvioihin työttömyyden kasvusta reilusti yli 20 prosenttiin.

Tiedossa olevien ostovoimaleikkausten perusteella on helppo yhtyä myös professori Pekka Ahtialan tänään mm. Helsingin Sanomissa esittämiin näkemyksiin. Professori Ahtiala arvostelee hallitusta mm. siitä, että se kurjistaa päätöksillään taloutta enemmän kuin vienti ehtii vetää sitä ylös. Professori Ahtiala muistuttaa ansiokkaasti myös säästämisparadoksista, eräästä taloustieteen perussäännöstä. Hän toteaa mm. näin: "Säästämisparadoksin keskeinen idea on se, että suljetussa kansantaloudessa yhteiskunnan kaikkien osien samanaikainen säästämisen lisäys ei onnistu. Jos kaikki ihmiset päättävät äkkiä lisätä säästämistä, se laskee kulutusta ja tuloja. Kansantulo laskee kierroksittain niin paljon, että kokonaissäästöt eivät lopulta ole sen suuremmat kuin lähtötilanteessa."

Säästämisparadoksin vaarallisuudesta olisi hallituksenkin syytä olla tietoinen. Hallitus on lamanaikaisella leikkausvimmallaan viemässä Suomen talouden tarpeettoman syvään umpikujaan. Kun talouden kasvu- ja työllisyysnäkymät ovat edelleen huonot, olisi toivonut, että kolmas lisäbudjetti olisi sisältänyt selkeästi työllisyyttä parantavia toimia. Kun näin ei ole, toivoisi, että syksyn lisäbudjeteissa, joita väistämättä on tulossa, palattaisiin erityisesti työllisyyden, nuorten ja pitkäaikaistyöttömyyden, hoitoon.

Arvoisa puhemies! Kriittisyys hallituksen toimiin myös hallituspuolueiden keskuudessa kasvaa koko ajan. Siitä on oiva osoitus taas kerran valtiovarainvaliokunnan mietintö ja tällä kertaa kolmannesta lisätalousarvioesityksestä. On syytä lainata mietinnöstä muutama lause ja edellyttää, että hallitus ottaa eduskunnan mielipiteiksi pian muodostuvat lauseet tosissaan. Valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Mattila jo peräänkuuluttikin asiaa, jota hän sanoi eduskunnan peräänkuuluttaneen usein, mutta apealla mielellä totesi, että vieläkään eivät ole nämä vaatimukset täyttyneet.

Sitaatti mietinnöstä: "Valtiovarainvaliokunta on havainnut käsiteltävänä olleessa lisätalousarvioesityksessä lukuisia ehdotuksia, jotka luonteensa puolesta olisivat kuuluneet varsinaiseen

talousarvioon. Valiokunta katsoo, että vuotuisten lisätalousarvioesitysten määrää tulee rajoittaa ja niihin tulee sisällyttää vain sellaisia ehdotuksia, joita ei ole voitu ennakoida varsinaista talousarviota valmisteltaessa. Viitaten esimerkiksi momentin 33.18.60 kohdalla lausumaansa valiokunta pitää tärkeänä, että etenkin lakisääteisten menojen edellyttämät määrärahat pyritään mitoittamaan oikealle tasolle jo varsinaisessa talousarviossa." Merkittävää on, että sanallisella tasolla hallituspuolueet ja oppositio ovat löytäneet toisensa ja vaativat hallitukselta selkeää ryhdikkyyttä sen laatiessa talousarvioita ja lisätalousarvioita.

En kertaa tätä mietintöä enempää, koska se on ollut jokaisen luettavissa, mutta me saatamme havaita sieltä, että valtiovarainvaliokunta moittii hallitusta myöskin perustelujen niukkuudesta, valtion henkilöstön kohtelusta, toimitilaratkaisuista, lähialueyhteistyön hoitamisesta jne.

Tässä lisätalousarvioesityksessä hallitus hakee eduskunnalta valtuutusta valtion omistuksessa olevien menestyvien yritysten omistusjärjestelyihin. Kysymys on nyt erityisesti VTKK-Yhtymä Oy:stä ja Kulinaari Ravintolat Oy:stä. Se, että nämä valtionyhtiöt, osakeyhtiöinä varsin tuoreet, halutaan nyt nopeasti yksityistää, tuntuu siinä mielessä ihmeelliseltä, että molemmat osakeyhtiöt tulouttavat valtiolle osinkotuloja, toisin sanoen ne ovat menestyksekkäitä valtionyhtiöitä. Kun kysymys on monen mielestä hyvin poikkeavasta menettelystä siinä, että asia tuodaan tällä tavalla lisätalousarvion yhteydessä ilman perusteellisempaa valmistelua eduskunnan päätettäväksi, valtiovarainvaliokunta pyysi asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoi, että tämäkin asia voidaan lisätalousarvion yhteydessä käsitellä eikä silloin rikota valtiopäiväjärjestystä tai hallitusmuotoa.

Kuitenkin kannattaa vastaisen varalle lukea perustuslakivaliokunnan lausunto kokonaan. Siihen viittasi hyvin varovaisesti myöskin puheenjohtaja Mattila esittelypuheenvuorossaan. Perustuslakivaliokuntahan lausui valtiovarainvaliokunnalle mm. seuraavaa: "Valiokunta on kiinnittänyt lisätalousarvioesityksessä huomiota siihen, että hallitus on siinä pelkästään ehdottanut eduskunnan hyväksyvän esityksen mukaisen lisätalousarvion mainitsematta mitenkään eduskunnan suostumusta vaativia kohtia. Selkeyssyistä tulisi päästä käytäntöön, jossa tällaiset kohdat osoitetaan esityksessä joko omiksi päätösosikseen tai perusteluissa selvästi eduskunnan suostumuksen varaisiksi asioiksi. Suositeltavinta olisi, että eduskunnan suostumusta erilaisiin toimenpiteisiin pyydettäisiin lähtökohtaisesti vain vuotuisessa talousarvioesityksessä." On syytä todeta, että mitään kiireellistä syytä ei ollut hallituksella, ei mitään pakkoa, tehdä uusia järjestelyjä kesken budjettivuoden koskien varsin hyvin menestyviä valtionyhtiöitä.

Arvoisa puhemies! Voinemme olla tyytyväisiä, jos hallitus lukee mietinnön ja ojentautuu sen mukaan niin kauan kuin se enempää horjumatta pystyssä pysyy. Yksityiskohtaisessa käsittelyssä sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän edustajat tekevät II vastalauseen mukaiset muutos- ja perustelulausumaesitykset.

Ed. S a a r i : Herra puhemies! Valitettavasti sen keskustelun käyjät, johon keskusteluun haluan puuttua, ovat tästä salista jo poistuneet, mutta en malta kuitenkaan olla mainitsematta jälleen kerran pahoittaneeni mieleni siitä tavasta, jolla aina näissä budjettikeskusteluissa tehdään vääriä vertailuja, niin kuin tällä kertaa tehtiin lapsiperheitten ja viljelijäväestön välillä siitä, kuinka paljon lapsiperheiltä on leikattu ja kuinka paljon viljelijöiltä. Eihän vertailua voida tehdä tällä tavalla, vaan jos moititaan sitä, että lapsiperheiltä on leikattu, silloin vertailukohdaksi täytyy ottaa lapsettomat perheet. Jos katsotaan, että jotenkin sopimattomasti viljelijöitten tulotaso on kehittynyt, ei sitä voi verrata lapsiperheisiin, vaan sitä täytyy verrata joko metallimiehiin, paperimiehiin, opettajiin tai johonkin muuhun ammattiryhmään. Minusta on merkillistä, että tällaista vertailua jatkuvasti halutaan harjoittaa. Viljelijät ovat nimittäin ihmisiä, he ovat samanlaisia suomalaisia ihmisiä kuin muutkin ja lisääntyvätkin aivan samalla tavalla.

Herra puhemies! Varsinaisesti puheenvuoroni pyysin valtiovarainvaliokunnan mietintöön liitetyn I vastalauseen yhden kohdan vuoksi. Minusta tässä tekee mieli sanoa vähän niin kuin Ison kirjan sanoilla, että Herra anna heille anteeksi, he eivät ole tienneet, mitä he ovat kirjoittaneet. Toivottavasti ed. Vähäkangas kuuntelee tätä, koska vastalause oli nimenomaan vasemmistoliiton kirjoittama. Puutun tähän asiaan sen vuoksi, että tämä yleensäkin on paljon tärkeämpi ja suurempi kysymys kuin tuskin kukaan meistä on tajunnut.

Vastalauseessa esitetään, että valiokunta kiinnittäisi huomiota siihen, että yritysten välinen kilpailu näyttää vähenevän keskittymisten ja monopolisoitumisen takia, ja edellyttäisi halli-

tuksen valmistelevan pikaisesti esityksen fuusiovalvonnasta mukaan lukien säännökset yritysten jakamisesta useaksi kilpailevaksi yritykseksi. Pontta perustellaan mm. sillä, että maidonjalostus on lähes kokonaan kytkeytynyt Valioon.

Ajatelkaamme, mitä tapahtuu maaseudulla ja maidon tuotannossa, jos sellaista menettelytapaa, jolla kilpailuvirasto tulkitsee kilpailulainsäädäntöä, vielä kiristetään. Kuten me jokainen tiedämme, maassamme on yli oman tarpeen tapahtuvaa maidon tuotantoa. Ylijäämien vientiin osallistuvat valtio jatkuvasti pienenevin osuuksin, niin kuin maataloustulolaissa sanotaan, sen lisäksi viljelijät rehuveroina, lannoiteveroina ja vientikustannusmaksujen kautta kerättävinä maksuina ja sen lisäksi vielä maidon tuottajat suoraan omistamiensa meijereitten, nimenomaan valiolaisten meijereitten, välityksellä.

Viime vuonna valiolaiset meijerit keräsivät ylijäämien vientiä ja eri tuotteiden välillä tapahtuvaa tasaamista varten sitä hoitavaan maitorahastoon 448 miljoonaa markkaa. Se merkitsee 28 penniä näiden meijereiden vastaanottamaa jokaista maitolitraa kohti. Kun muut kuin valiolaiset meijerit eivät osallistu enempää viennin hoitamiseen kuin siihenkään, että tasattaisiin eri tuotteiden kannattavuuseroja, se merkitsee sitä, että muut kuin valiolaiset meijerit saavat tällä tavalla jo 28 pennin kilpailuedun jokaista maitolitraa kohti.

Osuustoimintalaki edellyttää osuuskuntien suhtautuvan jäsenistöönsä ja käsittelevän sitä tasapuolisesti. Tämä nimenomaan on turvannut sen, että maito haetaan pienimmiltäkin ja syrjemmälläkin olevilta tuottajilta samoin ehdoin kuin suurilta pääteitten varressa olevilta likietuisilta tuottajilta. Valion sisäinen järjestely on mahdollistanut sen, että eri tuotteita tuottavien meijereiden tilityskyky on pysynyt suurin piirtein samalla tasolla. Tietenkin saattaa olla meijerin toiminnan tehokkuuden vuoksi muutaman kymmenenkin pennin tilityseroja, mutta kuitenkin on pysytty suurin piirtein samalla radalla.

Nyt on selvästi todettavissa, että kilpailulainsäädäntö sellaisena kuin kilpailuvirasto sitä tulkitsee on ristiriidassa osuustoimintalain kanssa. Mikäli näin todetaan ja tulkitaan, että kilpailulainsäädäntö ajaa ohi osuuskuntalain, tulee kehitys väistämättä maaseudulla ja maidon tuotannossa olemaan seuraava:

Maitorahaston kaltainen järjestelmä purkautuu. Sen jälkeen kukaan ei enää kanna huolta viennistä, johon tehtyjen tuotteiden kannattavuus on tänään selvästi heikompi kuin kotimaan kulutukseen tehtyjen tuoretuotteiden kannattavuus. Niin kuin me tiedämme, jos aiomme pysytellä lähelläkään omavaraisuutta maidon tuotannossa, niin aika ajoin ja joissakin tuotteissa väistämättä tulee aina olemaan viennin tarvetta. Tulee käymään niin, että meijerit alkavat kilpailla verisesti toisaalta suurista asiakkaista eli siis suurista marketeista sekä likietuisista, hyvien teiden varsissa olevista suurista tuotantotiloista. Tämä on jo nähtävissä. On yksityisiä Valion ulkopuolisia meijereitä, jotka noukkivat suurimpia ja parhaimpia tuottajia parhaista paikoista ja suurimpia marketketjuja asiakkaineen eivätkä välitä vähääkään syrjemmällä olevista pienistä tuottajista ja pienten kyläkauppojen tavaroiden jakelusta.

Tässä tulee tapahtumaan silloin hyvin nopeasti kermankuorintasysteemi aivan samalla tavalla, jota erityisesti vasemmistoliitto ja myös sosialidemokraatit ovat vahvasti pelänneet posti- ja teletoiminnan puolella. (Ed. Backman: Me olemme pelänneet, te toteutatte sen!) — Mutta tässä asiassa te näytätte sitä vaativan. Tämä ei ollut tosin sosialidemokraattien vastalause, vaan vasemmistoliiton.

Liha-alalla tästä kehityksestä on jo varsin varoittava esimerkki. Kuluttajat eivät siellä valtion toimesta avatusta kilpailusta ole hyötyneet mitään, mutta sen sijaan tuotteiden ristiinajon, asiakkaiden toisiltaan ostamisen ja lisääntyvän mainonnan tarpeen vuoksi teurastamot ovat lähes puoli miljardia markkaa vuodessa hukanneet tuottajan ja kuluttajan väliltä rahaa. Se kaikki on pois lihan tuottajan pussista. Juuri sen vuoksi tilityshinnat ovat nyt pysyvästi jääneet useita markkoja jälkeen tavoitehinnoista.

Erityisen merkillinen tällainen vaatimus on sen vuoksi, että kansainvälisen vertailun mukaan maidonjalostus siihen liittyvine keräilyineen ja jakeluineen on Suomessa hoidettu erittäin tehokkaasti ja edullisesti. Esimerkiksi Englannissa, jossa volyymit ovat matkoihin nähden moninkertaiset meihin verrattuna, keskimääräinen tilityshinta viljelijälle on noin 1,58 markkaa. Kuitenkin kuluttajalle maito maksaa siellä keskimäärin 4,67 markkaa, kun meillä vastaavat luvut ovat 2,76 markkaa ja maidon myyntihinta heiluu 4 markan molemmin puolin. Eli Englannissa toiminta on huomattavasti tehottomampaa. Siihenkö me todella haluamme pyrkiä?

Arvoisa puhemies! Kilpailulain toteuttaminen kilpailuviraston mallin mukaisesti on yksi kaikkein tehokkaimpia tapoja maaseudun autioittamiseksi sekä tuotannon ja markkinoinnin keskit-

tämiseksi. Sitäkö me todella täällä haluamme? Mielestäni tältä osin olisi lainsäädäntötoimin puututtava siihen, että todettaisiin, mikä näitten eri lakien järjestys toisiinsa nähden on.

Ed. V ä h ä k a n g a s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en tiedä, mikä kohta tässä nyt ed. Saarta niin kipeästi ottaa tunnustaa se, että tällainen keskittyminen ja monopolisoituminen ovat tosiasioita. Katsotaan maaseudun elinkeinorakennetta siellä toimeentulevien ihmisten kannalta: Se on tapahtunut puualalla tavalla, jossa ei ole enää minkäänlaista kilpailua kuin nimeksi. Aivan hyvin voidaan epäillä tällaista keskittymistä, josta puhtaasti talonpoika, metsänomistaja kärsii. Sama on tapahtunut liha-alalla. Eihän siellä ole käytännöllisesti katsoen minkäänlaista kilpailua. Samaa epäillään maidon suhteen, kiinnitetään siihen huomiota, että tällaiset keskittymiset vaikeuttavat kilpailua ja niillä on myös se kielteinen merkitys, että supistetaan jokaisen alan tuottajan toimeentuloa, kun ei ole kuin yksi ostaja. Minusta tässä ei ole mitään ongelmallista, jos tätä fuusioimisjuttua ja keskittymistä seurataan ja näitä valvotaan, myös sitä, että jos yrityksiä jaetaan pienempiin osiin, niin niitten välinen ketju ei ole teennäistä kilpailua. Sitä tässä ajetaan takaa eikä minusta tässä ole mitään ihmeellistä.

Ihmeellistä vain on se, että se särähtää niin lujasti, ettei saisi olla minkäänlaista kilpailua, kun on pitkälti keskustavoittoisten keskusjärjestöjen kautta tukahdutettu kaikenlainen kilpailu niin puualalla, liha-alalla kuin maitoalallakin. Se on myöhäistä nyt sanoa, että kun on vain yksi ja se on vaikeuksissa.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähäkangas vastauspuheenvuorossaan mielestäni todisti sen, että olin oikeassa, kun arvelin, että he eivät ole tienneet, mistä ovat kirjoittaneet. (Ed. Vähäkangas: Varsin hyvin tiedettiin!) Minusta kilpailulainsäädäntö on tärkeä silloin, jos se todella tarkoittaa esimerkiksi muutamaa valtakunnassa olevaa suurta puun ostajaa. (Ed. Vähäkangas: Te kielsitte puun myynnin muille kuin yhdelle yhtiölle!) Mutta nyt on kuitenkin kysymys kymmenistä tuottajain omistamista pikkumeijereistä, joilta kilpailulainsäädäntö ja kilpailuvirasto kieltävät yhteistoiminnan toiminnan tehostamiseksi ja osuuskuntalain mukaisesti sen turvaamiseksi, että myös pieniltä tuottajilta haetaan tuotteet ja myös pieniin kauppoihin kylille ne toimitetaan. Minusta jos ed. Vähäkangas tämän haluaa kiistää, niin hän todellakin puhuu asiasta, josta ei tiedä.

Ed. M a l m : Herr talman, herra puhemies! Som alltid då vi diskuterar lantbruk och lantbrukspolitik får vi en diskussion som till största delen går ut på att försöka skapa konstlade motsättningar mellan bönderna, lantbrukarna och den övriga befolkningen. Jag tycker att det är en konstlad diskussion och konstlade motsättningar för då man rör sig ute bland folk i landet i dag och diskuterar med bönder, löntagare, pensionärer och andra så ser man mycket litet av de här motsättningarna. Jag upplever det till stor del på det sättet att det är på den politiska nivån som vi i dag försöker skapa de här motsättningarna.

Den diskussion som förs i dag går mycket ut på statens andel av stödet till lantbruket, framför allt exportstödet. Jag tycker personligen att vi för en oärlig diskussion i den här salen då vi blint ser till vilka anslag för lantbrukets export som går att tas in i ordinarie budgeter och tilläggsbudgeter. Trots att regeringen alldeles klart i sina motiveringar skriver ut vad staten står för och vad som är lantbrukets egen andel så försöker vi i diskussionen här göra gällande att det här rör sig om statliga pengar. Också den diskussionen borde vi komma ifrån och ärligt medge vad som är statens andel och vad som är lantbrukets andel. Personligen ser jag som den enda möjligheten till en sådan lösning och till att få också diskussionen på en sund basis att vi kan få till stånd den så kallade exportfonden, där det skulle klart framgå vilka medel staten för över till exportstöd och vad som är lantbrukets andel av den här summan. Då vi vet att exporten det här året kommer att kosta cirka 2 miljarder mark så kan vi också samtidigt konstatera att närmare 1 miljard av de pengarna är lantbrukets egna pengar och då kan man inte gå ut och säga att exporten kostar samhället miljarder. Den enda möjligheten att få någon rätsida på det här enligt mitt sätt att se är att vi får exportfonden till stånd.

Herra puhemies! On keskusteltu aika paljon vientirahastosta tänä iltana tässä salissa. Minun mielestäni ainoa mahdollisuus saada selvää, kuinka paljon valtio maksaa ja kuinka paljon viljelijät itse maksavat, on juuri tämän rahaston kautta. Emme koeta tehdä epäselväksi sitä, mikä on valtion osuutta ja mikä on maatalouden osuutta. Päinvastoin tällä tavalla me saisimme

selvää tietoa siitä, mitä yhteiskunta maksaa ja mitä maatalous itse maksaa.

I betänkandet till tilläggsbudgeten understryker statsutskottet behovet av en utredning kring etanolproduktionen. Enligt mitt sätt att se gynnar en sådan här utveckling flera syftemål. Dels är det alldeles klart att en etanolanvändning i bensinen skulle medföra att vi skulle få ett miljövänligare bränsle i våra bilar, någonting som jag tror att vi alla eftersträvar. En etanoltillverkning i vårt eget land skulle ge möjligheter till användande av en del av den areal som i dag är i träda och som på sikt kommer att göra att vi får en fulare natur på vår landsbygd i och med att åkrarna kommer att växa igen. Det skulle på sitt sätt stöda modernäringen, det skall vi inte sticka under stol med. Men framför allt så tycker jag att det här är ett sätt att utreda om vi i framtiden skall importera den etanol som vi enligt mitt sätt att se under alla omständigheter kommer att vara tvungna att börja använda då det gäller bränslen för våra bilar. Det är fråga om den etanolen skall importeras eller om vi själva skall tillverka den och att vi den vägen kan få ut maximalt av en produkt som vi under alla omständigheter måste ha, såsom jag fattar det hela.

Då vi diskuterar stödet till lantbruket inklusive stödet till etanoltillverkningen så konstaterar många här att vi som nation i dagens ekonomiska läge inte har råd med de stöden. Det är alldeles klart att personligen ser jag också gärna att vi får en produktion som bättre motsvarar konsumtionen. Men samtidigt vet vi att man i alla länder i Europa eftersträvar en självförsörjning. Många länder och de flesta länder till exempel inom EG har en produktion av livsmedel som är större än den inhemska konsumtionen. Jag kan inte förstå en utveckling och de förslag som görs att vi skall dra ner produktionen så att vi åtminstone tidvis skulle vara beroende av en import. Tvärtom hör vi till de länder som av historiska orsaker borde vara måna om att slå vakt om en egen produktion.

Då vi talar om stödet till lantbruket och anser det vara omöjligt av ekonomiska orsaker i dag så vill jag gärna understryka att då vi går ut i EG så har EG ett stort stöd till lantbruket, inte minst till exporten. Om jag har förstått det rätt så är de största kritikerna av stödet till det finländska lantbruket vänner av att Finland skall bli medlem i EG. Kanske är det lättare att betala stöd till det finländska lantbruket via EG än att betala det direkt i vårt land. För mig håller inte logiken i det här sammanhanget.

Till sist vill jag konstatera att jag personligen beklagar att diskussionerna i dag helt koncentreras kring det statliga stödet till lantbruket. Den tidigare förda diskussionen om prisjämförelser mellan priserna på den inhemska maten och priserna på den utländska, eller livsmedelspriserna i andra länder, har mer eller mindre helt avstannat. Jag är naturligtvis glad att vi har fått en utjämning av priserna beroende helt naturligt på den finländska valutans försämrade värde. Men samtidigt beklagar jag att den här diskussionen har upphört för det betyder också att vi inte mera diskuterar hur vi skall kunna få ner priserna på våra livsmedel genom att sänka produktionskostnaderna inom lantbruket. Och i dag och på sikt är det just kostnadsutvecklingen och produktionskostnaderna i det finländska lantbruket som är en ganska stor stötesten då vi skall möta Europa, antingen som EG-medlem eller som jag hoppas utanför EG.

Ed. V i h r i ä l ä : Herra puhemies! On helppo yhtyä myös hallituspuolueen edustajana täällä siihen vaatimukseen, minkä ed. Lahti-Nuuttila toi esille, että hallitus lukisi tämän kolmannen lisätalousarvion, myös yleisperustelut, erittäin tarkkaan. Haluan korostaa sitä, että niin jaostot kuin ennen kaikkea valiokunta olivat yksimielisiä siitä, ettei näitä perusteluja ole turhan takia sinne kirjoitettu, vaan ne tarkoittavat sitä, että myös budjetit ja ennen kaikkea lisäbudjetit tulisi valmistella huolellisemmin ja myös kirjoittaa budjettikirjaan, mitä tarkoitetaan kullakin määrärahalla. Näyttää siltä, että myös jaostoissa monta kertaa ei saada edes selvää siitä, mikä tämän määrärahan tarkoitus on ja mihin se kohdentuu.

Herra puhemies! Haluan pöytäkirjaan myös merkittäväksi sen, että liikennejaosto halusi kiinnittää hallituksen huomiota siihen, että eduskunta edellyttää, että hallitus laatii yhdessä Valtionrautateiden kanssa radanpidon ja Valtionrautateiden kehittämisohjelman ennen merkittäviä liikenteen hoidon muutoksia. Tämä nimenomaan sen takia, että vähäliikenteiset radat, joista paljon täälläkin on puhuttu, ovat olleet uhanalaisina; niistähän useat ovat siirtymässä ns. metsärautateiksi. Tällä edellytyksellä velvoitetaan hallitus toimimaan yhdessä Valtionrautateiden kanssa niin, että vähäliikenteiset radat tässä maassa säilyisivät. Tämä on todella kirjoitettu ja

toivotaan, että liikenneministeriö ja koko hallitus tämän ottaa vakavasti eikä se jää vain hurskaaksi toiveeksi.

Sitten, herra puhemies, kun täällä ed. Vähäkangas puuttui meijereihin, Valioon ja osuustoimintaan, haluaisin tässä vain lyhyesti todeta myös ed. Vähäkankaalle ja Pohjois-Suomen alueelle — ed. Vähäkangas siellä kyllä nyt seurustelee, mutta jos hän kuulee minun puheeni, totean sen — että entisen Rannikon Maidon alueella, mistä ed. Vähäkangas on ja missä nyt toimii Normilk Osakeyhtiö, kyllä nimenomaan viljelijöitten, maidontuottajien, ed. Vähäkangas, vapaaehtoisella yhteistoiminnalla on jotakin aikaansaatu. Nyt kilpailulainsäädäntö ja kilpailuvirasto pyrkivät tämän vapaaehtoisen yhteistoiminnan tässä maassa tukahduttamaan. Ei kai tämä voi olla talonpoikien eikä kuluttajien edun mukaista, vaan suomalaisessa markkinatalousjärjestelmässä vapaaehtoinen yhteistoiminta on, ed. Vähäkangas, välttämätöntä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lainanottovaltuudet hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus vuoden 1993 kolmanneksi lisätalousarvioksi

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 36
Lisätalousarvioaloitteet n:ot 52-69
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23.

Ensin sallitaan yleiskeskustelu lisätalousarvioesityksestä kokonaisuudessaan. Yksityiskohtaisessa käsittelyssä esitellään ehdotusten tekemistä varten ensin menot pääluokittain ja luvuittain vastaavine perusteluineen, sitten tulot osastoittain ja luvuittain vastaavine perusteluineen, sen jälkeen mietinnön toinen, lisätalousarvioaloitteita koskeva ponsi, tämän jälkeen mietinnössä oleva talousarvion tasapainoa koskeva lausuma, sen jälkeen lisätalousarvion yleisperustelut sekä lopuksi mietinnön kolmas ponsi, joka koskee lisätalousarvion julkaisemista ja soveltamista. Yleiskeskustelua pääluokista, osastoista tai yleisperusteluista ei enää sallita, vaan ainoastaan ehdotukset lyhyine perusteluineen.

Kiinnitän edustajien huomiota valtiopäiväjärjestyksen 75 §:n 3 momentin säännökseen, jonka mukaan edustajan tekemä ehdotus, joka tarkoittaa uuden ja hallituksen esitykseen sisältymättömän määrärahan tai muun päätöksen ottamista talousarvioon, voidaan talousarviosta päätettäessä ottaa huomioon ainoastaan, jos se on pantu vireille asianmukaisesti tehdyllä talousarvioaloitteella.

Menojen yksityiskohtaisessa käsittelyssä puhemiesneuvosto ehdottaa meneteltäväksi siten, että muutosehdotukset tehdään ja käsitellään asianomaisen luvun kohdalla. Mikäli pääluokan tai pääluokan jonkin luvun kohdalla muutosehdotuksia ei ole tehty, pääluokka tai luku katsotaan hyväksytyksi valtiovarainvaliokunnan mietinnön mukaisena.

Osastoja koskevat ehdotukset tehdään ja äänestykset suoritetaan vastaavalla tavalla kuin pääluokkien osalta.

Jos mietintöä ei muuttamattomana hyväksytä, lähetetään asia valtiopäiväjärjestyksen 76 §:n mukaisesti takaisin valtiovarainvaliokuntaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Yleiskeskustelua ei synny.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

4) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1992 (K 6)

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti perustuslakivaliokuntaan ja suhteita ulkovaltoihin koskevalta osalta ulkoasiainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon:

5) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 24 (HE 30)

6) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 13 (HE 64)

7) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 14 (HE 52)

8) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 14 (HE 26)

9) Talousvaliokunnan mietintö n:o 22 (A 2)

10) Talousvaliokunnan mietintö n:o 23 (A 3)

11) Talousvaliokunnan mietintö n:o 24 (A 4)

12) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 7 (HE 85)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 20.37.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio